

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آسیب شناسی اردو ہائی جھادی
از نامی پیام رسانی فرہنگی

آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیامرسانی فرهنگی / اخوان،
محمدعلی. - قم: خادم الرضا (ع)، ۱۳۹۰
ISBN: 978-964-2590-82-7

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیپا.
کتابنامه به صورت زیرنویس
چاپ دوم
۱. اردو و اردوداری - ایران. ۲. اردوهای جهادی - ایران. ۳. برنامه‌های
فرهنگی

۷۹۶/۵۴۲۲ G ۷/۱۹۷ ج ۹۱۵

رهنامه‌ی یکم: آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیامرسانی فرهنگی

مؤلف: محمدعلی اخوان

ناشر: انتشارات خادم‌الرضا

به سفارش مرکز مطالعات راهبردی و هدایت حرکت‌های جهادی

چاپ و صحافی: مرکز چاپ سپاه

نوبت چاپ: دوم، تابستان ۱۳۹۰

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰۰۰۰ ریال

شابک: ۷-۸۲-۹۶۴-۲۵۹۰-۸۲-۷ ■ ۹۷۸-۹۶۴-۲۵۹۰-۸۲-۷

جمعی حقوق محفوظ است

مرکز مطالعات راهبردی و هدایت حرکت‌های جهادی:

ساختمان مرکزی ۸۵۲-۸۸۹۳۰۸۵۲-۰۲۱۸۸۹۲۸۳۱۴

حوزه مطالعات راهبردی و تربیت جهادی: ۰۲۵۱-۷۷۱۷۳۰۰-۱

www.jihadgar.com

Email:markaz.jahadi@gmail.com

با همکاری معاونت سازندگی و کارآمد سازی سازمان بسیج دانشجویی

مراکز پخش:

ساختمان مرکزی تهران: مرکز مطالعات راهبردی و هدایت حرکت‌های جهادی (۰۲۱-۸۸۹۳۰۸۵۲-۸۸۹۲۸۳۱۴)

تهران: معاونت سازندگی و کارآمد سازی سازمان بسیج دانشجویی (۰۲۱-۸۸۳۸۱۵۴۵)

قم: حوزه مطالعات راهبردی و تربیت جهادی (۰۲۵۱-۷۷۱۷۳۰۰-۱)

فهرست آسیب‌ها

آسیب اول: ضعف مبانی اندیشه‌ی جهادی نیروهای شرکت‌کننده در اردو.....	۲۷
آسیب دوم: هدف گذاری ناقص	۳۳
آسیب سوم: مدیریت سلیقه‌ای مسئولین	۵۳
آسیب چهارم: ضعف مدیریت آموزشی و فرهنگی اردوها	۵۹
آسیب پنجم: تداخل مسئولیت‌ها و وظائف	۶۱
آسیب ششم: اطلاعات ناکافی و شناسایی ناقص نسبت به منطقه‌ی هدف	۶۷
آسیب هفتم: جذب نیروهای هنجارشکن	۷۱
آسیب هشتم: عدم همراهی جهادگران با مسئولین اردو	۸۱
آسیب نهم: کاهش معنویت اردو	۸۵
آسیب دهم: عدم پیش‌بینی‌های لازم جهت حضور خواهان	۹۱
آسیب یازدهم: عدم استمرار و پیگیری اهداف	۹۹
آسیب دوازدهم: عدم حضور روحانی و مبلغه	۱۰۵
آسیب سیزدهم: تنوع اهداف شرکت‌کنندگان	۱۰۹
آسیب چهاردهم: مستندسازی غیراصولی از اردوهای جهادی	۱۱۵
آسیب پانزدهم: کمبود ابزارهای آموزشی و فرهنگی	۱۱۹
آسیب شانزدهم: جذب غیراصولی اهالی	۱۲۲
آسیب هفدهم: عدم مشارکت اهالی در طرح‌ها و پروژه‌ها	۱۲۹
آسیب هجدهم: تحریک اهالی	۱۳۳
آسیب نوزدهم: کم تحریکی نیروها در ارتباط و پرورش کودکان و نوجوان	۱۴۷
آسیب بیستم: کارشکنی و تبلیغ منفی برخی اهالی و والدین نسبت به طرح‌ها و کلاس‌ها	۱۶۹

۶ ▶ آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی

فهرست مطالب

۱۵.....	پیشگفتار
۱۹.....	فصل اول: مبانی نظری پیام‌رسانی فرهنگی
۲۱.....	مفهوم آسیب‌شناسی اردوهای جهادی
۲۱.....	□ مفهوم آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی چیست؟
۲۱.....	□ ضرورت، عرصه‌ها و شاخصه‌های آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی چیست؟
۲۴.....	
۲۷.....	آسیب اول: ضعف مبانی اندیشه‌ی جهادی نیروهای شرکت‌کننده در اردو
۲۷.....	□ آیا کاستی برخی اردوهای جهادی، ریشه در ضعف تئوریک و مبانی نظری جهاد دارد و یا بی‌اطلاعی برخی نیروها از این مبانی، آسیب‌هایی را در روش‌های اجرا بوجود خواهد آورد؟
۲۷.....	۱. تکلیف و اختیار
۲۸.....	۲. احساس مسئولیت
۳۰.....	۳. جهادگری بر اساس مقتضیات زمان
۳۱.....	۴. اهتمام شریعت به تزکیه نفس
۳۱.....	۵. عدم رضایت از وضع موجود

۳۳..... آسیب دوم: هدف گذاری ناقص
□ چشم انداز دولت برای سال‌های آینده حذف کامل فقر و محرومیت از کشور است آیا برگزاری اردوهای جهادی در آن زمان، دلیلی برناکارآمدی دولت نخواهد بود؟ ۳۳.....
۳۳..... اهداف اردوی جهادی
□ جهادگری هستم که با انگیزه و انرژی فراوان، وارد منطقه محروم فرهنگی شده ام ولی پس از گذشت اندکی، از اینکه توانسته‌ام، فرهنگ مردم را تغییر دهم، احساس دلسوزی و ناامیدی می‌کنم، لطفاً راهنمایی ام کنید؟ ۳۴.....
□ آیا ارتباط با محرومان در رشد معنوی انسان، موثر است؟ ۳۷.....
□ تنها هدف اردوی جهادی را ساخت حمام و مدرسه، برای محرومین می‌دانستم اما درین اردو فهمیدم که اهالی از نظر اقتصادی در وضعیت مطلوبی هستند و این نوع زندگی ریشه در آداب و رسوم آنان دارد، از این رو بی انگیزه شدم و تصمیم به بازگشت گرفتم، لطفاً راهنمایی ام کنید. ۳۸.....
□ با توجه به تخصص مسئولین منطقه‌ای در مدیریت عمرانی، بهتر نیست، هزینه‌ی برگزاری اردوهای جهادی به آنان پرداخت شود، تا خودشان عمران و آبادانی ایجاد نمایند؟ ۳۹.....
الف) اهداف گروه‌های شرکت کننده ۴۰.....
ب) اهداف پیش رو برای مردم منطقه ۴۲.....
ج) اهداف مسئولین ۴۵.....
□ برای پیشگیری از هدف گذاری ناصحیح اردوهای جهادی چه راهکاری توصیه می‌شود؟ ۴۷.....
۵۱..... فصل دوم: ابزارهای پیام‌رسانی فرهنگی
آسیب سوم: مدیریت سلیقه‌ای مسئولین ۵۳.....
□ در اردویی، همه‌ی برنامه‌ریزی‌ها، برآمده از سلیقه‌ی شخصی مسئول اردو بود و خطاهای فراوانی داشت، برای پیشگیری از سلیقه‌ای شدن مدیریت جهادی، چه راهکاری وجود دارد؟ ۵۳.....
۵۳..... مدیریت جهادی، مهمترین ابزار پیام‌رسانی

۸ آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی

□ اصول تعامل تشکیلاتی مدیران جهادی و جهادگران چه مواردی است؟	۵۴
اصول تعامل مسئلان و جهادگران	۵۴
□ مهمترین ویژگی‌های یک مدیر موفق جهادی چیست؟	۵۵
آسیب چهارم: ضعف مدیریت آموزشی و فرهنگی اردوها	۵۹
□ عواملی، ناکارآمدی مدیریت عرصه‌های آموزشی و فرهنگی در راستای پیام‌رسانی چیست؟	۵۹
عوامل آسیب‌زا در عرصه مدیریت پیام‌رسانی	۵۹
آسیب پنجم: تداخل مسئولیت‌ها و وظائف	۶۱
□ تداخل مسئولیت‌ها چه آسیب‌های درپی دارد؟	۶۱
آسیب‌های پیش از اردوا	۶۱
شرح وظائف	۶۱
آسیب ششم: اطلاعات ناکافی و شناسایی ناقص نسبت به منطقه‌ی هدف	۶۷
□ پیش‌بینی‌های غیرشخصی، ریشه در عدم شناسایی دقیق منطقه‌ی هدف دارد برای برطرف نمودن این آسیب چه مراحلی رعایت گردد؟	۶۷
لフ) تشکیل گروه اولیه	۶۷
ب) برنامه‌ریزی اولیه	۶۷
ج) شناسایی دقیق و علمی	۶۸
آسیب هفتم: جذب نیروهای هنجارشکن	۷۱
□ در برخی دانشگاه‌ها برای جذب حداکثری دانشجویان در اردوهای جهادی، هیچ‌گونه گرینشی صورت نمی‌گیرد، این روش گرینش چه آسیب‌های دارد و راهکارهای برون رفت از آن چیست؟	۷۱
الف) ایجاد ظرفیت‌های جدید	۷۲
ب) رفع موانع جذب نیروهای کارآمد	۷۴
پیشگیری برخی مشکلات بهداشتی	۷۷
□ با عنایت به ظرفت پیام‌رسانی فرهنگی چه مولفه‌های ویژه‌ای جهت گرینش نیروهای جهادگر لازم است؟	۷۸

آسیب هشتم: عدم همراهی جهادگران با مسئولین اردو	۸۱
□ چه عواملی باعث کاهش و یا افزایش همراهی جهادگران با مسئولین اردو می باشد؟	۸۱
آسیب های هنگام برگزاری اردو	۸۱
□ چه مواردی لازم است، شب اول، توسط مسئول اردو تذکر داده شود؟	۸۱
□ برنامه های، روز اول ورود جهادگران، چگونه باشد، تا روستائیان را تحت تأثیر حضور شان، قرار دهد؟	۸۳
آسیب نهم: کاهش معنویت اردو	۸۵
□ ازبی شهرو مادیاتش خسته شده بودم و می خواستم زندگی دیگری داشته باشم. دوست داشتم به خلق خدا خدمت کنم تا خداوند مرا در آغوشش گیرد اما در طول اردو همه چیزرا فراموش کردم، علتش چیست؟	۸۵
□ چه عواملی باعث افزایش و یا کاهش معنویت اردو های جهادی می شود؟	۸۷
عوامل افزایش معنویت اردو	۸۷
عوامل کاهش معنویت اردو	۸۹
آسیب دهم: عدم پیش بینی های لازم جهت حضور خواهان	۹۱
□ حضور پیش بینی نشده خواهان در اردو های جهادی چه آسیب های خواهد داشت؟	۹۱
□ با توجه به آسیب های احتمالی، حضور خواهان جهادگر در اردوها چه ضرورتی دارد؟	۹۲
خواهان جهادگر، الگوسازان نسل های آینده	۹۲
□ برای حضور تأثیرگذار خواهان در اردو های جهادی چه پیش بینی هایی لازم است؟	۹۵
الف) مکان استقرار خواهان مناسب باشد	۹۶
ب) جهادگرانی جذب شوند که هنجارهای اسلامی و فرهنگی را رعایت می کنند	۹۶
ج) فضای آموزشی و ورزشی مناسب برای خواهان آماده شود	۹۷

۱۰ ▶ آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی

۹۹.....	آسیب یازدهم: عدم استمرار و پیگیری اهداف
□ عدم استمرار و پیگیری اهداف، چه آسیب‌های را در پی دارد و راهکارهای استمرار تأثیرگذار چیست؟	۹۹.....
۹۹.....	آسیب‌شناسی مدیریتی پس از اردو
۹۹.....	آسیب‌های عدم استمرار راهکارهای استمرار هدفمند
۱۰۰.....	□ با توجه به محدودیت زمانی اردوهای جهادی بسیاری از اهداف اردو محقق نمی‌شود برای رفع این مشکل چه راهکارهایی پیشنهاد می‌شود؟
۱۰۰.....	□ حضور فعال دانشگاه‌های منطقه به عنوان معین، در نقاط محروم، باعث بر طرف شدن چه آسیب‌های خواهد شد؟
۱۰۲.....	□ برای ماندگاری تأثیر و خاطره اردوهای جهادی در بین اهالی روستا چه راهکارهایی پیشنهاد می‌شود؟
۱۰۵.....	آسیب دوازدهم: عدم حضور روحانی و مبلغه
۱۰۵.....	□ ضرورت حضور مبلغ در میان اردو تا چه حد است؟
۱۰۵.....	گروه‌های تخصصی جهادگران، ابزار تقویت کننده پیام
۱۰۵.....	گروه مبلغین
۱۰۷.....	□ آیا آشنایی قبلی مبلغ با اعضای گروه جهادی لازم است؟
۱۰۷.....	□ عوامل موقتیت مبلغ در جذب هر چه بهتر افراد چیست؟
۱۰۸.....	□ روش برخورد مبلغ با آداب و رسوم ناپسند منطقه، چگونه باید باشد؟
۱۰۹.....	آسیب سیزدهم: تنوع اهداف شرکت‌کنندگان
۱۰۹.....	□ گروه‌هایی مانند عمرانی، کشاورزی، بهداشتی و درمان و... چه ارتباطی با فعالیت‌های فرهنگی اردو دارند و چگونه می‌توانند، در امر پیام‌رسانی فعالیت کنند؟
۱۰۹.....	گروه‌های عمرانی، کشاورزی، بهداشتی و درمانی
۱۱۰.....	□ برای همسوکردن گروه‌های همراه در تأثیرگذاری فرهنگی رعایت جه نکاتی ضروری است؟

□ در صورت مشاهده ناهنجاری در رفتار و پوشش برخی نیروهای میهمان، وظیفه‌ی دیگر جهادگران چیست؟ ۱۱۲
□ با توجه به هدف فرهنگی اردو آیا معاینه‌ی جنس مخالف توسط گروه پزشکی ضرورت دارد؟ ۱۱۲
آسیب چهاردهم: مستندسازی غیراصولی از اردوهای جهادی ۱۱۵
□ مستندسازی غیرتخصصی چه آسیب‌هایی دارد راهکار بطرف نمودن این آسیب‌ها چیست؟ ۱۱۵
□ گروه فیلمبرداری چه دامنه‌ی فعالیتی دارد؟ ۱۱۶
آسیب پانزدهم: کمبود ابزارهای آموزشی و فرهنگی ۱۱۹
□ اقلام فرهنگی مورد نیاز در اردوهای جهادی، چه ویژگی‌هایی دارند؟ ۱۱۹
اقلام فرهنگی یکی از ابزارهای پیام‌رسانی ۱۱۹
الف) ویژگی‌های اقلام فرهنگی ۱۱۹
ب) لیست برخی اقلام فرهنگی مورد نیاز ۱۲۰
فصل سوم: مهارت‌های پیام‌رسانی فرهنگی ۱۲۱
آسیب شانزدهم: جذب غیراصولی اهالی ۱۲۲
□ تأثیرات منفی جذب غیراصولی اهالی و اصول کلی جذب و ارتباط با آنان چیست؟ ۱۲۲
مهارت‌های پیام‌رسانی ۱۲۲
مهارت شناسایی، جذب و ارتباط ۱۲۲
□ در اردویی، برخی اهالی از برنامه‌ها استقبال نکردند و کلاس‌ها نیز خلوت بود، چه راهکارهایی برای اشتیاق بیشتر اهالی وجود دارد؟ ۱۲۵
آسیب هفدهم: عدم مشارکت اهالی در طرح‌ها و پروژه‌ها ۱۲۹
□ چه موانعی، ارتباط با اهالی را دشوار می‌کند و باعث عدم مشارکت آنان در پروژه‌ها خواهد شد؟ ۱۲۹
الف) بر طرف کردن موانع ارتباط فعال ۱۳۰

۱۲ ▶ آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی

- ۱۳۰ ب) ارتباط‌گیری تخصصی
- ۱۳۱ ج) جذب تخصصی
- ۱۳۳ آسیب هجدهم: تحقیر اهالی
- اردوهای جهادی آمده است تا مردم را شکوفا کند یا آنکه به دستانشان نیاز را بیاموزد؟ ۱۳۳
- ۱۳۴ مهارت ایجاد شکوفایی
- یکی از آسیب‌هایی که اثر پیام‌رسانی فرهنگی را کاهش می‌دهد، احساس حقارت در برخی اهالی است. چگونه پیشگیری نماییم؟ ۱۳۴
- ۱۳۴ الف) اقدامات قبل از اردو
- ۱۳۶ ب) اقدامات هنگام برگزاری اردو
- ۱۳۶ □ جامعه عزتمند چه شاخص‌های دارد؟
- ۱۳۷ □ رعایت چه نکاتی مناطق محروم را به سوی شکوفایی بیشتر نزدیک می‌کند؟
- ۱۳۸ □ چه عواملی باعث ایجاد احساس خود کم بینی و حقارت، در اهالی و نوجوانان مناطق محروم، می‌شود؟ ۱۳۸
- ۱۳۹ □ فهرستی از عوامل شکوفایی جوانان در نگاه آیات قرآن‌کریم و روایات چیست؟
- ۱۴۱ □ فهرستی از موانع شکوفایی جوانان مناطق محروم، ذکر نمایید؟ ۱۴۱
- ۱۴۱ □ راهکارهای ایجاد شکوفایی در کودکان و نوجوانان چیست؟ ۱۴۱
- ۱۴۲ □ آیا رفتارهای ناهنجار و غیر متعارف برخی نوجوانان مناطق محروم، ریشه‌های علمی دارد؟ ۱۴۲
- ۱۴۳ □ برخی اهالی مناطق محروم، دچار بحران هویتند. مهمترین کلیدها و سر فصل‌های موفقیت و پیروزی، چیست؟ ۱۴۳
- ۱۴۴ □ برخی اهالی برای خودنمایی از پوشش نادرست استفاده می‌کنند. چگونه می‌توان برای پوشش صحیح فرهنگ سازی نمود؟ ۱۴۴
- ۱۴۷ آسیب نوزدهم: کم تجربگی نیروها در ارتباط و پرورش کودکان و نوجوان
- کم تجربگی و کم اطلاعی نیروها نسبت به مهارت‌های پیام‌رسانی چه آسیب‌هایی خواهد داشت و راهکار بر طرف نمودن این آسیب‌ها چیست؟ ۱۴۷
- ۱۴۷ آسیب‌های کم تجربگی نیروها

۱۴۸.....	راهکارهای رفع آسیب‌ها
□ کلیدهای شروع جذاب و پایان موفق در کلاس‌های کودکان چه مواردی است؟	۱۴۸؟
۱۴۸.....	مهارت کلاسداری
□ مریبیان جهادی، معمولاً با مشکل فضای آموزشی مناسب مواجهند. فضای مناسب برای کلاس‌های کودک و نوجوان، چه ویژگی‌های دارد؟	۱۵۰
۱۵۰.....	(الف) فضاسازی ظاهری
۱۵۰.....	(ب) فضاسازی معنوی
□ با آنکه در کلاس داری، تجربه‌ی کافی دارم، در برخی مناطق محروم، نتوانستم کلاس را کنترل نمایم، چه راهکارهای وجود دارد؟	۱۵۱
□ با توجه به فقر برخی مخاطبین، جایزه دادن، آنان را به سرعت شرطی می‌کند چه راه حلی برای شرطی نشدن اهالی وجود دارد؟	۱۵۲
□ اولین جلسه‌ی کلاس مهم ترین جلسه‌ی آن است، ولی بخاطر بی تجربگی برخی جهادگران، اولین کلاس در اردوهای جهادی معمولاً خوب رقم نمی‌خورد، چه راهکارهای وجود دارد؟	۱۵۳
۱۵۴.....	مهارت مدیریت اندیشه
□ به علت محرومیت شدید فرهنگی در برخی مناطق، لازم است جهادگر ساختار اندیشه‌ی مخاطب، را تغییر دهد، رعایت چه اصولی توصیه می‌شود؟	۱۵۴
۱۵۶.....	چگونه با ایجاد سوال، اندیشه‌ی مخاطب را تحریک کنیم؟
□ برخی جهادگران تعریف مشخصی از علوم پایه‌ی مورد نیاز برای تغییر ساختار فکری و رفتاری کودکان و نوجوانان ندارند، لطفاً توضیح فرمایید؟	۱۵۷
۱۵۹.....	دروس اعتقادی
□ درک مفاهیم اعتقادی برای برخی مناطق محروم بسیار مشکل است چگونه اینگونه مفاهیم را به آنان آموزش دهیم؟	۱۵۹
۱۶۲.....	دروس اخلاق و احکام
□ متاسفانه در منطقه‌ای، برخی دختران با نامحرم دوست بودند، بهترین و مناسب‌ترین روش، جهت بیان مسائل شرعی و اخلاقی از این قبیل، برای دختران، چگونه است؟	۱۶۲
۱۶۴.....	مهارت جذاب‌سازی آموزش

► آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی

- در اردویی، مجبور بودم، مدتی طولانی با بچه‌ها باشم و این حضور طولانی مدت، من و آنان را خسته کرده بود، چگونه می‌توانستم جذابیت کلاس‌ها و روحیه‌ی شاد کودکان را حفظ نمایم؟ ۱۶۴
- از آفت‌های کلاس در مناطق محروم، سروصداهای حیوانات مختلف، تراکتور و... است، چگونه می‌توانیم، توجه دانش آموزان را با وجود سروصداهای خارج از کلاس، جلب نماییم؟ ۱۶۵
- برخی مریبان تنها به برگزاری مسابقه، اکتفا می‌کنند، برای برگزاری مسابقه در حلقه‌های صمیمانه، رعایت چه نکاتی ضروری است؟ ۱۶۶
- آسیب‌بیستم: کارشکنی و تبلیغ منفی برخی اهالی و والدین نسبت به طرح‌ها و کلاس‌ها ۱۶۹
- یکی از مشکلات آموزشی مناطق محروم، عدم همراهی برخی والدین و اهالی است. برای کسب اعتماد آنان، جهت حضور فعال فرزندشان، در حلقه‌های کلاسی چه راهکارهای وجود دارد؟ ۱۶۹
- مهارت ارتباط با والدین ۱۷۰
- با والدین درباره مسائل تربیتی فرزندانشان چگونه تعامل برقرار نمایم؟ ۱۷۰

كتابنامه

۱۷۳

پیش‌نما

لبخندش درون قاب غبارگرفته صورتش جلوه‌نمایی می‌کرد، برای در امان ماندن از تابش شدید خورشید به سایه مختصراً پناه برد بود. سایه دیواری که قرار بود با همت جهادگران، اولین مسجد این روستای محروم باشد.

جهادگر فرهنگی روی خاک نشسته بود، شده بود هدف نگاه‌های خیره بچه‌های روستا، آمده بود تا کمک‌شان کند، می‌دانست دل‌های پاک‌شان صفحه سفیدی است که هر نقشی بر آن حک شود به این راحتی زدودنی نیست.^۱

آمده بود تا خرمن احساسات بکرشان را با بارقه‌ای از عشق امام زمان علیه السلام، شعله ورکند.

۱. امام علی علیه السلام فرمودند: «إِنَّمَا قُلْبُ الْحَدَبِ كَالْأَرْضِ الْخَالِيَّةِ مَا أُلْقِيَ فِيهَا مِنْ شَئْءٍ»
قیلنه؛ قلب نوجوان، همچون زمین تهی از گیاه است، هربذری در آن افکنده شود، می‌پذیرد». (سید رضی، نهج البلاغه، نامه ۳۱).

آمده بود...

می‌دانست که همهٔ این‌ها می‌شود، اما چگونه‌اش را نمی‌دانست، نمی‌دانست چگونه دل کودکان را به دست آورد، نوجوان و جوانان را چگونه جذب کند و برای پیرمرد‌ها چه بگوید، مانده است وسط میدان مبارزه‌ای بزرگ، تعطیلاش را رهای کرده بود و خانواده‌اش را، از روزمرگی شهر و خودپرستی نفس فرار کرده و آمده بود تا سربازی جهادگر باشد در میدان جنگ‌نرم. بی‌شک گام نهادن در راهی پیام‌رسانی فرهنگی مسیر سبز رسالت انبیا و هدایت اولیاست، افتخاری بزرگ که منتظران واقعی امام عصر علیه السلام آرزوی رسیدن به این سعادت را دارند و آن را زمینه‌چین ظهور آن موعود می‌دانند.

کتاب حاضر چراغی است فراروی جهادگران عرصهٔ فرهنگ، که کوشیده است در حد توان، به بررسی آسیب‌های حرکت‌های جهادی به ویژه اردوهای جهادی پردازد. این ناچیز‌های را ذره‌وار به پیشگاه آفتاب درخشنان عالم امکان حضرت بقیة الله الاعظم علیه السلام تقدیم می‌داریم و از کرامت دست‌های پرلطفس امضای سربازی این عاشقان را طلب می‌کنیم. این کتاب به صورت پرسش و پاسخ نگاشته شده و در سه فصل به بررسی آسیب‌های پیش‌رو در عرصهٔ پیام‌رسانی فرهنگی در قالب اردوهای جهادی پرداخته، که در ذیل، نمایی کلی از هر فصل آن، ارائه شده است.

فصل اول، مبانی نظری پیام‌رسانی فرهنگی:

این فصل، به آسیب‌هایی که ریشه در درک ناصحیح از اهداف اردوهای جهادی دارد، پرداخته است.

فصل دوم، ابزارهای پیام‌رسانی فرهنگی:

این فصل، به نقاط ضعف در ابزارهای لازم جهت انتقال پیام‌های معنوی می‌پردازد، که از مهم‌ترین این ابزارها، مدیریت جهادی، گروه‌های تخصصی جهادگران و اقلام فرهنگی می‌باشد که در جلد دوم به اصول مدیریت جهادی به تفصیل خواهیم پرداخت.

فصل سوم، مهارت‌های پیام‌رسانی فرهنگی:

با توجه به گستره‌ی وسیع بحث مهارت‌های پیام‌رسانی فرهنگی، در جلد اول این کتاب، تنها به برخی از مهارت‌ها، پرداخته شده است که با عنایات خداوند متعال، در آینده به تفصیل، این بحث، پیگیری خواهد شد.

این فصل، به مهارت‌های جذب و ارتباط، ایجاد شکوفایی، مدیریت اندیشه، کلاس‌داری، جذاب‌سازی آموزش و ارتباط با والدین می‌پردازد. در پایان از ناحیه بسیج دانشجویی استان قم و همه‌ی استانی و کارشناسان پرتالاش مرکز پژوهش‌های رویش بویژه حجه الاسلام نوید خاکبازان و رضا پارچه باف و گروه محققین خواهر مجموعه که ما را در تهیه این کتاب یاری نمودند، کمال سپاس و تشکر را داریم.

مرکز مطالعات راهبردی و هدایت حرکت‌های جهادی

فصل اول

مبانی نظری پیام رسانی فرستنکی

مفهوم آسیب‌شناسی اردوهای جهادی

□ مفهوم آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام رسانی فرهنگی، چیست؟

مفهوم آسیب‌شناسی: در اصطلاح، به معنای شناسایی، مطالعه و بررسی دقیق عوامل زمینه ساز ناهمجاري ها و مشکلات پيش رو می باشد. بی‌شک آسیب‌شناسی^۱ حرکت‌های جهادی، زمینه ساز آسیب‌زدایی^۲ و موجب بروز شدن ناهمجاري های احتمالی، در فرایند کلی اردوهای جهادی خواهد شد، به گونه‌ای که پس از انجام آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی همواره تداوم واستمرار حرکت جهادی، در مسیری پویا و صحیح انجام گیرد.

مفهوم اردوهای جهادی: اردوهای جهادی، به معنای، مجموعه حرکت‌های سازمان یافته دانشجویان، طلاب، جوانان و دیگر اقشار مردم، برای حضور فعال در مناطق محروم، با اهداف معنوی، است.

مفهوم پیام‌رسانی فرهنگی: پیام‌رسانی فرهنگی، به معنای مجموعه روش‌های به هم پيوسته، در راستای جريان‌سازی وجهت‌دهی، نiroهای

1 . pathology

2 . immonology

فردی و اجتماعی، از طریق نفوذ در شخصیت، افکار، عقاید و احساسات افراد، جهت رسیدن به هدف تعالیٰ انسان است.^۱

براین اساس برای پیام‌رسانی فرهنگی تعریفی، معادل تعریف تربیت، در اسلام ذکر می‌گردد و با رویکرد تربیتی، در واقع معادل تعریف آموزش و پژوهش در محیط‌های سازمانی و رسمی است.^۲

اسلام تربیت را انتخاب رفتار و گفتار مناسب، ایجاد شرایط و عوامل لازم و کمک‌رسانی به شخص مورد تربیت، می‌داند تا بتواند استعدادهای نهفته‌اش را در تمام ابعاد وجودی و به طور هماهنگ پژوهش دهد و به شکوفایی شخصیت معنوی خویش، دست یابد تا به تدریج به سوی هدف و کمال مطلوب انسانیت، حرکت کند.^۳

صاحب نظران علوم تربیتی و فلاسفهٔ غربی نیز، تربیت و پیام‌رسانی فرهنگی را به معنای هرگونه تأثیری می‌دانند، که آدمی در معرض آن قرار گیرد، اعم از اینکه ابزار آن اشیا، اشخاص و یا جامعه باشد.^۴

امیل دورکیم «پیام‌رسانی فرهنگی» را به معنای تأثیری می‌داند که نسل‌های بزرگ‌سال برنسل‌های جدید که هنوز تجربه‌ی کافی را ندارند، می‌گذارند.^۵

۱. کرمی، رضا علی، روش تبلیغ، ص ۱۱.

۲. مطهری، مرتضی، تعلیم و تربیت، ص ۱۶.

۳. امینی، ابراهیم، اسلام و تعلیم و تربیت، ص ۱۴.

۴. جان استوارت میل.

۵. رک: نجاتی، محمد مهدی، الفبای کار فرهنگی.

مفهوم جهاد: «جهاد» در لغت مشتق از ریشه "جهد" به معنای "وسعت قدرت، توان، طاقت، نیرو، نهایت تلاش و مشقت و سخت کوشی" است.^۱ جهاد در اصطلاح شرع، به تلاش و مبارزه در راه خدا اطلاق می‌شود^۲ و از جمله فروع دین است. به عبارت دیگر جهاد به معنای تلاش خالصانه برای گذشتن از مال، توان و جان برای پیشبرد اهداف اسلام و کوشش تأثیرگذار برای غلبه نمادها و شعائر جریان حق در فضای جامعه است، از این رو مجاهد کسی است که هرچه از قدرت و توان و طاقت و نیرو در اختیار دارد، برای نزدیکی به خداوند در حمایت از دین خدا نثار نماید. به عبارت دیگر، جهاد یعنی تبلیغ ایمان و نشر فکر خداپرستی و انسان‌سازی تا بر پایی عدالت و معنویت در سرتاسر جهان.

قرآن مجید می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَذْلُكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيُّكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ،
تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ
وَأَنفُسِكُمْ ذِلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾^۳

ای کسانی که ایمان آورده اید آیا شما را به تجارتی راهنمایی کنم که شما را از عذاب در دنیاک رهایی می‌بخشد؟ به خدا و رسولش ایمان بیاورید و با اموال و جان‌هایتان در راه خدا جهاد کنید این برای شما از همه چیز بهتر است، اگر بدانید.

دکتر مجدى خدوّرى در تحقیقی جامعی که درباره جهاد در قانون

۱. راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، ص ۲۰۸.

۲. تعلیم و تربیت در اسلام، ج ۲، ص: ۵۳.

۳. صف، ۱۰ - ۱۱.

اسلام انجام داده است، می‌نویسد: «جهاد به مفهوم وسیع کوشش است و معنی لازم و غیر مفارق آن، جنگ و منازعه نیست، زیرا سعی و کوشش در راه خدا همان طور که باشدت و عنف و جنگ و ستیز انجام می‌گیرد ممکن است با وسائل مسالمت آمیز هم، صورت گیرد»^۱

از نظر صاحب جواهر و بسیاری دیگر از فقهاء، جهاد به معنای جنگ کردن در راه رشد پیام حق است و شامل کوشش‌های غیرنظمی نیز می‌شود.

جهاد تنها شکل نظامی ندارد و هر نوع مبارزه و پیکاری، خواه نظامی باشد، یا اقتصادی، یا فرهنگی و یا سیاسی، همه را در بر می‌گیرد.^۲

□ ضرورت، عرصه‌ها و شاخصه‌های آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی چیست؟

ضرورت: امروزه سرعت شگفت‌انگیز ارتباط و تبادل اطلاعات علمی و فرهنگی، مرزهای زمان و مکان را در نور دیده است، و در انداز زمان ممکن، فراتر از مرزهای جغرافیایی، فرهنگ‌های تأثیرگذار اعم از اصیل و غیر اصیل، ساکنان کره‌خاکی را تحت سلطه و نفوذ سازنده و یا ویران‌گر خود، قرار خواهند داد. از آن‌جا که فرهنگ هر قوم و ملت خمیر مایه حیات انسانی، و سرچشمۀ تراویش دانش و معرفت، و از ارکان بقاء و ثبات آن قوم و ملت به شمار می‌رود، شناخت به روز و به هنگام آسیب‌ها و آفت‌های

۱. مجدى خدورى، جنگ و صلح، ص. ۸۵.

۲. معاونت سازندگی و کارآمدسازی سازمان بسیج دانشجویی، رسم هجرت، درآمدی بر مبانی حرکت‌های جهادی، ص. ۱۱.

مجموعه‌های فرهنگی، باعث پیشگیری و یا درمان مناسب و به موقع آن آسیب‌ها خواهد شد و چه بسا لحظه‌ای درنگ و غفلت، این حرکتهای فرهنگی را گرفتار بحران گرداند.

آسیب‌شناسی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی^۱ به معنای شناخت رفتارها و ابزارهایی است که از منظر فرهنگی، پیام مثبتی به همراه نخواهد داشت و یا باعث تأثیرگذاری معکوس است.

اموری همچون محتوا، روش‌های پیام‌رسانی و ابزار انتقال دهنده آن‌ها، همه از عناصر شکل دهنده فرایند مزبور به شمار می‌روند و از مقولاتی هستند که در سازماندهی آسیب‌ها، نقش اساسی خواهند داشت. روش‌ها و ابزارهای پیام‌رسانی فرهنگی، همواره در خدمت محتوای پیام فرهنگی می‌باشند، به این معنی که محتوای فرهنگی، معیار ارزش‌دهی به ابزارها و روش‌های پیام‌رسانی فرهنگی است.

معنی این سخن، نفی بار ارزشی ابزار و روش‌های پیام‌رسانی، نمی‌باشد، بلکه در مواردی، خود این ابزار و روش‌ها نیز، به گونه‌ای دارای تأثیرگذاری هستند. به عبارت دیگر، در مواردی ممکن است محتوای فرهنگی، دارای هیچ‌گونه عیب و نقصی نباشند، اما ابزارها و مهارت‌های انتقال دهنده آن، دارای آسیب‌های هستند و تناسب لازم را، با محتوای فرهنگی ندارند، و حتی در برخی موارد، دارای مغایرت، با آن است و اثر منفی و ویران‌گر بر جای خواهد گذاشت.

برای مثال، تلاش عمرانی جهادگران، یکی از ابزارهای مهم پیام‌رسانی است و اهالی را نسبت به گروه واندیشه‌هایشان، علاقه‌مند خواهند کرد و

پس از آن جهادگران الگوهای ماندگار منطقه خواهند شد. گاهی این ابزار که وسیله مهمی در ارتقای معنوی به شمار می‌رود، ممکن است فرهنگ منطقه‌ای را ویران کند.

برای مثال ممکن است گروهی با انگیزه‌های معنوی وارد منطقه‌ای محروم شوند تا با تلاش عمرانی آنجا را آباد نمایند، ولی آسیب‌های همچون رفتار ساختارشکنانه اعضای گروه، نگاه یتیم نوازانه به اهالی، آموزش منفی مریبان بی‌تجربه و تلاش جهادگران بدون مشارکت اهالی، صدمات جبران ناپذیری را به فرهنگ روستایی، وارد نماید.
عرصه‌ها: در مرحله آسیب‌شناسی حرکت‌های جهادی سه اقدام مهم و اساسی صورت پذیرد:

۱. بازخوانی مبانی حرکت‌های جهادی.
۲. شناخت کاستی‌ها و نواقص موجود در فعالیت‌های گذشته.
۳. تشکیل گروه‌های پژوهش و محتواسازی برای نوآوری در طرح‌های حرکت‌های جهادی و بیان راهکار، برای بروز رفت از آسیب‌ها.
شахصه‌ها: پیام‌رسانی فرهنگی ایده‌آل و مطلوب، به منزله فرایندی تربیتی است که با داشتن سه ویژگی، از سایر فعالیت‌های صرفاً هنری، علمی، آموزشی و یا صنفی در تشکل‌های دیگر، متمایز می‌گردد. این ویژگی‌ها عبارتند از:
 ۱. داشتن اهداف عالی و متعالی همچون تربیت انسان‌های متعهد و متخصص.
 ۲. به کارگیری ابزار مناسب و هدفمند با اثرگذاری تربیتی.
 ۳. استفاده از مهارت‌ها و روش‌های کارآمد.

آسیب اول:

ضعف مبانی اندیشه‌ی جهادی نیروهای شرکت کننده در اردو

□ آیا کاستی برخی اردوهای جهادی، ریشه در ضعف تئوریک و مبانی نظری جهاد دارد و یا بی‌اطلاعی برخی نیروها از این مبانی، آسیب‌هایی را در روش‌های اجرا بوجود خواهد آورد؟

برخی دانشجویان به اشتباه تصور می‌کنند، هر حرکتی جمعی که نام اردو را بر خود گذاشت، هدفی سیاحتی دارد و با بی‌اطلاعی نسبت به مبانی و اهداف اردوهای جهادی وارد مناطق محروم می‌شوند که این ضعف آگاهی جهادگران، در رفتار آنان با اهالی مناطق محروم و بی‌انگیزگی آنان در کارگروهی، تأثیر جدی خواهد داشت، از این رو شایسته است جهادگران در دوره‌های آموزشی پیش از اردو با این مبانی آشنا شوند.

وجود برخی تردید و ضعف‌ها، در حرکت‌های جهادی ریشه تئوریک ندارد و آسیب‌شناسی این سنتی‌ها در دو عنوان، قابل بررسی است.

الف) ضعف فردی: تبلی و ضعف ایمان^۱ برخی نیروها، موجب

۱. قال رسول الله ﷺ: «عَلَّامَةُ الصَّابِرِ فِي ثَلَاثٍ أَوْلُهَا أَنْ لَا يَكُسُلَ وَالثَّانِيَةُ أَنْ لَا يَصْبِرَ وَالثَّالِثَةُ أَنْ لَا يُشْكُو مِنْ رَبِّهِ عَزَّوَجَلَ...؛ پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: سه چیز علامت انسان

ب) انگیزگی و کندی فعالیت‌ها خواهد شد.

ب) ضعف برنامه: لازم است برنامه‌ریزی عرصه فعالیت‌های جهادی و روش‌های آن متناسب با واقعیات خارجی، طراحی شود و در برنامه‌ریزی و شناخت اولویت‌ها، خطأ صورت نگیرد. در برخی موارد، فعالان حرکت‌های جهادی به علت ضعف اطلاعاتی، شناخت صحیحی نسبت به روش شناسی و ابزارگزینی ندارند، و در وسط نبرد نرم اردوی جهادی، دچار تردیدها و ابهام‌هایی می‌شوند. برای جلوگیری از چنین پیامدهایی لازم است پیوسته، راهبردهای اردوهای جهادی، متناسب با تغییر شرایط، مورد تقدیم بازگری، قرار گیرد. در ذیل به برخی مبانی جهاد اشاره خواهد شد:

۱. تکلیف و اختیار

تاكيد قرآن و اهل بيت ﷺ برگزاره‌های اختیار،^۱ و راهنمایی عقل و قلب به تلاش و پویایی، انسان را به اوج قله حرکت و جهاد، تا بلندای آرمان‌های مقدسش، خواهد رساند.^۲

۲. احساس مسئولیت

الف) نسبت به تکاليف الهی: جوان مسلمان، از دوران کودکی اش

صابر است: ۱. تنبیه نمی‌کند. ۲. احساس خستگی نمی‌کند.^۳ ۳. اظهار اندوه و ناراحتی نزد پورده‌گارش نمی‌کند» (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار ج ۶۸، ص ۸۶).

۱. إِنَّمَا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلُ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا؛ ما راه را به انسان نشان دادیم او با اختیار خود راه شکر و یا راه کفر را برمی‌گردیند. (انسان، ۳)

۲. قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِواحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَى وَفُرَادَى ثُمَّ تَسْكُنُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ حِنْنَةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدِيْعِ عَذَابٍ شَدِيدٍ (سبا، ۴۶)

می آموزد، که در قبال تکالیف الهی چگونه وظیفه خود را بشناسد و در هر شرایطی خود را جهادگر بداند.

نzd خداوند، جهادگر پر تلاش، با کسی که بی اعتمنا به مشکلات پیرامونش، به گوشه‌ای خزیده است، یک سان نخواهند بود.
قرآن کریم می فرماید:

﴿لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولَى الْضَّرَرِ وَ الْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَ أَنفُسِهِمْ فَضَلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَ أَنفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَ كُلُّا وَعْدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَ فَضَلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا﴾^۱

[هرگز] افراد با ایمانی که بدون عذر، از جهاد بازنشستند، با مجاهدانی که در راه خدا با مال و جان خود جهاد کردند، یک سان نیستند! خداوند، مجاهدانی را که با مال و جان خود جهاد نمودند، بر قاعدان [ترک‌کنندگان جهاد] برتری مهمی، بخشیده؛ و به هر یک از این دو گروه [به نسبت اعمال نیکشان] وعده پاداش نیک داده، و مجاهدان را بر قاعدان، با پاداش عظیمی برتری بخشیده است.

ب) نسبت به مردم: در نگاه شریعت مسلمان واقعی کسی است که نگران مشکلات دیگر مسلمانان باشد.^۲ و تحمل محرومیت آنان را نداشته باشد.

۱. (نساء، ۹۵)

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ: مَنْ أَصْبَحَ لَآيَهُنَّمُ بِأَمْوَالِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيَئِسْ بِمُسْلِمٍ، اکلینی، ابو جعفر، ج ۲ ص ۱۶۳.

۳. جهادگری براساس مقتضیات زمان

حضرت علی علیہ السلام می فرمائید:

«وَاللَّهُ، اللَّهُ، فِي الْجِهادِ يَا مُوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَالْسِسْتَكُمْ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ وَعَلَيْكُم بِالْتَّوَاصُلِ وَالْبَادِلِ، وَأَيَّا كُمْ وَالْتَّدَابِرُ وَالتَّقَاطِعُ؟»^۱

با اموال، جان‌ها و زبان‌هایتان از جهادگری در راه خدا غافل نشوید و (رعایت دو عامل ریشه‌ی موققیت شماست) اتحاد و روحیه‌ی کرامت، و (انجام دو عامل ریشه‌ی شکست شماست) پشت کردن به یکدیگر و حرکت‌های پراکنده.

الگوی همه مسلمان شیعه و سنی پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و سلم و اهل بیت علیهم السلام پاک ایشان است،^۲ که زندگی آن بزرگان، سراسر جهاد و مبارزه برای پیشبرد اهداف شریعت است؛ استقامت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، صبر علی علیهم السلام، مصلحت بینی حسن علیهم السلام، قیام حسین علیهم السلام و روش‌های دیگر اهل بیت علیهم السلام هر کدام مناسب با زمانشان تغییر می‌کند و جهاد آنان، رنگی دیگر به خود می‌گیرد.

علامه شهید مطهری درباره جهاد اهل بیت علیهم السلام می فرماید: «ائمه اطهار علیهم السلام در هر زمانی مصلحت اسلام و مسلمین را در نظر می‌گرفتند و چون دوره‌ها و زمانه‌ها و مقتضیات زمان و مکان تغییر کرد، خواه و ناخواه

۱. سید رضی، نهج البلاغه، نامه (۴۷)

۲. قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم: «إِنِّي أَتَارِكُ فِي كُمُّ النَّقَائِمِ كِتَابَ اللَّهِ وَعُثْرَتِي؛ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: به درستی که من دو گوهر گرانبه را در میان شما باقی می‌گذارم: قرآن و عترت (اهل بیت)» (القشیری، مسلم بن الحجاج، صحیح مسلم بشرح النوری، ج ۱۵، ص ۱۷۹ و احمد بن حنبل، مسنند احمد، ج ۳، ص ۱۴).

۳. «فاستقم كما أمرت ومن تاب معك؛ پس همان گونه که فرمان یافته‌ای، استقامت کن و همچنین کسانی که با توبسوی خدا آمده‌اند (باید استقامت کنند!)» (هود، ۱۱۳).

همان طور رفتار می‌کردند که مصالح اسلامی اقتضا می‌کرد و در هر زمان جبهه‌ای مخصوص و شکلی نواز جهاد به وجود می‌آمد و آن‌ها با بصیرت کامل آن جبهه را تشخیص می‌دادند.^۱

در هر دوران نوع جهاد و میدان مبارزه‌ی آن، تغییر می‌کند و آنچه مهم است شناخت آگاهانه‌ی میدان نبرد در هر دوران و جهاد در جبهه‌ی جریان حق است.

۴. اهتمام شریعت به تزکیه نفس

قرآن کریم تزکیه و پاکسازی را مقدمه تعلیم کتاب و حکمت می‌داند و آن را از اهداف بزرگ انبیا می‌شمارد^۲ و این خود گواهی می‌دهد که با تزکیه و پاکسازی جان از آلودگی‌ها می‌توان به حکمت و دانش‌های شریعت دست یافت که جهاد واردوهای جهادی برای تحقق آن بستر مناسبی است.

۵. عدم رضایت از وضع موجود

مسلمان راستین با آنکه سرپایی وجودشان راضی به رضای الهی است ولی پیوسته در حال حرکت به سوی افق‌های روشن پیش رو می‌باشد و دو روزش یکسان نخواهد بود.^۳ این اندیشه، موجی ازنشاط برای تغییر نوبه نو در جامعه اسلامی ایجاد خواهد کرد و حرکت‌هایی با هدف الهی شکل خواهد گرفت.

۱. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، ج ۱۸، ص ۴۳.

۲. جمعه، ۲،

۳. قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ: مَنْ أَسْتَوَى يَوْمًا فَهُوَ مَعْبُونٌ وَمَنْ كَانَ يَوْمًا شَرِّاً مِنْ أَمْسِهِ فَهُوَ مَلْعُونٌ، امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: کسی که در روزش با هم یکسان باشد و رشکسته و کسی که امروزش پست تراز دیروز است لعنت شده است. أمالي الصدوق، ص ۶۶۹

آسیب دوم: هدف‌گذاری ناقص

□ چشم‌انداز دولت برای سال‌های آینده حذف کامل فقر و محرومیت از کشور است آیا برگزاری اردوهای جهادی در آن زمان، دلیلی برنا کار آمدی دولت نخواهد بود؟

اهداف اردوی جهادی

اردوهای جهادی دارای آرمانی کلان و اهدافی میانی است که برای تأثیرگذاری بیشتر توجه به هر دو سطح از اهداف اهمیت دارد، برخی مسئولین اردوها، تنها براساس اهداف میانی همچون محرومیت زدایی برنامه ریزی می‌کنند و از آرمان کلان اردوهای جهادی غافل می‌شوند که باعث انحراف در پیش‌بینی‌ها خواهد شد. اردوهای جهادی کارگاهی برای تربیت نیروهای کارآمد و ایجاد جریان تأثیرگذار اجتماعی جهت تحقق حاکمیت جهانی عدالت و معنویت است، امام راحل شیخ در فرمایشات خود، هدف انقلاب و انبیا را تربیت انسان‌های متعالی^۱

۱. «اسلام یک مکتبی است که برای انسان‌سازی آمده...» (موسوی خمینی، روح الله، صحیفه نور، ج ۴، ص ۸). «اسلام انسان درست می‌کند، همان که اجانب، ابرقدرتها از او می‌ترسند؛ از انسان می‌ترسند و اسلام را می‌کوبند چون مكتب انسان‌سازی است.

می‌دانند و با توجه به شرایط و مقتضیات زمان، یکی از موانع رسیدن به هدف انسان‌سازی را به استناد فرمایش پیامبر رحمت، فقر و محرومیت تشخیص می‌دهند.

پیامبر اعظم ﷺ می‌فرمایند: «کاد الفقر ان یکون کفراً، فقر ممکن است سراز کفر درآورد»^۱ در زمانی که، مردم کشور در فقر برآمده از حکومت استبداد شاهنشاهی اند، جهاد انسان‌های وارسته، در بروط کردن این مانع هدایت است، که مشخصا در آن دوران محرومیت می‌باشد. در زمان دیگری که آمار فقر کاهش یافته و مفاسد اجتماعی معضلی جدی است، جهادگر کارآمد، با عنایت به فرمایش رهبری عرصه جهاد امروز را عرصه فرهنگی آن می‌داند.^۲

از این‌رو، آنچه باعث تازگی حرکت جهادی می‌شود، کشف موانع هدایت بشیریت در هر دوران و بروط نمودن آن است.

□ جهادگری هستیم که با انگیزه و انرژی فراوان، وارد منطقه محروم فرهنگی شده ام ولی پس از گذشت اندکی، از اینکه نتوانسته‌ام، فرهنگ مردم را تغییر دهم، احساس دلسردی و ناامیدی می‌کنم، لطفا راهنمایی ام کنید؟^۳

از آدم می‌ترستند و مدارس و دانشگاهها را می‌کوبند.. اینجاها مرکزی باشد که آدم درست کنند! یک آدم یک ملت را درست می‌کند» (همان، ج ۶، ص ۲۷۹).

۱. کلینی، ابو جعفر، اصول کافی، ج ۲، ص ۳۰۷.

۲. اردیبهشت ۸۹

۳. «این جوانان جهادگرند که بذر انقلاب را دل هر روستایی می‌کارند و با آبادانی مناطق محروم است که هر روستایی محروم، سربازی می‌شود پاسدار انقلاب اصیل اسلامی خویش چرا که آمریکا و ایادی مزد بگیرش خوب به این نتیجه رسیده‌اند با جهاد

اردوهای جهادی در بردارنده دو رسالت حداکثری و حداقلی است. رسالت حداکثری: بهره‌گیری از ابزارهای متعدد برای تربیت انسان‌های متعالی جهت تحقق جامعه مهدوی است. رسالت حداقلی: تغییر الگوهای پیرامونی و پرکردن اوقات فراغت کودکان و نوجوانان است.

بانگاهی جدید به اهداف اردوهای جهادی، این گونه دل‌سردی و ناامیدی‌ها دیگر نخواهد بود. نگاه برخی جهادگران، تنها به آرمان‌های بلند جهاد فرهنگی است و کمتر توجه شان را به انگیزه‌های حداقلی، که از فلسفه‌های ارسال انبیا می‌باشد، معطوف می‌نمایند.^۱

الف) اهداف حداقلی را فراموش نکنید:

در نگاه اهل بیت علیهم السلام، مردم بیشترین تأثیر را از الگوهای پیرامونی خود می‌گیرند. از این رو امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «مردم را به وسیله رفتار و نه فقط زبان راهنمایی و دعوت نمایید»^۲

در برخی مناطق محروم، بسیاری از اطرافیان یک کودک، بی‌سواد و معتمد و یا حتی بی‌ایمان باشند، ولی با حضور جهادگران مومن، کودک، معلمی می‌یابد که دوست جدیدی برای اوست و با قلبی لبریز از ایمان و

مقدس فرزندان اسلام است که نهال انقلاب اسلامی در روستاهای دورافتاده این آب و خاک به گل می‌نشینند و تنها به همین دلیل است که هر جهادگری را مانند رزم‌نده‌ای در میدان نبرد میدانند که از انقلاب و اسلام و ایران دفاع می‌نماید» (موسی خمینی، روح الله، صحیفه نور، ج ۱۶، ص ۲۰۳).

۱. «لَقُدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أَشْوَةً حَسَنَةً، پیامبر خدا، بهترین الگو، برای شماست.» (احزان، ۲۱)

۲. «كُوئُوا دُعَاءَ لِلنَّاسِ بِعَيْرِ أَسْتَكُمْ» (کلینی، ابو جعفر، اصول کافی، ج ۲، ص ۷۸).

تواضع، برایش از زیبایی‌های خداوند و معنویات، می‌گوید. تا دیروز، دختر محروم، به جز دوست بد حجابش، الگوی دیگری نداشت، اما اکنون الگوی او خانمی عفیف، محجوب و باحیا، شده است.

آری، با حضور جهادگری مومن الگوی منطقه کامل‌تغییر نموده است، و از این پس، الگوهای کودکان و نوجوانان تنها دوستان و اقوام آنان نیست و با نگاه به جهادگران، در سال‌های آینده به تدریج، فرهنگ منطقه، دگرگون خواهد شد و بزرگان منطقه از جنس دیگری خواهد شد.

از این رو، حتی حضور یک جهادگر متعهد، که افعال و رفتارش، الگوهای ماندگار منطقه است، ما را به حداقل هدفمان خواهد رساند و جای دلسردی و نا امیدی باقی نخواهد گذاشت.

ب) اصل تدریج در تغییر فرهنگی را به یاد داشته باشید:

لازم است جهادگران، چشم‌انداز بلندی برای تأثیرگذاری فرهنگی داشته باشند. و در راستای آن چشم‌انداز، حرکتی تدریجی را آغاز نمایند. اصول‌سیاست گام به گام، ابزاری کارآمد و مؤثر در اجرای تغییرات فرهنگی است. و تأثیرگذاری رفتار جهادگران، در غالب اردوهای جهادی، برگرفته از این تاکتیک فرهنگی، می‌باشد و در آینده، تأثیرات چشم‌گیر خود را خواهد داشت. از این رو توقع تغییر فرهنگی به صورت یک‌باره، منطقی به نظر نمی‌رسد.

دشمن در راستای مهندسی فرهنگی خود و با بکارگیری پیشرفت‌هه ترین ابزار در جنگ نرم، فرهنگ و دیانت مسلمانان را هدف گرفته است. که از مهم‌ترین این ابزارها، سیاست تدریج و حرکت گام به گام می‌باشد.

قرآن کریم در پنج مورد به استفاده شیطان و پیروانش از این سلاح کارآمد اشاره می‌فرماید، و در همه این موارد مسلمانان را از پیروی سیاست گام به گام شیطان بحر حذر داشته شده‌اند.^۱ انسان‌های شرور و شیطان صفت نیز در به کارگیری چنین سیاستی، و امداد استادشان ابلیس می‌باشند و از سوی او الهام می‌گیرند.^۲ اکثر القائنات و وسوسه‌های دشمنان فرهنگ و اندیشه الهی، بر اساس چنین سیاستی، در جامعه اسلامی پی‌گیری می‌شود. چراکه سیاست گام به گام، پذیرش و تسلیم لحظه به لحظه‌ی رانیز به دنبال خواهد داشت.

□ آیا ارتباط با محرومان در رشد معنوی انسان، موثر است؟

سیرة اهل بيت ﷺ رشد و شکوفایی معنوی انسان را در ارتباط نزدیک با محرومان، می‌داند. حضرت علی علیه السلام حتی در زمان خلافت شان، که مسئولیت تمام سرزمین‌های اسلامی را بر عهده دارند، خودشان به تهییدستان سرکشی می‌کنند، گویا ایشان، این ارتباط را به عنوان یک برتامه دائمی، سازنده می‌دانند و به آن می‌پردازد.^۳

دانشجویی که در عرصه اردوهای جهادی، خود را در کنار محرومان می‌بیند، بی اختیار غرورش، خواهد شکست و کارهایی که آن را از منزلت و شخصیت خود به دور می‌دید، به سادگی انجام می‌دهد. در سایه این

۱. بقره، آیات ۱۶۸ و ۲۰۸؛ انعام، آیه ۱۴۲؛ نور، آیه ۲۱.

۲. انعام، آیات ۱۱۲ و ۱۲۱.

۳. قال الصادق علیه السلام: «وَأَنْظُرْ إِلَيْ مَنْ هُوَ ذُونَكَ وَلَا تُنْظُرْ إِلَيْ مَنْ هُوَ فوْقَكَ؛ امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: در امور مادی خود را با پایین ترازو خویش مقایسه نمانه بالاتر». (مفید، محمد بن نعمان بغدادی، الامالی، ص ۱۹۴).

فرایند ساده است، که انسان به رشد معنوی وصفای باطن، خواهد رسید.

بلندی از آن یافت که او پست شد

در نیستی کوفت تا هست شد

خاکی شدن دانه گندم، اورا لایق دیدار آسمان می‌کند، و اگر سر برخاک نساید، همچون سبزه نوروز، عمری کوتاه خواهد داشت.

□ تنها هدف اردوی جهادی را ساخت حمام و مدرسه، برای محرومین می‌دانستم اما در بین اردو فهمیدم که اهالی از نظر اقتصادی در وضعیت مطلوبی هستند و این نوع زندگی ریشه در آداب و رسوم آنان دارد، از این رو بی انگیزه شدم و تصمیم به بارگشت گرفتم، لطفاً راهنمایی ام کنید.
فقر برخی مناطق محروم، بیش از آنکه فقر مادی باشد، محرومیت معنوی است. براین اساس، جهادگران، با استفاده از ابزار طرح‌های عمرانی، ورزشی و آموزشی تک‌تکشان خود را در نقش پیام‌رسانان شریعت و فرهنگ و بازوan عملیاتی مسیر انبیا و امام فرهنگ و شریعت می‌دانند. دلسردی جهادگرانی که تصویر ذهنی‌شان از اردوهای جهادی تنها محرومیت‌زدایی مادی، باشد کاملاً طبیعی است.

عمان و کشاورزی، رفع فقر و ایجاد عدالت، حضور گروه‌های پژوهشکی و درمانی، همه در راستای هدفی بلند است و تأثیرگذاری فرهنگی را تقویت می‌کند، با این دیدگاه می‌شود برای همه تشکل‌های فرهنگی کشور یک هدف واحد و ارزشمند ترسیم کرد و در مراحل آسیب‌شناسی^۱ و آسیب‌زدایی^۲ نیز مطابق یک نسخه واحد و مشترک به رفع ناهنجاری‌ها و کاستی‌های موجود در این زمینه پرداخت.

1. Pathology

2. Immunology

لازم به یادآوری است که تحقق اهداف فعالیت‌های پرورشی و تربیتی در اردوهای جهادی، و پیروزی در نبرد نرم فرهنگی، نیازمند ابزارهایی قوی است،^۱ از این‌رو بدون وجود برنامه‌های آموزشی تخصصی، امکان تغییر فرهنگی نخواهد بود، که در فصل دوم به تفصیل به آن خواهیم پرداخت، به عبارت دیگر برای اجرای برنامه‌های پرورشی، طراحی قبلی برنامه‌های آموزشی مناسب ویژه اهالی و جهادگران، ضروری است.

□ با توجه به تخصص مسئولین منطقه‌ای در مدیریت عمرانی، بهتر نیست، هزینه‌ی برگزاری اردوهای جهادی به آنان پرداخت شود، تا خودشان عمران و آبادانی ایجاد نمایند؟

انگیزه برگزاری اردوهای جهادی و هدف نیروهای جهادگر، فقط ایجاد عمران و آبادانی در مناطق محروم نیست، بلکه اهداف والایی در این حرکت بزرگ وجود دارد که فهرستی از آن، در چهار محور، بیان می‌شود.
لازم به ذکر است جهت حفظ اختصار، تنها اهدافی که نیازمند شرح بوده، توضیح داده شده است:

الف) اهداف گروه‌های شرکت کننده:

۱. تمرين خودشناسی^۲ و خودسازی.^۳

۱. (وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا أَشْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ؛ هر نبیوی در قدرت دارید، برای مقابله با آنها (دشمنان) آماده سازید) (انفال، ۶۰).

۲. در میان نبرد فرهنگی، بهترین شرایط برای خود شناسی فراهم است. قال علی علیه السلام: «فِي تَقْلِبِ الْأَخْوَالِ عُلِيمٌ جَوَاهِرُ الرِّجَالِ؛ امام علی علیه السلام می‌فرماید: در دگرگونی احوال، گوهر مردان درخشنان می‌شود» (مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۱۶۳).

۳. قال علی علیه السلام: «أَعْجَزُ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ عَنِ إِصْلَاحٍ نَفْسِهِ؛ امام علی علیه السلام فرمودند: بیچاره‌ترین مردم کسی است که از اصلاح خود عاجز است» (محدث نوری، حسین، مستدرک الوسائل، ج ۱۱، ص ۳۲۴).

۲. ایجاد روحیه اخلاص^۱ در جهادگر.
۳. کسب رضایت خداوند و اولیاء الہی.
۴. تضعیف رذائل اخلاقی آنان؛ مانند: غرور،^۲ تکبر،^۳ اسراف.^۴
۵. تقویت ارزش‌های اخلاقی جهادگران؛ مانند: صبر،^۵

۱. قال علیٰ: «إِمَالَكُ الْعَمَلِ إِلَّا خَلَقَ فِيهِ وَأَمَارَثَ السَّعَادَةَ إِلَّا خَلَقَ الْعَمَلَ؛ اِمامٌ عَلَىٰ فَرِمودَنَد: معيار قبولی هر کاری اخلاق است و اخلاق در کار، نشانه سعادت و خوشبختی است» (آمدی، عبد الوحد، غرالحکم، ص ۱۵۵).
۲. قال الصادق علیٰ: «الْمَغْرُورُ فِي الدُّنْيَا مِسْكِينٌ، وَفِي الْآخِرَةِ مَغْبُونٌ؛ اِمام صادق علیٰ می فرماید: انسان مغور در دنیا بیچاره و در آخرت زیانکار است» (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار ج ۶۹، ص ۳۱۹).
۳. قال الصادق علیٰ: «إِنَّ الْمُتَكَبِّرِينَ يَجْعَلُونَ فِي صُورِ الدُّرْزِ يَتَوَطَّلُهُمُ النَّاسُ حَتَّىٰ يَقْرَعُ اللَّهَ مِنَ الْحِسَابِ؛ (روز قیامت) متکبران به صورت مورچه در می آیند و مردم آنها را پایمال می کنند، تا آنکه خداوند از حساب فارغ شود» (کلینی، ابو جعفر، اصول کافی، ج ۲، ص ۳۱۱).
۴. حضرت علیٰ در جای دیگر فرمودند: «دورترین مردم از خدا کسانی هستند که تکبر می ورزند» (صابیری یزدی، علی رضا، الحکم الزاهر، ترجمه محمد رضا انصاری محلاتی، ص ۵۷۵).
۵. قال علیٰ: «لِلْمُسْرِفِ ثَلَاثُ عَلَمَاتٍ: يَأْكُلُ مَا لَيْسَ لَهُ وَيَلْبِسُ مَا لَيْسَ لَهُ وَيَشْرُبُ مَا لَيْسَ لَهُ؛ امير المؤمنان علیٰ فرمودند: اسراف کننده سه نشانه دارد: آنچه که نبایدش می خورد، و آنچه نبایدش می پوشد و آنچه نبایدش می خرید» (حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۶۵).
۶. قال علیٰ: «الصَّبَرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ وَلَا إِيمَانٌ لِمَنْ لَا صَبَرَ لَهُ؛ امام علیٰ می فرمایند: صبر نسبت به ایمان چون سراست نسبت به بدنه، و کسی که سر ندارد، جان ندارد و نیز کسی که صبر ندارد ایمان ندارد.» (دیلمی، حسن بن ابی الحسن، ارشاد القلوب الى الصواب، ج ۱، ص ۱۲۷).

رضا،^۱ زهد،^۲ قناعت.^۳

۶. تمرين ولایت پذيرى، ولایت مدارى و مسئولیت پذيرى.

۷. کسب تخصص‌های لازم جهت فراهم‌سازی شرایط تشکیل جامعه
مهدوی.^۴

۱. قال الباقر علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ وَعَزَّتِي وَجَلَالِي وَعَظَمَتِي وَعُلُوِّي وَإِرْفَاعُ مَكَانِي لَا يُؤْثِرُ عَبْدٌ هَوَىٰ عَلَىٰ هَوَىٰ نَفْسِهِ إِلَّا كَمْفُتُ عَلَيْهِ ضَيْعَتُهُ وَضَمَّنَتُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ رُزْقَهُ وَكُنْتُ لَهُ مِنْ وَرَاءِ تِجَارَةٍ كُلُّ تَاجِرٍ: امام باقر علیه السلام فرمودند، خداوند متعال می‌فرماید: قسم بعزت و جلال و عظمت و بلندی و ارتفاع مقام خود هیچ بنده‌ای خواست مرا بر خواسته‌های خود مقدم ندارد مگر اینکه من زندگی او را تامین و مرتب نموده و آسمانها و زمین را ضامن روزی او مینمایم و در دنیا تجارت هر تاجری بسود او می‌پردازم» (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۶۷، ص ۷۹).

۲. قال على عليه السلام: «الرُّهْدُ كُلُّهُ بَيْنَ كَلَمَتَيْنِ فِي الْقُرْآنِ قَالَ اللَّهُ سُبْبَحَانَهُ لِكَيْلَاتَ أَسْنَوٍ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرُخُوا بِمَا آتَاكُمْ فَمَنْ لَمْ يَأْسِ عَلَىٰ الْمَاضِي وَلَمْ يَفْرُخْ بِالْآتِي فَقَدْ أَخَذَ الرُّهْدَ بِطَرْقَيْهِ: امير المؤمنین علیه السلام فرمودند: بدانید که زهد دریک آیه جمع شده و آن این است که بر آنچه از دست می‌دهید تاسف نخورید و به آنچه به شما داده می‌شود، شادمان نگردید. (همان، ج ۷۰، ص ۵۲).

۳. قال على عليه السلام: «كَيْفَ يَسْتَطِعُ صَالِحٌ نَفْسِهِ مَنْ لَا يَقْنَعُ بِالْقَلِيلِ؛ امام على عليه السلام می‌فرماید: کسی که به اندک قانع نباشد، چطور می‌تواند خویشتن را اصلاح کند؟!؟ (آمدی، عبد الواحد، غرالحكم، ص ۲۳۸)

۴. زمانی مهدی علیه السلام، خواهد آمد که یارانی پیدا شوند که دو ویژگی داشته باشند:

۱. عبد خدا باشند. ۲. صالح باشند: یعنی صلاحیت‌های لازم را داشته باشند. به

عبارت دیگر تعهد و تخصص داشته باشند. (درک: تفسیر آیه‌ی «وَلَقَدْ كَبَّنَا فِي

الرَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِئُهَا عِبَادِي الصَّالِحُونَ» انبیا، ۱۰۵)

قال الصادق علیه السلام: «لَوْ كَانَ فِيْكُمْ عَدَّةٌ أَهْلِ بَدْرٍ لَقَامَ قَائِمُنَا؛ امام صادق علیه السلام فرمودند:

اگر بین شما سیصد و سیزده یارآمده پیدا شود، قائم ظهور خواهد کرد» (طبرسی،

ابوالفضل علی بن حسن، مشکاة الأنوار، ص ۶۴).

تشکیل حکومت عدالت و معنویت نیازمند نیروهای کارآمد و یارانی متعهد و متخصص^۱ است که آمادگی مدیریت جهانی را دارند. اردوهای جهادی کارآگاه کوچک تمرین مدیریت جهانی براساس الگوهای رفتاری اهل بیت علیهم السلام است.

۸. آمادگی برای خدمت‌رسانی به مردم در مسئولیت‌های آینده: یکی از فلسفه‌های حضور در فعالیت‌های جهادی این است که جهادگر پس از ورود به عرصه فعال اجتماعی، با تجربه چشیدن طعم محرومیت، بتواند گام‌های بلندتری در عرصه خدمت‌رسانی به مردم بردارد.

۹. حاکمیت تفکر جهادی در تمام عرصه‌های زندگی.

ب) اهداف پیش رو برای مردم منطقه:

۱. گسترش عدالت: خداوند متعال، هدف ارسال انبیا را گسترش عدالت می‌داند تا شرایط هدایت انسانی فراهم شود. جهادگران با پیروی از روش پیامبران الهی و با حضور در فعالیت‌های جهادی، در حرکت به سوی اهداف انبیا، تلاش خواهند کرد.^۲ تا بتوانند مطالبه عدالت را به

۱. انبیاء، ۱۰۵.

۲. قال اللہ تبارک و تعالیٰ: «لَقَدْ أَنْسَلْنَا مُسْلِمًا بِالْبَيْتِنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيُقْوِمَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعٌ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرَسُلُهُ بِالْعَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ». ما رسولان خود را با دلایل روش فرستادیم، و با آنها کتاب (آسمانی) و میزان (شناصایی حق از باطل و قوانین عادلانه) نازل کردیم تا مردم قیام به عدالت کنند؛ و آهن را نازل کردیم که در آن نیروی شدید و منافعی برای مردم است، تا خداوند بداند چه کسی او را رسولانش را یاری می‌کند بی‌آنکه او را ببینند؛ خداوند قوی و شکست‌ناپذیر است! (الحدید، ۲۵)

عنوان الگویی کارآمد، به دنیا معرفی نمایند.^۱

۲. شناسایی نخبگان منطقه: در لابلای طرح‌ها کودکان، نوجوانان و جوانان با استعداد شناسایی گردند و برای پرورش وجهت دهی هدفمند آنان برنامه‌ریزی تخصصی شود.

۳. تبلیغ شریعت و پیام‌رسانی فرهنگی:^۲ یکی از مهم‌ترین وظایف جهادگران، تقویت ریشه‌های اعتقادی مردم منطقه است، حضرت علی علیه السلام، سفری جهادی به منطقه محروم یمن داشتند، که پیامبر گرامی اسلام علیه السلام در هنگام وداع به ایشان فرمودند: ای علی، اگر یک نفر، به دست تو هدایت شود، برای تو، بهتر است از آنچه خورشید بر آن می‌تابد.^۳

۱. مقام عظمای ولایت: «امروز در سراسر دنیا، میلیارد‌ها انسان زیر فشار سنگین ظلم و بی‌عدالتی قدرت‌های بزرگ دست و پا می‌زنند، آنها یک نمونه احتیاج دارند و یک الگویی خواهند و شما می‌خواهید آن الگو را نشان بدید» (مقام معظم رهبری، حدیث ولایت، ج ۳، ص ۲۹۰، تاریخ سخنرانی: ۱۳۶۸/۱۲/۱۰:).

۲. رهبر معظم انقلاب: «دشمن از راه اشاعه‌ی فرهنگ غلط، فرهنگ فساد و فحشا، سعی می‌کند جوانهای ما را از ما بگیرد. کاری که دشمن از لحاظ فرهنگی می‌کند، یک تهاجم فرهنگی، بلکه باید گفت یک «شبیخون فرهنگی»، یک غارت فرهنگی و یک قتل عام فرهنگی است. امروز دشمن این کار را دارد با ما می‌کند. چه کسی می‌تواند از این فضیلت‌ها دفاع کند. آن جوان مومنی که دل به دنیا نبسته، دل به منافع شخصی نبسته است، می‌تواند بایستد و از فضیلت‌ها دفاع کند. کسی که خودش آلوده و گرفتار است که نمی‌تواند از فضیلت‌ها دفاع کند، این جوان بالخالص می‌تواند دفاع کند» (بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار فرماندهان گردانها، گروهانها و دسته‌های عاشورای نیروهای مقاومت بسیج سراسرکشودرتاریخ: ۱۳۷۱/۴/۲۲:).

۳. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ بَعْثَتِنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ لِيْ يَا عَلِيُّ لَا تُقَاتِلَنَّ أَحَدًا حَتَّى تَدْعُوهُ وَإِيمُّ اللَّهِ لَأَنَّ يَهْدِي اللَّهُ عَلَى يَدِيْكَ رَجُلًا خَيْرٌ لَكَ مِمَّا

۴. ایجاد خودشکوفایی و روحیه امید در میان مردم منطقه و دلگرمی به نظام اسلامی: جهادگران با ایجاد انگیزه و تقویت روحیه عزتمندی، جهت شکوفایی توانمندی‌های اهالی، تلاش می‌کنند و با تاکید بر توانایی‌های بومی سعی در بهبود شرایط منطقه دارند.

۵. کمک به رفع محرومیت فرهنگی و مادی حاکم بر برخی از مناطق کشور.

۶. ایجاد فضای اطمینان و اعتماد متقابل بین مردم و مسئولین منطقه.

۷. برنامه‌ریزی برای حضور مسئولین جهت شناخت دقیق‌تر مشکلات و معضلات منطقه.

۸. پیگیری تعهدات و وعده‌های مسئولین.

ج) اهداف مسئولین:

۱. پیشرفت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در مناطق محروم: تنها با عزم عمومی و تلاش همگانی، تمام مناطق کشور در عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، پیشرفت خواهند کرد، از این روش راهنمایی جهادی، بهترین سازماندهی عمومی، جهت این مشارکت و عزم ملی است.

۲. پیوند عملی حوزه و دانشگاه: وحدت انگیزه این دو قشر فرهیخته، در برپایی اردوهای جهادی، فرصتی طلایی را برای تحقق فرمایشات حضرت

ظَلَعَتْ عَلَيْهِ السَّمْنُ وَغَرَبَتْ وَلَكَ وَلَأُوهُ يَا عَلِيٌّ» (کلینی، ابو جعفر، اصول کافی، ج ۵، ص ۲۹).

امام خمینی^{ره}^۱ و امام خامنه‌ای^۲ در وحدت حوزه و دانشگاه فراهم می‌آورد.

۳. هدفمند کردن دانشگاه: دانشگاهی کارآمد است، که بتواند روح نشاط و تعالی را در کالبد مسئولین منطقه‌ای و اهالی بدند. دانشگاه‌ها، بویژه دانشگاه‌هایی که در حوالی مناطق محروم قراردارند می‌توانند نقش به سزا و تأثیرگذاری در تحقق پیام "کار مضاعف و همت مضاعف" در مناطق محروم داشته باشند.

۴. ایجاد رابطه سازنده، بین اهالی و مسئولین منطقه‌ای: یکی از اهداف بلند مسئولین، از برگزاری اردوهای جهادی، کمک به کارآمدی دولت اسلامی

۱. «من بزرگترین پیروزی را آشتبی بین دانشگاه و مدارس علمی [حوزه‌های علمی] می‌دانم. اگر ما هیچ پیروزی پیدا نکرده بودیم الاهمین معنا که بین دانشگاه و طبقه روحانی نزدیک کردیم و تفاهم حاصل شد» (موسوی خمینی، روح الله، صحیفه نور، ج ۶، ص ۲۱).

«با وحدت این دو قطب متفکر کشور عزیز به رشد واقعی و ترقی و تعالی حقیقی می‌رسد. علماء و دانشمندان این دو مرکزلام است کوشش کنند در پیوند دادن این دو قشر عزیز و باید بدانند که نه دانشگاهی بدون روحانی می‌تواند به استقلال برسد؛ و نه روحانی بدون دانشگاهی» (همان، ج ۱۰، ص ۸۳).

۲. «طلاب و دانشجویان قدریکدیگر را بدانند، با یکدیگر آشنا و مرتبط باشند، احساس بیگانگی نکنند، احساس خویشاوندی و برادری را حفظ کنند و روحانیون در دانشگاه‌ها عملاً قبل از قولانکوشش کنند که نمونه‌های کامل عالم دین و طلبه علوم دینی را به طلاب و دانشجویان و دانشگاهیان ارایه بدهند و نشان دهند که هر دو نسبت به یکدیگر، با حساسیت مثبت و با علاقه همکاری می‌کنند. این همکاری و وحدت حوزه و دانشگاه است» (سخنرانی مقام معظم رهبری در دیدار با جمع کثیری از دانشگاهیان و طلاب حوزه‌های علمیه: ۹/۲۹، ۱۳۶۸).

است. از این‌رو مسئولین اردوهای جهادی دقت نمایند، فعالیت‌هایشان در راستای اهداف کلان نظام باشد.

۵. تحقق جنبش نرم‌افزاری: در راستای اجرای منویات امام خامنه‌ای، در زمینه جنبش نرم‌افزاری، بهترین عرصه مقدماتی، حرکت به سمت این آرمان مقدس، استفاده از فضای مناطق روستایی است. زمانی کشور بر مبنای اندیشه‌های اسلامی مدیریت خواهد شد که مدیران آینده آن، در دوره‌ای کارگاهی، مدیریت اسلامی را تجربه کنند و اردوهای جهادی بهترین فرصت برای تحقق این هدف می‌باشد.
امام خامنه‌ای می‌فرمایند:

در بعد ارائه الگوی زندگی اسلامی، توجه به این نکته لازم است که باید معیارها و شاخصه‌های دینی در طراحی ساختارهای حکومتی و مدیریت جامعه، ملاک قرار گیرند، چرا که اگر بخواهیم براساس الگوهای رایج حرکت کنیم نظام از هویت اسلامی خود تهی شده و نتیجه‌ای جزانحلال آن در پی نخواهد داشت، اگر ما این اشتباه را می‌کردیم و بکنیم که در مسئله حکومت و مدیریت جامعه، ملاک و معیار اسلامی را فراموش بکنیم و به سمت همان فرم‌های رایج دنیا برویم معنای جامعه اسلامی از بین خواهد رفت.^۱

۶. تلاش در راستای تکمیل نقشه جامع مهندسی فرهنگی کشور:

□ برای پیشگیری از هدف گذاری ناصحیح اردوهای جهادی چه راهکاری توصیه می‌شود؟

۱. رهبر معظم انقلاب، حدیث ولایت، ج ۵، ص ۲۶، تاریخ سخنرانی: ۱۳۶۹/۴/۲۰

۱. تبیین صحیح مفاهیم «مهندسی فرهنگی» و «مهندسی فرهنگ»، تعیین نقش و جایگاه آن در فعالیت‌های جهادی و حرکت در راستای آن توسط مسئولین اردوها:

همهی حرکت‌های فرهنگی کشور، قطعات پازلی هستند که در پایان هدف واحدی را دنبال می‌کند، و تصویر روشنی را خواهند ساخت، آنچه مهم است وجود این تصویر شفاف و مهندسی صحیح آنست، اردوهای جهادی به عنوان حرکتی گسترده و جریان ساز، نقش مهمی در پیشبرد این اهداف خواهد داشت.

ورود دو اصطلاح مهم "مهندسی فرهنگی" و "مهندسی فرهنگ" در فضای فرهنگی کشور، اولین بار توسط مقام معظم رهبری صورت پذیرفت. ایشان فرمودند:

«مهندسی فرهنگ بدین مفهوم است که با یک بصیرت و یک فکر کلان و نگاه برتر و بالاتر، همه جریان‌های فرهنگی داخل و خارج کشور دیده شده و مشخص شود که عناصر فرهنگی با چه کیفیتی باید باشند و حقیقت فرهنگ باید به کدام قسمت برود، از سوی دیگر باید حرکت فرهنگ به سمت مطلوب، هدایت و مراقبت شود.»

ایشان در خصوص مهندسی فرهنگی خطاب به شورای عالی انقلاب فرهنگی اظهار داشتند:

فرهنگ کشور به یک نظم و جهت‌گیری و جهت‌یابی و انسجام بخش‌های گوناگون دولتی و غیردولتی در باب فرهنگ نیازمند است.^۱

۱. نجاتی، محمد مهدی، الفبای کار فرهنگی، ص ۱۸.

براین اساس، اصلاح ساختار فرهنگی کشور، طی دو مرحله صورت می‌پذیرد:

الف) سیاست گذاری فرهنگی: مسیر حرکت و جهت گیری درست فرهنگ، توسط سیاست گذاران، در سطح کلان طراحی می‌شود و حرکتهای فرهنگی هر کدام، بازوی این سیاست‌های کلان، خواهد شد، دشمن با برنامه ریزی جامعی تمام امکاناتش را برای رسیدن به اهداف فرهنگی خود، به صورت منسجم، بسیج نموده است، برای مثال حضور اردوهای جهادی مسیحیان صهیونیسم، در آفریقا، در ساختار یک مهندسی وسیع فرهنگی، قرار دارد و با هدف عمران و فقر زدایی نمی‌باشد، تا درسایه این حرکت به اهداف مکتبی و فکری خود دست یابند.

ب) تطبیق سیاست‌های حرکت‌های جهادی با سیاست‌های کلان: تا رسیدن به نقطه مطلوب، و تحقق عملیاتی این طرح جامع لازم است، هر کدام از حرکت‌های فرهنگی در راستای تحقق کلیات این مهندسی فرهنگی، حرکت نمایند.

۲. در این عرصه رسالت اردوهای جهادی که یک تشکیلات فرهنگی گستردۀ و تأثیرگذار است، برای تکامل این مهندسی، ضروری است.

۳. استفاده تأثیرگذار از مشاورین فرهنگی (روحانیون با تجربه، پیشکسوتان برگزاری اردوها) از ابتدای تشکیل گروه جهادی.

۴. برگزاری نشست‌های علمی تخصصی، جهت جهادگران در راستای بررسی جایگاه اردوهای جهادی در تکمیل نقشه‌ی جامع مهندسی فرهنگی و ارائه‌ی آن به مسئولان کلان فرهنگی.

۵. راه اندازی سامانه‌ی ناظارتی پویا جهت زمینه‌سازی برای هدایت و مراقبت حرکت‌های جهادی در مسیر رسیدن به نقطه هدف.
۶. برگزاری مسابقه‌ی "پیامک سازنده" جهت آسیب‌شناسی فرهنگی کشور در سه سطح هنجارها، ارزشها و رفتارها و بررسی جایگاه اردوهای جهادی در رفع این آسیب‌ها.
۷. تلاش علمی پژوهشگران در راستای طراحی ساختار اردوها، بر اساس مدل مهندسی فرهنگی و متناسب با رسالت تشکیلاتی آنان و نیازهای جامعه.
۸. رصد دائمی تحولات فضای فرهنگی کشور توسط کارگروه نخبگان جهادی در دو حوزه سیاست‌گذاری و اجرا، جهت به روزرسانی روش‌های جهاد فرهنگی.

فصل دوم

ابزارهای پیام رسانی فریمانی

آسیب سوم: مدیریت سلیقه‌ای مسئولین

□ در اردویی، همه‌ی برنامه‌ریزی‌ها، برآمده از سلیقه‌ی شخصی مسئول اردو بود و خطاهای فراوانی داشت، برای پیشگیری از سلیقه‌ای شدن مدیریت جهادی، چه راهکاری وجود دارد؟

مدیریت جهادی، مهمترین ابزار پیام رسانی

برای پیشگیری از سلیقه‌ای شدن مدیریت اردو پیشنهاد می‌شود قبل از اردونظام مدیریتی اردو تدوین گردد^۱ و وظیفه مسئول اردو، اجرای آن نظام مدیریتی و سازماندهی نیروها در آن راستا باشد.

از این رویکی از آسیب‌های حرکت‌های جهادی، عدم طراحی نظام مدیریتی اردو، توسط مسئولین برخی اردوهای جهادی است. در ذیل نقش نظام مدیریتی و مسئول اردو، ذکر می‌گردد:

نظام مدیریتی: برای تعامل مثبت، بین مسئولین اردو و جهادگران لازم است ساختار تشکیلاتی گروه، چشم‌انداز بلند و کوتاه مدت، آیین‌نامه

۱. رک: اخوان، محمدعلی، اصول مدیریت اردوهای جهادی از نمای پیام رسانی فرهنگی

اجرایی و شرح وظائف متناسب با اهداف، و کلیات برنامه‌ها و طرح‌ها و قوانین اردو، مصوب و از قبل تدوین شود و این تعامل در واقع رسیدن به اهداف تربیتی را در گروه، سرعت می‌بخشد و همه‌ی جهادگران را همسو و همراه خواهد کرد.

به عبارت دیگر، نظام مدیریت اردوی جهادی، به نوعی تسهیل کننده اصل پیام‌رسانی فرهنگی است و همواره، بین جهادگران و مسئولین اردو اصول و قواعد معینی حاکم می‌نماید.

□ اصول تعامل تشکیلاتی مدیران جهادی و جهادگران چه مواردی است؟

اصول تعامل مسئولان و جهادگران

۱. اصل احترام متقابل و رعایت سلسله مراتب با حفظ روحیه بسیجی: بر اساس این اصل، شرح وظائف مسئولین باید قبل از زمان اردو مطابق رسالت تشکیلاتی، مشخص و معین باشد تا با رعایت سلسله مراتب، دسترسی به هدف سرعت گیرد.

۲. اصل تخصصی بودن مسئولیت‌ها: بر اساس این اصل، انتخاب و گزینش مدیران و جهادگران باید مطابق قواعد کارشناسی و تخصصی، در هر بخش صورت پذیرد تا در نتیجه، توان تخصصی اردو در راستای پیام‌رسانی فرهنگی ارتقا یابد. از این رو لازم است مسئولان واحد جذب با توجه به نیازهای منطقه، ابتدا به توان‌سنجی و شناسایی استعداد مخاطبان پردازند، تا از نیروها به صورت تخصصی در مسئولیت‌های علمی و عملیاتی، استفاده شود.

۳. اصل مداومت در آموزش: اصول ادرکار فرهنگی بدون آموزش مدام و

به روزکردن دانش تخصصی مسئولان و نیروهای جهادگر، نمی‌توان به دستیابی اهداف اردوها امیدوار بود، چرا که انتقال تجربیات و فرآگیری اصول و مبانی پیامرسانی فرهنگی، تنها با آموزش مستمر امکان‌پذیر خواهد بود.

۴. اصل هماهنگی و کترل: مطابق این اصل، لازم است که کنترل و ارزیابی برنامه‌های اردو به طور مداوم و مستمر، توسط یک تیم کارشناس و متخصص صورت پذیرد تا، هدایت جریان امور به سمت اهداف از پیش تعیین شده گروه، تسریع گردد و مطابق نظام ارزیابی، کنترل و نظارت شود.

□ مهمترین ویژگی‌های یک مدیر موفق جهادی چیست؟

۱. از اقتدار و توان مدیریتی و سعه صدر لازم، برخوردار باشد.^۱
۲. توانایی تقسیم‌کار، بین اعضای گروه و کسب اطلاعات پیرامونی را داشته باشد.

۳. توکل^۲ و اخلاص^۳ را سرلوحه کارخویش قرار دهد.

۴. ارتباط صمیمی و چهره به چهره^۴ با اعضای گروه برقرارکند و در

۱. حضرت موسی^{علیه السلام} نیز برای پیشبرد اهدافش از خداوند درخواست شرح صدر می‌نماید: «قالَ رَبِّ اشْيَخَ لِي صَدْرِي؛ مُوسَى كَفَتْ: پُورِدَگَارَا (سینه ام را گشاده کن) به من شرح صدر عطا کن» (طه، ۲۵)

۲. «وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفِي بِاللَّهِ وَكِيلًا بِرِخْدَا توکل کن و همین بس که خدا حامی و مدافع [تو] است» (احزان، ۴۸)

۳. «فُلِ الَّهُ أَعْبُدُ مُحْلِصًا لَهُ دِينِي؛ بِكُومنْ تَنْهَا خَدَا رَامِي پِرْسِتم در حالی که دینم را برای او خالص می‌کنم» (زمر، ۱۴)

۴. پیامبر اکرم^{علیه السلام} به رابطه چهره به چهره، اهمیت فراوان می‌دادند و در گفتگوها به مخاطب خود توجه کامل می‌کردند تا جای که گروهی از دشمنان به حضرت توهین

مدیریت انعطاف‌پذیر باشد.

۵. از تجربیات دیگران استفاده نماید^۱ و در کارها با افراد خبره و متخصص مشورت کند.^۲

۶. قاطعیت در تصمیم‌گیری داشته باشد.^۳

۷. انتقاد‌پذیر باشد.^۴

نمودند، که این شخص مانند گوش می‌ماند و به هر چه که ما می‌گوییم به خوبی، توجه می‌کند. در این هنگام آیه نازل شد:

وَمِنْهُمُ الَّذِينَ يُؤْذِونَ النَّاسَ وَيَقُولُونَ هُوَ أَذْنُنَ حَيْرٍ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذِونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ؛

واز منافقان کسانی هستند که همواره پیامبر را آزار می‌دهند، و می‌گویند: شخص زود باور و نسبت به سخن این و آن سراپا گوش است. بگو: او درجهت مصلحت شما سراپا گوش است، او تنها به خدا ایمان دارد و فقط به مؤمنان اعتماد می‌ورزد، و برای کسانی از شما که ایمان آورده‌اند، رحمت است، و برای آنانکه همواره پیامبر خدا را آزار می‌دهند، عذابی در دنیاک است» (توبه، ۶۱).

۱. قال امیرالمؤمنین علیه السلام: مَنْ حَفِظَ التِّجَارَبَ أَصَابَتْ أَفْعَالَهُ؛ امام علی علیه السلام فرمودند: کسی که از تجارت دیگران استفاده کند، کارهایش صحیح تر و بهتر صورت می‌گیرد» (آمدی، عبد الواحد، غرالحاکم، ص ۴۴۴)

۲. وَشَاوِرُهُمْ فِي الْأَمْرِ؛ در کارها با آنان مشورت کن» (آل عمران، ۱۵۹)

۳. قال علی علیه السلام: لَكُنَّ اللَّهُ سُبْحَانَهُ جَعَلَ رَسُولَهُ أَوْلَى قُوَّةً فِي عَرَابِهِمْ؛ امام علی علیه السلام فرمودند: خداوند متعال، پیامبرش را از قاطع ترین افراد در تصمیم‌گیری قرارداد (سید رضی، نهج البلاغه، خطبه ۱۹۲).

۴. قال الجواد علیه السلام: «الْمُؤْمِنُ يَحْتَاجُ إِلَى ثَلَاثٍ خَصَالٍ تَوْفِيقٍ مِنَ اللَّهِ وَوَاعِظٍ مِنْ نَفْسِهِ وَقَبُولٍ مِمَّنْ يَتَصَحَّهُ؛ امام جواد علیه السلام فرمودند: مومن به سه خصلت نیاز دارد: توفیقی از جانب پروردگارش، موعظه گری از درونش و داشتن روحیه انتقاد‌پذیری و نصیحت طلبی» (محمدث نوری، حسین، مستدرک الوسائل، ج ۸، ص ۳۲۹).

۸. با منطقه محل اعزام آشنایی کامل داشته باشد. برای مثال پیش از اردو، حتما در شناسایی های منطقه، حضور فعال یابد.
۹. دارای سوابق اجرایی و مدیریتی باشد.^۱
۱۰. با نیروهای جهادگر اردو تناسب سنی داشته باشد.
۱۱. متناسب با فعالیت و رفتار نیروها، به خوبی از دو عنصر تشویق و تذکر استفاده نماید.^۲
۱۲. با توجه به نقش الگویی و تأثیرگذاری که دارد، هنجرهای فرهنگی را به نحو احسن رعایت کند.^۳

۱. امیرالمؤمنین فرمودند: بالاترین علم، تجربه است.

قال علی علیه السلام: «فَاصْطِفْ لِوَالِيَّةِ أَعْمَالِكَ أَهْلَ الْوَرَعِ وَالْعِلْمِ وَالسِّيَاسَةِ . وَتَوَحَّ مِنْهُمْ أَهْلَ التَّجْبِرَةِ وَالْحَيَاءِ . مِنْ أَهْلِ الْبَيْوَاتِ الصَّالِحَةِ وَالْقَدِيمِ فِي الإِسْلَامِ . فَإِنَّهُمْ أَكْرَمُ أَخْلَاقًا وَأَصْحَّ أَعْرَاضًا . وَأَقْلَلُ فِي الْمَظَامِعِ إِشْرَافًا وَأَبْلَغُ فِي عَوَاقِبِ الْأَمْرِ نَظَرًا مِنْ عَيْرِهِمْ»؛

امام علی علیه السلام می فرماید: آزمایش کن از مردمان اهل تجربه و کار دیده با حیا و شرم، از خاندانهای شایسته و نجیب پیش قدم در اسلام را، زیرا که اینان گرامی ترند از نظر خوی و درست ترند از نظر ناموس و حرصن و آریان کمتر و عاقبت اندیش تراز دیگرانند» (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۷۴، ص ۲۵۵).

۲. وَ مَا أَئْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا؛ وَتَوْ(پیامبر) راجز به عنوان بشارت دهنده و بیم دهنده نفرستادیم» (اسرا، ۱۰۵)

۳. قال الحسين بن على علیه السلام: «التأسُّ على دين مُلُوكَهُمْ؛ امام حسین علیه السلام فرمودند: مردمتابع مسئولانشان هستند» (إربلی، علی بن عیسیٰ، کشف الغمة، ج ۲، ص ۲۱).

آسیب چارم: ضعف مدیریت آموزشی و فرهنگی اردوها

□ عواملی، ناکارآمدی مدیریت عرصه‌های آموزشی و فرهنگی در راستای پیام رسانی چیست؟

عوامل آسیب‌زا در عرصه مدیریت پیام‌رسانی

۱. برخی از مسئولین آموزشی اردوها با اصول صحیح برنامه‌ریزی آموزشی آشنایی ندارند.
۲. به علت شناسایی ناقص برخی از مسئولین آموزشی اردوها، از تناسب برنامه‌ها با ویژگی‌های منطقه، اطلاعات لازم را ندارند و به همین دلیل در زمان اجرا و ورود به اردو دچار سرگردانی می‌شوند.^۱
۳. برخی از نیروها با روش‌های تدریس و تفہیم مطالب، آشنا نیستند.
۴. برخی از نیروها، با مهارت‌های ارتباطی آشنایی کافی ندارند.
۵. برخی کودکان و نوجوانان، انگیزه لازم را برای حضور در برابر جهادگران ندارند.

۱. قال الرضا: «مَنْ لَمْ يَعْرِفِ الْمَوَارِدَ أَعْيَثَهُ الْمَصَادِرِ». امام رضا علیه السلام می‌فرماید؛ هر کس راه ورود کارها را نشناشد راه خروج را نیز نخواهد یافت. (مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۳۸، ص ۳۴۰).

۶ ▶ آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی

۶. گاهی برای انتقال یک پیام یا مجموعه‌ای از مفاهیم درسی، زمان‌بندی مشخصی وجود ندارد.
۷. بعضی اوقات محتوای آموزشی و جزوه‌های درسی، در راستای انتقال پیام، کارآمد نیست.
۸. عده‌ای بدون توجه به اصل تدریج، در انجام پیام‌رسانی عجله می‌کنند.

آسیب پنجم: تداخل مسئولیت‌ها و وظائف

□ تداخل مسئولیت‌ها چه آسیب‌های درپی دارد؟

آسیب‌های پیش از اردو

عدم شفافیت وظائف و حدود مسئولیت‌ها، باعث خواهد شد که برخی کارها ناتمام بماند و یا اساساً انجام نشود.

یکی از راه‌های رفع تداخل مسئولیت‌ها، شفاف‌سازی وظایف مسئولین اردو می‌باشد نیروها در اردوهای موفق کاملاً سازماندهی شده هستند و هر جهادگری به خوبی وظیفه‌ای که باید نسبت به آن پاسخگو باشد را می‌داند؛ در ذیل برای نمونه به مواردی از شرح وظائف اشاره می‌گردد.

شرح وظائف

۱. مسئول اردو:

در مراحل مقدماتی که شورای مرکزی اردو شکل می‌گیرد یکی از جهادگران، که دارای ویژگی‌های لازم مدیریتی است، به عنوان مسئول اردو انتخاب شده و عهده‌دار این وظایف می‌گردد:

الف) ناظارت بر اداره اردو

- ب) تعیین مسئولین داخلی اردو و تقسیم وظایف.
- ج) مرجع رسیدگی، مشورت و تصمیم‌گیری‌های نهایی.
- د) ناظارت و ارزیابی فعالیت نیروها.

ه) رایزنی با مسئولین منطقه‌ای و استانی جهت تقویت کارآمدی اردو.

۲. مشاور فرهنگی:

با عنایت به اهداف فرهنگی اردوهای جهادی ضروری است برنامه‌ریزی اردوها از ابتدا با بهره‌گیری از مشاورین فرهنگی باشد مشاورین فرهنگی عبارتند از روحانیون با تجربه، دانشجویان پیشکسوت در امر اردو داری و فارغ‌التحصیلان اندیشمند.

۳. مدیر داخلی:

الف) جانشین و بازوی اجرایی مسئول اردو می‌باشد^۱ و امور اجرایی داخل اردو را تنظیم می‌نماید.

ب) جمع‌آوری گزارش شبانه از کلیه گروه‌ها.

ج) برگزاری جلسات تخصصی شبانه در محل اسکان.

۴. مبلغین:

روحانی یا مبلغه خواهر، معمولاً نقش مدیریت معنوی اردو را بر عهده

۱. «وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي هَارُونَ أَخِي اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي وَأَشْكُهُ فِي أَمْرِي كَيْ نُسْبِحَكَ كَثِيرًا وَنُذْكُرَ كَثِيرًا؛ موسى گفت: یک نفر را وزیر من قرار ده، بوسیله هارون برادرم، نیرویم را زیاد کن و او را شریک در مأموریت من بفرماتا تو را بیشتر تسبیح کنیم و یاد نماییم» (اسراء، ۲۹)

چنانچه در این آیه مشاهده می‌شود حتی پیامبر خدا نیز به یاوری از جنس خود نیازمند است، البته این در خواست در راستای خدمتگذاری بیشتر است، که طبق آیه شریفه، این خدمت نیز باید در راه تسبیح و ذکر خداوند باشد.

دارد. وظایف مبلغ با توجه به دو عرصه مخاطب دانشجویی و اهالی در دوبخش زیر قابل طرح است:

الف) درون‌گروهی: ایجاد انگیزه، نشاط معنوی، رابطه صمیمی با دانشجویان و آموزش یا جهت‌دهی پیام‌رسانی فرهنگی به جهادگران از وظایف مبلغ به شمار می‌رود.

ب) برون‌گروهی: برپایی نماز جماعت، پاسخ‌گویی به مسائل دینی و اجتماعی اهالی، برگزاری مراسم‌ها و کلاس‌های آموزشی (احکام، اخلاق، عقاید) با مشارکت دانشجویان، برگزاری نشست‌های مهارت‌های زندگی، حل اختلافات میان اهالی، مشاوره‌های دینی و فرهنگی، مشارکت در فعالیت‌گروه‌های جهادی جهت ایجاد اعتماد اهالی و هم‌بستگی گروه‌ها، شناسایی میزان آگاهی مذهبی مردم روستا از جمله وظایف برون‌گروهی مبلغین محسوب می‌شود.

۵. مسئول خواهران:

الف) مدیریت بخش خواهران در اردو.

ب) انتقال برنامه‌ها، مشکلات و پیشنهادات به مسئول اردو

ج) هماهنگی کلی بین گروه خواهران و برادران.

د) گروه‌بندی نیروها.

۶. مسئول فرهنگی:

الف) تهیه اقلام فرهنگی قبل از اردو با توجه به نتایج شناسایی انجام شده در روستا قبل از برگزاری اردو.

ب) برنامه‌ریزی و جهت‌دهی به فعالیت‌های فرهنگی اردو در قالب همایش، ارتباط از راه دور با جهادگران و جلسات سیاست‌گذاری

فرهنگی.

ج) گروه‌بندی نیروها جهت کارفرهنگی در روستا.

د) برنامه‌ریزی فرهنگی درون گروهی.

۷. مسئول آموزش:

الف) برگزاری و پشتیبانی کلاس‌های آموزشی ویژه اهالی روستا و نیروهای جهادگر دانشجو.

ب) برنامه‌ریزی مشترک گروه آموزش با گروه پژوهش اردو، جهت تدوین جزوایت.

ج) برگزاری دوره‌های آموزشی پیش از اردو، ویژه جهادگران و مردمیان آموزشی.

۸. مسئول پژوهش:

الف) شناسایی اولیه منطقه قبل از اعزام جهادگران جهت تدوین محتوای فرهنگی متناسب با نقاط ضعف فرهنگی موجود در روستا.

ب) آسیب‌شناسی مشکلات تمام روستاهای.

ج) حضور در تمام روستاهای پیگیری مباحث تكمیلی محتوایی، جهت تمام گروه‌های جهادی (فرهنگی، آموزشی، عمرانی)

د) برگزاری جلسه با مسئولین منطقه، جهت ارائه راهکارهای علمی بدست آمده.

ه) پیگیری مصوبات در رایزنی‌های اداری.

۹. مسئول عمرانی:

الف) شناسایی کمبودهای منطقه.

ب) اولویت‌بندی کارهای عمرانی.

ج) مدیریت زمان فعالیت‌های عمرانی.

د) نظارت کامل بر کارگروه عمرانی.

ه) برنامه‌ریزی جهت مشارکت حداکثری اهالی.

و) مداومت در توجیه نیروها به نقش ابزاری عمران، در پیامرسانی

فرهنگی.

۱۰. مسئول مالی:

الف) مدیریت منابع مالی اردو.

ب) هزینه‌کردن منابع مالی با تایید مسئول اردو.

ج) تسویه محاسبات مالی.

۱۱. مسئول پشتیبانی:

الف) تهییه اقلام مورد نیاز همه گروه‌ها.

ب) پیگیری تغذیه جهادگران.

ج) ترابری و تامین وسیله نقلیه مناسب، با توجه به وضعیت منطقه.

د) آماده‌سازی محل اسکان و تامین و برقراری امنیت محل آن.

ه) شناسایی مناطق ناامن و ممانعت از حضور جهادگران به خصوص

جهادگران خواهر در آن مناطق.

آسیب ششم:

اطلاعات هاکافی و شناسایی ناقص نسبت به منطقه‌ی هدف

□ پیش‌بینی‌های غیرتخصصی، ریشه در عدم شناسایی دقیق منطقه‌ی هدف دارد برای برطرف نمودن این آسیب چه مراحلی رعایت گردد؟

الف) تشکیل گروه اولیه

ابن گروه متتشکل از افراد متعهد و با انگیزه بالای خدمت رسانی فرهنگی است، که با شناسایی دقیق نقطه هدف، چشم‌انداز بلندمدت و کوتاه مدتی را طراحی می‌کنند و یک نفر از آنان به عنوان مسئول پیگیری‌های ابتدایی تعیین می‌شود.

ب) برنامه‌ریزی اولیه

مواردی که باید در امر برنامه‌ریزی اولیه لحاظ شوند:

۱. رسم نموداری از نمای کلی فعالیت‌ها با توجه به محدوده زمانی مشخص.
۲. تعیین مراحل کلی فعالیت.

۳. سنجش میزان توانایی‌ها.
۴. تعیین تیم شناسایی منطقه با لحاظ اولویت نیازمندی فرهنگی.
۵. تعیین روش واجرای شناسایی منطقه.
۶. برنامه‌ریزی براساس شناسایی‌ها.

ج) شناسایی دقیق و علمی

گروهی متشكل از مسئولین عرصه‌ها و نیروهای با تجربه، به همراه روحانی اردو، به مراکز ملی و استانی مراجعه می‌کنند و پس از شناسایی منطقه‌ی محروم هدف، شناخت دقیق تر با حضور در منطقه و جمع‌آوری اطلاعات میدانی آغاز می‌گردد، طی فرایند شناسایی علاوه بر کسب اطلاعات کلی منطقه، جمع‌آوری اطلاعات ذیل ضروری است:

۱. سطح ایمان و سواد اکثریت اهالی، وجود حوزه علمیه یا دانشگاه در مناطق هم‌جوار و میزان فعالیت آنها.
۲. نوع قالب رسانه مورد استفاده (ماهواره، اینترنت پرسرعت، ویدئو، رایانه، وی‌سی‌دی...).
۳. وضعیت اشتغال (شغل اکثریت اهالی).

۴. سابقه تبلیغی منطقه: سابقه حضور مبلغ در آن مکان بررسی می‌شود و در صورت امکان از تجربیات وی استفاده می‌گردد.

۵. مذهب اهالی.

۶. میزان شیوع اعتیاد در بین اقوام مختلف روستا.
۷. وضعیت تلفن همراه و ثابت و میزان همگانی بودن آن در بین خانواده‌ها.

۸. شناسایی وجود مسجد، حسینیه، کانون، هیئت، بسیج، خانه بهداشت و شورای روستا.
۹. تعداد خانوار هر روستا.
۱۰. میزان محرومیت و شناسایی افراد نیازمندتر.
۱۱. تعداد دانشجویان تحصیل کرده روستا.
۱۲. شناسایی خانواده شهدا و ایثارگران.
۱۳. امکانات اولیه و ضروری (آب، برق، گاز).
۱۴. وضعیت بهداشت منطقه و شیوع بیماری خاص.

آسیب، هضم: جذب نیروهای هنجارشکن

□ در برخی دانشگاه‌ها برای جذب حداکثری دانشجویان در اردوهای جهادی، هیچ گونه گزینشی صورت نمی‌گیرد، این روش گزینش چه آسیب‌های دارد و راهکارهای برونو رفت از آن چیست؟
شرکت دانشجویانی که هنجارهای فرهنگی منطقه و حدود اسلامی را رعایت نمی‌کنند باعث ارائه الگوهای نامناسب و تغییر فرهنگ اهالی می‌شوند.

برای بر طرف نمودن این آسیب لازم است تقاضای حضور دانشجویان در اردوهای جهادی افزایش یابد تا امکان گزینش در قالب مصاحبه و یا کلاس آموزشی و آزمون فراهم شود.

جهت پیشگیری از آسیب‌های حضور نیروهای هنجارشکن لازم است:

الف: با افزایش علاقه دانشجویان به اردوهای جهادی ظرفیتهای جدید فراهم گردد تا امکان گزینش وجود داشته باشد.

ب: موانع جذب نیروهای ارزشی برطرف گردد.

الف) ایجاد ظرفیت‌های جدید

۱. برگزاری همایش‌های جذاب مثل مهارت‌های زندگی خانواده مهدوی و... توسط کانون جهادی.
۲. برگزاری اردوی نیم روزه درون شهری با هدف جذب و شناخت نیروها.
۳. نمایشگاه یا غرفه‌ای کوچک با عنوان اردوهای جهادی، جهت معرفی فعالیت‌ها، در دو سطح دانشگاه و استان برگزاری شود، با این طرح، زمینه لازم جهت آشنایی اقشار مختلف جامعه به ویژه خانواده دانشجویان فراهم می‌گردد، و نقش به سزایی در ترغیب، جلب اعتماد و آشنایی دانشجویان و خانواده‌هایشان، با فضای اردوهای جهادی خواهد داشت.
- پیشنهاد می‌شود، در برگزاری نمایشگاه از اتاق گفتگو (با حضور کارشناس)، عکس، پخش کلیپ، توزیع بروشور توضیحی، لوح تبلیغاتی، نمایش کاردستی دانش آموزان روستا و دلنوشته‌های کودکان روستایی استفاده گردد.
۴. برگزاری همایش اردوهای جهادی با حضور پیشکسوتان عرصه جهاد و تقدیر از فعالین دانشجویی، باعث آشنایی و ترغیب عموم دانشجویان برای ورود به این عرصه‌ها خواهد شد.
۵. فضایی مناسب و ثابت در دانشگاه جهت ثبت‌نام علاقه‌مندان به اردوهای جهادی ایجاد شود.
۶. در بسیج دانشجویی، مسئولیت‌های متناسب با توانمندی به دانشجویان ورودی جدید، اعطای شود.

۷. اردوی یک روزه یا نیم روزه در مناطق روستایی با فراخوان عموم دانشجویان جهت آشنایی با فضای اردوهای جهادی و روستاهای محروم برگزار شود.
۸. بازدید از فضاهای معنوی جهت ارتقای انگیزه و روحیه جهادی در نظر گرفته شود؛ مانند: زیارت گلزار شهداء با حضور راوی، سرکشی به آسایشگاه جانبازان، دیدار از خانواده شهدای انقلاب و دفاع مقدس.
۹. عرصه‌های گوناگونی برای فعالیت‌های جهادی تعریف شود تا زمینه حضور دانشجویان با سالیق متفاوت فراهم آید؛ مانند ایجاد ظرفیت‌های هنری همچون تئاتر، نقاشی و خطاطی برای جذب علاقمندان به فعالیت‌های هنری.
۱۰. نشریات و ویژه نامه‌هایی با محوریت اردوهای جهادی چاپ شود. هدف از این طرح، اطلاع‌رسانی فعالیت‌های جهادی و نیز فرصتی جهت جذب نیروهای فعال در عرصه نشریه به اردوهای جهادی می‌باشد.
۱۱. تقویم و سرسید مخصوص نیروهای جهادی متشكل از آیات و احادیث، تصاویر، خاطرات، اشعار در ارتباط با جهاد اکبر و هجرت تدوین و چاپ گردد.
۱۲. از فضای مجازی، مانند سایت و وبلاگ و نشریات الکترونیکی که زمینه‌ساز تبادل تجربیات و جذب دانشجویان فعال در فضای مجازی است، استفاده شود.
۱۳. مستندهای جهادی از طریقه شبکه‌های ملی و استانی تهیه و پخش گردد.

۱۴. یکی از مهم‌ترین عوامل جذب مخاطب، ارتباط از طریق چهره به چهره می‌باشد. بنابراین گفتگوی مستقیم اعضاً جهادی با نیروهای بسیجی جدید، جهت آشنا نمودن آنها با فضای اردوهای جهادی در قالب بیان خاطرات اردوها و ارزش فعالیت جهادی پیشنهاد می‌شود.
۱۵. رایزنی با ائمهٔ جماعت و اساتید متعهدی که از نفوذ کلام در بین دانشجویان برخوردارند، جهت آشناسازی و تشویق دانشجویان به عرصهٔ جهادگری، نقش مهمی در جذب مخاطبین دارد.
۱۶. فعالیت‌ها، متناسب با روحیهٔ دانشجویی معرفی شود.

ب) رفع موانع جذب نیروهای کارآمد

۱. گاهی ناکارآمدی، بدرفتاری، عجب، غرور و یا برخورد نامناسب مسئولان اردوی جهادی، می‌تواند عاملی بزرگی، برای دفع دانشجویان از کانون‌های جهادی شود و بی‌شک، نتیجهٔ مستقیم آن، کاهش استقبال از اردوهای جهادی خواهد بود. برای رفع این مشکل، بهتر است از ابتدا، در انتخاب مسئولان، دقت لازم صورت گیرد و افرادی برای این مسئولیت انتخاب شوند که ضمن داشتن مدیریت کارآمد و قاطع، از اخلاق مناسب و متعادلی نیز برخوردار باشند و شایسته است مسئولین بسیج دانشجویی، در مناسبتهایی، جلساتی با عنوان "اخلاق فرماندهی" برای مسئولان اردو برگزار کنند.

۲. گاهی کاهش استقبال دانشجویان به دلیل عدم برنامه‌ریزی راهبردی، متناسب با فضای روستاهای می‌باشد. برای رفع این مشکل، مدتی قبل از اردو، گروه‌های تخصصی تشکیل دهنده‌انان، جلسات

هماهنگی با مسئولین، اساتید با تجربه و روحانیون اردو برگزار نمایند، با هماهنگی با گروه شناسایی درجهت تهیه اقلام مورد نیاز و تدوین جزو از آموزشی برنامه ریزی های لازم را انجام دهند. این تکاپو، فضایی با شور و نشاط بین دانشجویان ایجاد می کند و هم زمینه ساز رقابتی سالم خواهد شد که در ایجاد انگیزه دانشجویان بسیار موثر است.

۳. برخی موارد دیده می شود که فعالین عرصه های جهادی، فضای بسته ای بین خود ایجاد می کنند و برای ورود دیگران به عرصه اردوهای جهادی، محدودیت های غیر منطقی قرار می دهند، برای حل این معضل ابتدا باید مسئول اردو فردی لائق باشد تا بتواند از طریق جلسات اخلاقی یا مدیریتی، نیروهای فعال زیر مجموعه خود را به خوبی توجیه نماید تا با رعایت اصول گزینشی برای انتخاب نیروهای جدید، هرگونه برخورد نامطلوبی به حداقل برسد و عرصه برای حضور تمام علاقمندان فراهم گردد تا در طول سال شاهد حضور همگانی دانشجویان باشیم.

۴. کم و زیاد شدن نیروهای جهادی رابطه مستقیم و منطقی با فضای فرهنگی غالب، در دانشگاه دارد. برای مثال افزایش برخی مفاسد در دانشگاه، در صد جذب نیروهای جهادی را کاهش چشمگیری خواهد داد، برای رفع این مانع باید تمام دانشجویان جهادی در سطح دانشگاه خود را موظف بدانند، که با تشکیل جلسات مشورتی، برای هرچه معنوی تر شدن فضای دانشگاه، راه کارهای مناسبی، ارائه کنند، تا علاوه بر انجام وظیفه شرعی خویش، فضای جذب حد اکثری، برای عرصه جهادی ایجاد شود.

۵. گاهی پیوندهای عاطفی میان دانشجو و خانواده‌اش زمینه ساز عدم استقبال وی از اینگونه فعالیت‌ها می‌شود که می‌توان در کانون‌های جهادی با استفاده از ایجاد علائق مشترک و ایجاد تعلق‌های عاطفی جدید با کانون واعضای آن، این حس وابستگی را تعدیل نمود، تا هم از این طریق جذب نیروهای جهادی بیشتر شود و هم فرد جهادگر در طول زمان اردو راحت‌تر بتواند دوری از خانواده را تحمل نماید و از این طریق خود را برای زندگی شخصی و اجتماعی آینده‌اش متعادل تر کند.

۶. گاهی ترس از بزرگی کار، مانع از خودباوری دانشجویان و درنتیجه، مانع از حضورشان می‌شود، مثلاً ممکن است از تدریس یا از حاضر شدن در سرکلاس واهمه داشته و یا نگران

باشند نتوانند وظیفه‌ی خود را به خوبی انجام دهند.

برای رفع این مانع شماره ۶ راهکارهای ذیل ذکر می‌شود:

الف) تدوین جزوایت و بروشورهای آموزشی.

ب) برگزاری کلاس‌های تخصصی.

ج) ارتباط چهره به چهره: یعنی زمانیکه یک نیروی جهادی کارآمد با فردی با این تفکر روبرو می‌شود از طریق ارتباط دوستانه با وی، سهولت کار و راه حل‌های موجود را به او یادآور شود.

۷. یکی از عواملی که باعث عدم گرایش برخی دانشجویان توانمند بویژه دختران، به اردوهای جهادی است، نگرانی‌هایی مربوط به مباحث بهداشت، نظافت وجود حشرات موذی است، برای رفع این نگرانی‌ها، توجه به نکاتی، لازم و ضروری است:

الف) سعی شود در ارتباط چهره به چهره، مشکلات و سختی‌های محیط‌های جهادی از نظر وضعیت بهداشتی ترسیم شود و سختی سفر به صورت کامل‌امطلوب و عالی معرفی گردد، تا پس از مواجهه با مشکلات احتمالی، نسبت به اردو، دل‌زدگی ایجاد نشود.

ب) شایسته است جهادگران، سختی را به عنوان ابزاری سازنده^۱ و یکی از مسائل اجتناب ناپذیر چنین اردوهایی بدانند، چرا که گاهی با وجود تمام تلاش‌های مسئولین، باز هم ممکن است شرایط سختی مانند بدی آب و هوا، دیر شدن شام و ناهار یا نامناسب بودن فضای اسکان پیش بیاید.

پیشگیری برخی مشکلات بهداشتی

الف) قبل از استقرار جهادگران، اطراف سرویس‌های بهداشتی و محل اسکان و تدریس آنان، بادقت سم‌پاشی شود.

ب) اگر دیوار سرویس‌های بهداشتی، دارای روزنه‌های زیادی بود که اغلب به دلیل رطوب محیط، محل تجمع انواع جانواران می‌گردد، حتماً این روزنه‌ها پوشانده شود.

ج) در صورت امکان با نصب دوش‌های موقت در محل سرویس‌های

۱. طبق فرمایش امام صادق علیه السلام، سختی محک شخصیتی مومن است ایشان می‌فرمایند: مؤمن در سختیها شکیبا، در لرزشها، سنگین و با وقار است، هیچ مشکلی، برایش بزرگ نیست، و به نفسش سخت‌گیری می‌کند. (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۶۴، ص ۳۱۴).

پیامبر اسلام ﷺ نیز فرمودند: «أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ أَحْمَرُهَا؛ بهترین امور آن است که از همه سخت‌تر باشد». (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۶۷، ص ۱۹۱)

بهداشتی، مشکل استحمام برطرف شود.

د) هر روز محل سرویس‌های بهداشتی ضد عفونی شود.

□ با عنایت به ظرافت پیام‌رسانی فرهنگی چه مولفه‌های ویژه‌ای جهت گزینش نیروهای جهادگر لازم است؟

۱. فردی که سلامت جسمی و روحی مورد نیاز برای شرکت در فعالیت‌ها را دارا باشد.

۲. در اردو از پوشش ساده و اسلامی استفاده کند.

۳. روحیه کارگروهی، ولایت‌پذیری و انتقاد‌پذیری داشته باشد.

۴. در برقراری ارتباط با مخاطب، توانا باشد.

۵. دارای تخصص‌های لازم برای مسئولیت‌های محوله را داشته باشد.

۶. دارای تواضع علمی باشد تا جهت اجرای دقیق طرح‌ها به متخصصین و کارشناسان مراجعه کند.^۱

۷. صبور و دارای سعه صدر بالا باشد.^۲

۱. **فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ**، اگر چیزی را نمی‌دانید از اهلش بپرسید» (نحل، ۴۳) یعنی در هر کاری باید به متخصص رجوع نمود.

۲. قال علی بن موسی الرضا علیه السلام: «إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا احْتَارَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِأَمْوَالِ عِبَادِهِ شَرَحَ صَدْرَةِ لِدَلِيلِهِ وَأَوْدَعَ قَلْبَهُ يَنَابِيعَ الْحِكْمَةِ وَأَلْهَمَهُ الْعِلْمَ إِلَهَامًا فَلَمْ يَعْنِي بَعْدَهُ بِحَوَابٍ؛ امام رضا علیه السلام می‌فرمایند: براستی چون خدا بنده‌ای را برای اصلاح کاربندگان خود انتخاب کند با وشرح صدر عطا می‌کند و در دلش چشم‌های حکمت و فرزانگی می‌جوشاند و دانش خود را از راه الهام به او می‌آموزد و در پاسخ هیچ سؤال و پرسشی نمی‌ماند و از حق و حقیقت سرگردان نمی‌شود» (صدقوق، محمد بن علی بن بابویه قمی، الأُمَالِي، ص ۶۸۰)

۸. خوش اخلاق و در جذب مردم توانمند باشد.^۱
۹. قابلیت حضور در فعالیت‌ها و اجرای برنامه‌های تعریف شده را داشته باشد.
۱۰. با اهداف سفر همراه و هماهنگ باشد.
۱۱. نسبت به شرایط خاص منطقه و بعضی سختی‌های احتمالی آگاهی و آمادگی داشته باشد.

۱. قالَ الرسُولُ ﷺ: «تُحِبُّ النَّاسُ يُجْبِوكَ وَ الْقَوْمُ يُحِبُّكَ بِوَغْيٍ مُّنْبَسِطٍ»؛ پیامبر ﷺ فرمود: مردم را دوست بدار و با چهره‌ای گشاده با آنها روبرو شو (حرانی، حسن بن علی بن حسین بن شعبه، تحف العقول، ص ۴۲).

آسیب، ششم: عدم همراهی جهادگران با مسئولین اردو

□ چه عواملی باعث کاهش و یا افزایش همراهی جهادگران با مسئولین اردو می‌باشد؟

آسیب‌های هنگام برگزاری اردو

الف. عوامل کاهش همراهی جهادگران با مسئولین اردو: خودرأیی و ضعف تدبیر مسئولین اردو، عدم بکارگیری اصل شفقت و رحمت، عدم تشکیل کادر مرکزی همراه

ب) عوامل افزایش همراهی جهادگران: برگزاری برنامه‌های درون‌گروهی مثل هیئت و اردو، تشکیل نشست‌های صمیمانه تدبیر جمعی، مدیریت مقتدرانه در عین دوستی با نیروها، تشکیل جلسات توجیهی قبل از حرکت، شب اول ورود به منطقه، شب آخر و پس از اتمام اردو جهت آسیب شناسی.

□ چه مواردی لازم است، شب اول، توسط مسئول اردو تذکرداده شود؟
بهتر است این موارد در اولین شب ورود به اردو توسط مسئول اردو در جمیع جهادگران با بیانی تأثیرگذار مطرح گردد:

۱. فقط تلاشی ماندگار و سازنده است، که برای رضایت خداوند باشد، هدفتان از اردو خدمتگذاری خالصانه برای خشنودی خداوند و حضرت ولی عصر^{علیه السلام} باشد.
۲. اردو بهترین فرصت برای اجرای برنامه‌های مبارزه با نفس و خودسازی است.
۳. بدون هماهنگی با مسئولین، هیچ‌گونه وعده و تعهدی به اهالی روستا داده نشود.
۴. با همه‌ای اهالی روستا بویژه جوانان و نوجوانان ارتباط صمیمی برقرار شود.
۵. در بین گروه‌های سنی مختلف روستا، نخبگان را شکار کنید و برای آنان با رعایت دقت‌های تربیتی، برنامه‌های ویژه‌ای داشته باشید.
۶. جهاد خود را با گناه کبیره "اسراف" کم رنگ نکنید. برای مثال، اگر احیاناً به علت غیرقابل پیش‌بینی بودن شرایط، غذا زیاد طبخ شد، با تقسیم آن بین همسایگان، از اسراف پیشگیری کنید.
۷. با همه‌ای اهالی روستا حتی کودکان خردسال با عزت برخوردنمایید.
۸. هرگونه تلاشی با مشارکت خود اهالی باشد. اگر در حین کار مشارکت آنان کم رنگ شد، مدتی کار تعطیل شود تا مردم روستا مجدداً برای همکاری به جمع جهادگران بیرونندند، چراکه هدف فقط احدث ساختمان یا آبادی باغ و مزرعه نیست، بلکه آرمان اردو، شکوفایی فرهنگی همه مردم روستا است.
۹. لازم است هرشب درنشست‌های صمیمی، رفتار روزانه‌ی همه‌ی گروه‌ها توسط نیروهای جهادگر آسیب‌شناسی گردد.

□ برنامه‌های، روزاول ورود جهادگران، چگونه باشد، تا روستائیان راحت تأثیرحضورشان، قراردهد؟

۱. روز اول، فرصت مناسبی، برای آشنایی است، از این رو جهادگران، به صورت گروهی با بزرگان و شورای روستا، همراه شوند، تا اهالی و توانمندی هایشان را به جهادگران معرفی نمایند.
۲. معارفه اولیه و جلسات با شورای روستا و هیئت امنا مسجد، با حضور روحانی گروه جهادی باشد.
۳. در اولین روزها با مشارکت اهالی، برنامه جشن یا هیئت متناسب با مناسبت‌های موجود، برگزار شود.
۴. در معارفه اولیه، جهت برگزاری مراسم‌های مختلف، پخش نذری، کلاس‌ها، جام‌های ورزش، تلاش عمرانی و کشاورزی، متناسب با مخاطب، از اهالی نظرخواهی و دعوت گردد.
۵. برنامه‌های از پیش تعیین شده گروه، با همکاری اهالی روستا، در وقت مناسب، وبا اطلاع‌رسانی گسترشده باشد.
۶. طرح برگزاری جام‌های فوتبال، دوی همگانی، تیراندازی، شنا و مسابقه طناب‌کشی، عواملی قوی برای مشارکت جوانان در اولین روز ارد و می باشد، از این‌رو، برای برگزاری مسابقات ورزشی بین روستایی و اردوهای متنوع، در همان روز اول توسط یکی از جوانان روستا ثبت‌نام انجام شود. بسیار پسندیده است که نام‌گذاری جام‌های مسابقات، با استفاده از نام شهداء باشد.
۷. با کمال احترام و ادب در برخوردهای اولیه به افراد مسئولیت داده شود.

آسیب نہم: کاہش معنویت اردو

□ ازبوب شہرو مادیاتش خستہ شدہ بودم و می خواستم زندگی دیگری داشته باشم۔ دوست داشتم بے خلق خدا خدمت کنم تا خداوند مرادر آغوشش گیرد اما در طول اردو ہمه چیزرا فراموش کردم، علتش چیست؟ خدمت رسانی، محرومیت زدایی و مردم یاری، کارگاری عملی برای انسان سازی است، ولی عواملی باعث کاہش معنویت اردو می گردد کہ در ذیل به برخی از آنان اشارہ خواهد شد:

۱. عدم بکارگیری روحانیون فاضل و مبلغین با تجربہ: تربیت نیرو
 ۲. انگیزہ‌ی الہی درابتدا یا زمان اردونباشد: اگر در همه اردو یک اصل مهم واساسی یاد آوری شود، آغوش خداوند را احساس خواهیم کرد.
- مهم‌ترین اصل جهادی آن است که همه افعال و گفتارمان فقط برای خشنودی خداوند باشد و ہیچ قدمی جز برای رضای او برداشته نشود^۱ و

۱. قال علی علیہ السلام: «فِي رَضَى اللَّهِ غَايَةُ الْمَطْلُوبِ؛ امِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیہ السلام فَرمودند: مُنْتَهَى أَرْزُوِي مِرْدَمْ دِرِّ رَضَى خَدَاسْت» (همان، ص ۲۰۴).

اہل بیت علیہ السلام حتی اطعام کردن شان نیز برای رضای خدا بود: «إِنَّمَا نُظْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا تُرِيدُ مِنْكُمْ حَرَاءً وَلَا شُكُورًا» (ومی گویند: ما شما را با خاطر خدا اطعام می‌کنیم، و ہیچ پاداش و سپاسی از شما نمی‌خواهیم!» (انسان، ۹)

در راستای این هدف مقدس، هم‌نشین و همراه خانواده‌های محروم فرهنگی و مادی^۱ شویم.

۳. تراکم برنامه‌ها فرصلت تفکر را می‌گیرد: به دلیل برنامه‌ریزی‌های مختلف و غالباً سنگین و پرحجم در زمان اردو، برخی جهادگران، غرق در فعالیت‌های اجرایی و چشم‌نواز می‌شوند و توجه تفکر، مناجات شباهن و به معنویت خود فراموش می‌گردند.

لازم است در اردوهای جهادی، گاهی در تنها بی خویش، به دور از رنگ شهر و شوختی‌های شباهن اردو، در گوشه‌ای خلوت کنیم یا در فضای روستا قدم بزنیم و در بین افکار و نیت‌های ایمان به دنبال این هدف مقدس بگردیم تابعه بعتر بتوانیم با نگاهی سازنده به مدرسه کوچه و مسجد روستا، به دنبال رفع مشکلات با همکاری اهالی باشیم.

۴. احساس ناکارآمدی و بطلالت، موجب کاهش معنویت و دلسربدی جهادگران است: اصل حضور جهادگران، پیام‌رسانی فرهنگی و خدمت‌رسانی راهگشاست، که هر دو با هم نشینی و هم صحبتی با اهالی به ویژه کودکان و نوجوانان، حاصل خواهد شد.^۲

۱. قال علی علیہ السلام: «بِحَالِسِ الْفُقَرَاءِ تَرَدَّدُ شُكْرًا؛ مُولَى مُتقِيَان علیهم السلام می‌فرمایند: با فقیران همنشینی کن، تا زیاد کنی شکررا، مراد این است که غیر فقیر خوب است که با فقرا همنشینی کند تا باعث زیادی شکرا او گردد، زیرا که هرگاه سخنی و زحمت آنان را ببیند قدر توسعه و مال خویش را بیشتر حس خواهد کرد و شکرآن را بیشتر می‌کند» (شرح آقا جمال الدین خوانساری بر غرزالحكم، ج ۳، ص ۳۵۷).

۲. قال الصادق علیه السلام: «عَلَيْكَ بِالْأَخْذَادِ فَإِنَّهُمْ أَشَرُّ إِلَى كُلِّ حَيْرٍ؛ امام صادق علیه السلام فرمودند: توجه زیاد به جوانان آنها داشته باش که ایشان در کارهای نیک شتاب بیشتری دارند» (مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۲۳، ص ۲۳۶).

□ چه عواملی باعث افزایش و یا کاهش معنویت اردوهای جهادی می‌شود؟

عوامل افزایش معنویت اردو

۱. از مبلغ و مبلغه‌های با تجربه استفاده شود و در هنگام برگزاری نماز برنامه صبحگاه و زمان حرکت، سخنرانی‌های کوتاه معنوی برگزار گردد.
۲. نمازهای یومیه، به ویژه نماز صبح، پیوسته به صورت جماعت برگزار شود و نسبت به حضور فعال جهادگران، تاکید گردد.
۳. هیئت‌های معنوی، ویژه جهادگران برگزاری شود.
۴. در بین نیروها توسط مبلغ یا استاد متخصص، مباحث اخلاقی و مهارت‌های پیامرسانی، به صورت کارگاهی مطرح گردد.
۵. قبل از اردو، طرح‌های فرهنگی داخلی، آماده سازی شود. مانند: طرح روزانه ختم چهارده هزار صلووات برای همه‌گروه، تقسیم برگه‌های قرآن خوانی. (روزی حداقل ده آیه)
۶. امکانات و وسائل معنویت افزای مورد نیاز، تهیه شود. مانند: مناجات سحرگاهی، هم خوانی‌های سورآفرین صبحگاهی، کتاب با موضوع سیره علماء و شهداء.
۷. یادبود و بروشور با موضوع سیره شهدا تهیه گردد.
۸. نشست‌های صمیمی شبانه، با حضور پیشکسوتان جهاد برگزار شود.
۹. اردو از مکانی مقدس مانند امامزاده یا گلزار شهدا، آغاز شود.

۱۰. فضای معرفتی و تفکر برانگیز ایجاد شود.^۱ برای مثال نصب سوالات اساسی و بنیادی در فضای خوابگاه، برگزاری مسابقاتی که اندیشه را به حرکت و ادارد (مثل: چرا به اردو آمده ام؟ - اگر فقیری نبود اردوی جهادی چه خواهد شد؟ - تبلیغ انبیا فقط محدود به مناطق محروم است؟)
۱۱. گروهی از جهادگران فرهنگی، نشریه روزانه‌ای با هدف افزایش انگیزه جهادگران توزیع نمایند.
۱۲. از هرگونه اختلاط جنسیتی، بین جهادگران پیشگیری شود.
۱۳. جهادگران به جنس مخالف، تدریس نکنند.
۱۴. وسائل نقیلۀ مورد استفاده در اردو را از طریق تهیۀ برگه‌هایی با محتوای تفکربرانگیز و الصاق آن به شیشه‌ها و چنین کارهایی، فضاسازی معنوی کنید.
۱۵. طرح ارزاق معنوی برگزار نمایید. برای مثال فال کارت‌های آیات موضوعی، نکات کاربردی روایات، قطعه‌های وصیت نامه‌ی شهدا آماده و هر روز توزیع شود.
۱۶. مناجات‌های سحرگاهی و دعای عهد، هر روز در فضای خوابگاه پخش شود.
۱۷. هر روز از اردو به نام یکی از معصومین نام‌گذاری شود.
۱۸. بدרכه واستقبال جهادگران با عبور از زیر قرآن باشد.

۱. قال علی علیه السلام: «فَضْلٌ فِي كُرْرَوْ تَقْهِيمٌ أَنْجَحُ مِنْ فَضْلٍ تَكْرَارٍ وَدِرَاسَةً. زِيادٍ فَكُرُوفَهْمِيدَن سُودَمِنْدَرِستَ از زِيادَتِ تَكْرَارَكَرْدَنَ وَخَوَانَدَنَ اسْتَ». (آمدی، عبد‌الواحد بن محمد تمیمی، غرر الحكم و درر الكلم باب أهمية الفكر والتغيير إلیه... ص: ۵۶)

۱۹. برای هر روز شعاری معنوی انتخاب کنید.
۲۰. نشریات دیواری جذاب با هدف افزایش سطح معنویت، برگزار شود.

عوامل کاهش معنویت اردو

۱. جذب نیروهای ناهمجارد رفضای اردو
۲. عدم حضور مبلغ و مبلغه.
۳. عدم توجه نیروها نسبت به اهداف اردو.
۴. ضعف مدیریت اردو و عرصه‌ها.

آسیب دهم: عدم پیش‌بینی‌های لازم بجهت حضور خواهان

□ حضور پیش‌بینی نشده خواهان در اردوهای جهادی چه آسیب‌های خواهد داشت؟

۱. فعالیت جهادگران خواهروبرادر، در فضای مشترک، الگوسازی منفی برای اهالی و تأثیرات نامطلوبی برای جهادگران خواهد داشت.
۲. ارتباط مستقیم و تلفنی مسئولین خواهروبرادر عرصه‌ها با یکدیگر، معنویت اردو را کاهش می‌دهد که استفاده از رابط پیشنهاد راهگشاپی می‌باشد.^۱
۳. رعایت نکردن هنجارهای اسلامی باعث افزایش توقع پسران روستا در انتخاب همسر خواهد شد.
۴. دختران روستا با مقایسه‌ی خود با خواهان جهادگر ممکن است دچار خود باختگی شوند و دیگر از فرهنگ، خانواده، آداب و رسومشان احساس رضایت نکنند.

۱. حضور برخی جهادگران و روحانی به همراه همسر و یا محارم به عنوان رابط خواهان و برادران

۵. یکی از تفاوت‌های مردان و زنان در نوع نگاهشان به مسائل پیرامونشان است؛ که این تفاوت‌ها از سویی دارای منافعی می‌باشد و از سوی دیگر ممکن است عامل مضراتی گردد؛ مردان کلی نگروزنها به ظرائف بیشتر دقت می‌کنند؛ این تفاوت نگاه، احتمال وجود آسیب‌هایی را خواهد داشت، که با توجه به وجود انگیزه‌های معنوی شرکت‌کنندگان در اردوهای جهادی احتمال وقوع این آسیب‌ها بسیار کم است در ذیل مثال‌های ذکر می‌شود: انتقدات جزئی و پیاپی به مدیریت اردو، اختلاف درون‌گروهی نیروها، درگیر نمودن مسئولین به معضلات کوچک، ولایت ناپذیری نسبت به مسئولین، غرور و خود رایی مسئولین خواهر.

۶. امنیت خواهاران در محل اسکان و جابجایی‌ها لحاظ نشود.

□ با توجه به آسیب‌های احتمالی، حضور خواهاران جهادگر در اردوها چه ضرورتی دارد؟

خواهاران جهادگر، الگوسازان نسل‌های آینده

قرآن کریم حضور فعال زنان را در ضرورت‌های اجتماعی رد نمی‌کند و اجتناب ناپذیر می‌داند^۱ و سیرهٔ حضرت زهرا(سلام الله علیها) در خطبهٔ سقیفه و حمایت فعال اجتماعی ایشان از حضرت علیؑ نیز الگوی ماندگار زنان مسلمان است.

حضرت امام خمینی دربارهٔ نقش زنان در پیشبرد اهداف انقلاب و اسلام می‌فرمایند: «نقش زنها در جامعه آنقدری که من یادم است و آنقدری که تاریخ به ما گفته است، در چند نهضت که در ایران واقع شد

نهضت تنبکو نهضت مشروطه قضیه ۱۵ خرداد نقش زنها بالاتر از مرد ها اگر نبود کمتر نبود آنان در میدانها حاضر شدند و بواسطه حضور آنها در میدانها مرد ها اگر قوشان کم بود زیاد شد و اگر قوی بودند دو چندان شد و آنچه که خود شما شاهد بودید در این نهضت اسلامی و انقلاب اسلامی حاضر است در این انقلاب اسلامی نقش شما با نوان از نقش مرد ها بالاتر بود^۱.

در زمان پیامبر اعظم ﷺ نیز زنان علاوه بر وظیفه ای اصلی خود در تربیت فرزندان و مدیریت عاطفی خانواده، حضور فعالی در جامعه داشته اند تا جای که حتی در جنگ ها نیز شرکت تأثیرگذار دارند.

در ذیل برخی موارد ضرورت حضور خواهران ذکر می شود:

۱. زنان با کسب تعهد و تخصص^۲ برای تحقق جامعه ای مهدوی می کوشند زمینه ظهور حضرت بقیة الله الاعظم علیهم السلام را فراهم می نمایند و اردوهای جهادی کارگاهی کوچک برای کسب این ویژگی هاست.
حکومت جهانی عدالت و معنویت نیازمند نیروهایی کارآمد از بین مردان و زنان مومن و متعهد می باشد تا آنجا که در بعضی روایات آمده است که برخی زنان مانند مردان اولین کسانی هستند که گرد امام جمع شده و با حضرت بیعت می کنند. امام با قرآن^۳ فرمود: "سوگند به خدا! سیصد و اندی نفر بدون وعده پیشین گرد می آیند و میان آنها پنجاه زن است"^۴. روایات دو سطح از یاران را معرفی می کنند گروهی سرداران و

۱. صحیفه ایام، ج ۱۸ ص ۴۰۳

۲. انبیا، ۱۰۵

۳. بحار الانوارج ۵۲ ص ۲۲۳

فرماندهانند و گروهی دیگر نیروهای که در زمینه چینی ظهور تأثیرگذار می‌باشند در روایات می‌خوانیم: تعداد زنانی که امام را در قیام علیه مخالفان کمک می‌کنند، هفت هزار و هشت‌صد نفر ذکر کرده‌اند و تعداد مؤمنان زمینه چین ظهور به هنگام خروج دجال، دوازده هزار مرد و هفت هزار و هفت‌صد یا هشت‌صد زن هستند.^۱

از بعضی روایات دیگر می‌توان استفاده نمود که تعدادی از زنان از مدیران و کارگزاران حکومت امام زمان خواهند بود. حال که میان ۳۱۳ تن از یاران حضرت (که کارگزاران و مدیران حضرت می‌باشند) پنجاه زن وجود دارند، به این نتیجه می‌رسیم که زنان در پست‌های مدیریتی فعالانه نقش خواهند داشت که اردوی جهادی کارگاهی کوچک و بستری مناسب برای پرورش این نیروهای کارآمد خواهد بود.

۲. نیمی از مخاطبان اردوهای جهادی دختران و بانوانی هستند که وظیفه‌ی سنگین تربیت نسل آینده بر عهده‌ی آنان است، از این رو حضور فعال خواهران جهادگر می‌تواند گامی به سوی تحولی بزرگ در منطقه باشد.

زنان و دختران نیازمند آموزش و تربیت می‌باشند که با حضور خواهران در اردوها این فرصت فراهم می‌گردد تا هر چند کوتاه جمعیت زنان و دختران روستایی مورد آموزش قرار گیرند و از کلاس‌ها اثر پذیرند که با تداوم اردوها این اثر بخشی ماندگار خواهد شد.

۳. جهادگران اردوهای جهادی، الگوی ماندگار در مناطق محروم و

این تأثیرگذاری الگویی برای دختران جوان و نوجوان با حضور خواهران جهادگر تحقق خواهد شد، نوع پوشش، رفتار اصولی و اسلامی خواهران درین اردوتأثیرات بسزایی بر دختران جوان و نوجوان روستا دارد و فرهنگ منطقه را تحت تأثیر خود قرار خواهد داد با توجه به زمان کوتاه اردوها، رابطه دوستی و علاقه بعد از اردو از طریق تلفن و پیامک بیشترین تأثیرگذاری را دارد.

۴. بانوان در مدیریت فرهنگی خانواده و مبارزه با ناتوی فرهنگی و شبکه افکنی‌های شبکه‌های ماهواره‌ای نقش بسزایی دارند از این رو دشمن سعی در هدف قراردادن زنان ایرانی در راستای سست نمودن مبانی اعتقادیشان و بنیان‌های خانواده نموده است حضور خواهران مبلغه یکی از نیازهای اردوهای جهادی است تا با همکاری دانشجویان کلاس‌های معارفی، مهارت‌های زندگی، احکام شرعی، شبهات فکری برگزار شود تا ابهامات و مشکلات مذهبی، عقیدتی بر طرف گردد.

۵. اکثر روستاهای کشور به علت کثرت و پراکندگی از وضعیت بهداشتی خوبی برخوردار نیستند از این رو حضور خواهران پژوهک معهده در اردو رضایتمندی بانوان روستا و الگوپذیری مثبت آنان را به همراه خواهد داشت.

۶. آموزش‌های هنری باعث ایجاد رابطه دوستانه و عاطفی بین بانوان و دختران روستا با جهادگران می‌شود که زمینه‌ی آموزش‌های مذهبی و فکری در قالب کلاس‌های هنری رانیز فراهم می‌کند.

□ برای حضور تأثیرگذار خواهران در اردوهای جهادی چه پیش‌بینی‌هایی لازم است؟

الف) مکان استقرار خواهران مناسب باشد:

۱. مکان استقرار خواهران از مکان استقرار برادران، فاصله داشته باشد.^۱
۲. در دیدرس و محل اجتماع اهالی نباشد.
۳. در خوابگاه، مکانی جهت انجام فعالیت‌های فرهنگی در نظر گرفته شود.
۴. از جهت امنیتی شب‌ها اطراف محل استقرار خواهران محافظت شود.
۵. رفت و آمد خواهران به صورت گروهی و با همکاری و حضور رابط‌ها باشد.
۶. رفت و آمد در خارج از محوطه اسکان، با هماهنگی مسئولین و با رعایت تمام مسائل امنیتی، صورت گیرد و نیروها از ورود به خانه اهالی بدون هماهنگ با مسئولین اردو جدا خودداری نمایند.

ب) جهادگرانی جذب شوند که هنجرهای اسلامی و فرهنگی را رعایت می‌کنند:

۱. رفت و آمد جهادگران به روستاهای مطابق با الگوهای صحیح باشد، و دست کم، هنجرهای فرهنگی روستا رعایت شود، برای مثال وسیله نقلیه خواهران و برادران مجزا باشد.
۲. تا حد امکان ارتباط خواهران از طریق رابطین صورت گیرد، چرا که

۱. قالَتْ فاطمَةُ بْنُ عَلِيٍّ: «خَيْرٌ لِلِّسَاءِ أَنْ لَا يَرِيَنَ الرِّجَالَ وَلَا يَرَاهُنَ الرِّجَالُ؛ حَضَرَتْ زَهْرَةُ بْنُ عَلِيٍّ فَرِمُودَنَدْ؛ بَرَى زَنَانَ بَهْرَاستْ، كَهْ دَرْمَرَضْ دَيْدْ مَرَدانْ نَبَشَنَدْ وَآنَهَا نَيْزَارْ زَنَگَاهْ كَرَدنْ بَهْ مَرَدانْ پَرْهِيزْ نَمَائِنَدْ» (حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۲۳۲)

برخی اهالی روابط جهادگران را زیر نظر دارند و به شدت تأثیر پذیرند.
(منظور از رابط، زن و شوهر یا خواهروبرادر جهادگر هستند که نقش واسطه
گروه خواهران و برادران را دارند.)

۳. رفت و آمد خواهران در محیط روستا به صورت گروهی باشد و هرگز
به طور انفرادی نباشد و حداقل دو یا سه نفر باشند.

۴. کوچکترین رفتار امروز جهادگر تبدیل به الگوی فردای اهالی روستا
می شود، از این رود ترددات خواهران در محیط روستا نسبت به رعایت
موارد ذیل دقت کامل صورت گیرد:

الف) حجاب خواهران کامل باشد.

ب) هیچ‌گونه آرایش استفاده نشود.

ج) از استعمال عطر و ادکلن خودداری شود.

د) سلام کردن به اهالی روستا در مسیرهای تردد، عامل جذب قوی و
کارآمد به شمار می‌رود ولی باید دقت داشت که هرگز به آقایان و حتی
پسران نوجوانان، سلام نشود.

ج) فضای آموزشی و ورزشی مناسب برای خواهران آماده شود:

۱. ایجاد فضای مناسب و مستقل برای کار فرهنگی خواهران.

۲. وجود رابط بین خواهران و برادران: برای مثال حضور زن و شوهر یا
خواهروبرادر در اردو، بسیاری از مشکلات را برطرف کرده و باعث
هماهنگی‌های لازم خواهد شد.

۳. فراهم نمودن امکانات و اقلام مورد نیاز.

آسیب یاردهم: عدم استمرار و پیگیری اهداف

□ عدم استمرار و پیگیری اهداف، چه آسیب‌های رادرپی دارد و راهکارهای استمرار تأثیرگذار چیست؟

آسیب‌شناسی مدیریتی پس از ارد و

آسیب‌های عدم استمرار:

الف) اثرگذاری پیام‌ها کاوش می‌یابد.

ب) تنوع برخورد جهادگران گروههای مختلف توقعات منطقه را افزایش می‌دهد.

ج) آزمون و خطاهای مختلف احساس ناکارآمدی را نسبت به گروهها ایجاد می‌کند.

د) اردوی کوتاه، عامل دلستگی‌های عاطفی جهادگران و اهالی شده است و استمرار این رفاقت مقدمه‌ی تغییر فرهنگ خواهد بود و ترک کامل این دوستی‌های سرخوردگی و دلسزدی رادرپی دارد.

ه) رفتار نسبتی‌های برخی نیروها، توقعاتی ایجاد خواهد کرد که ترک کامل منطقه، نامیدی مردم رادرپی دارد.

راهکارهای استمرار هدفمند:

الف) با سفرهای کوتاه برخی جهادگران، حضور در منطقه حفظ خواهد شد.

ب) در لابلای برنامه‌ها، نخبگان شناسایی، جذب و با تشخیص علاقه مشترک با آنان ارتباطگیری می‌شود در راستای تشکیل کانون فرهنگی و هیئت نوجوانان تا با معرفی هیئت امنا آنان به مراکز تبلیغی شهر مثل سازمان تبلیغات، جمع آوری شماره‌های تلفن همراه نوجوانان جهت سامانه‌ی پیامک و ارتباط‌های بعدی و... حرکتی فرهنگی را ماندگارتر خواهد کرد.

□ با توجه به محدودیت زمانی اردوهای جهادی بسیاری از اهداف اردو محقق نمی‌شود برای رفع این مشکل چه راهکارهایی پیشنهاد می‌شود؟

۱. هر دانشگاهی معین منطقه‌ای گردد و به صورت پیوسته تحولات منطقه را رصد نماید.

۲. جهت ارتقای سطح تأثیرگذاری منطقه‌ای، شایسته است جهادگران پس از برگزاری اردوی جهادی، تداوم حضور خود را حفظ نمایند.

۳. میان نیروهای حوزه‌ی بومی روستا و جهادگران ارتباط نزدیک برقرار شود تا در طرح تداوم، همکاری بهتری با آنان انجام گیرد.^۱

۱. قال علی علی: «قلیلٌ يَدُومُ خَيْرٌ مِّنْ كَثِيرٍ يَنْقَطِعُ؛ امام علی علی فرمودند: اندکی که دائمی باشد، بهتر است از بسیاری که مقطوعی باشد» (آمدی، عبد الواحد، غرر الحكم، ج ۴، ص ۴۹۷).

۴. کارگروه پیگیری کارهای نیمه تمام و مصوبات اردوها تشکیل شود.
۵. جهادگران می‌توانند در فرصت کوتاه اردو، نخبگان منطقه را شناسایی و با آنان رفاقت سازنده و مستمر داشته باشند.
۶. تشکیل هیئت‌های متناسب با سن و جنسیت مثل ویژه کودکان، نوجوانان و جوانان و برگزیدن نخبگان منطقه توسط خود اعضا و هدایت جهادگران.
۷. نخبگان فرهنگی را با عنوان مسئولیت به سازمان تبلیغات و سازمان ملی جوانان، معروفی شوند تا آینده موفقی را به لطف الهی برایشان و منطقه رقم بزنند.
۸. اهالی روستا را با مرکز پاسخگویی تخصصی، آشنا کنند، برای مثال شماره تلفن مرکز پاسخگویی ۰۹۶۴۰ به اهالی داده شود تا با کارشناسان نخبه حوزه، مکالمه زنده تلفنی داشته باشند و در عرصه‌های مشاوره خانواده، قرآن و حدیث، احکام شرعی، اخلاق، دین پژوهی وادیان، سوالاتشان را پرسند.
۹. در صورت وجود اینترنت، سایت‌های جذاب دینی به ویژه "اینترانت رایگان تبیان" را معرفی نمایند.
۱۰. امکانات فرهنگی مانند بانک لوح و کتابخانه‌ها شناسایی شوند و میان آن مرکز با مجموعه‌های فرهنگی مثل دفاتر مراجع تقلید، اداره ارشاد، مجلات تخصصی کودک و نوجوان (مانند مجلات دفتر تبلیغات اسلامی قم) ارتباط پستی برقرار شود.
۱۱. اهالی را مشترک کتاب رایگان نمایند. (مثل انتشارات در راه حق)

۱۲. برگزاری مسابقه نامه‌ای به مرجع تقلید: در این طرح مرتبیان پس از مطرح نمودن موضوع تقلید، از اهالی می‌خواهند به دفتر مرجعشان نامه‌ای نوشته و از مرجع تقلیدشان رساله، درخواست کنند.

گروهی از جهادگران با بررسی نامه‌ها، تحقیق خرید و پخش رساله‌های احکام را بر عهده می‌گیرد.

۱۳. با جمع‌آوری شماره‌های تلفن همراه و ثبت در سامانه‌های پیام‌رسانی پیوسته با آنان در ارتباط باشند.

□ حضور فعال دانشگاه‌های منطقه به عنوان معین، در نقاط محروم، باعث برطرف شدن چه آسیب‌های خواهد شد؟

۱. هزینه جابه‌جایی امکانات و نیروها کمتر می‌شود.

۲. از انتقال برخی فرهنگ‌های مخرب مناطق دیگرکشور، پیشگیری خواهد شد و برای جوانان روستا الگوسازی بومی، می‌گردد.

۳. در ارتباط از راه دور، تعامل با مسئولین روستایی و منطقه‌ای کمی سخت‌تر است و با حضور دانشگاه‌های منطقه، امکان تعامل بیشتری برای برطرف نمودن مشکلات با همکاری و محوریت شورای روستاهای ایجاد خواهد شد.

۴. با حضور دانشگاه‌های منطقه، مشکلات روستاهای بهتر و دقیق‌تر رصد می‌گردد.

۵. فعالیت‌ها و برنامه‌ها (فرهنگی، آموزشی، عمرانی و کشاورزی) تکمیل خواهد شد.

□ برای ماندگاری تأثیر و خاطره اردوهای جهادی در بین اهالی روستا چه

راهکارهایی پیشنهاد می‌شود؟

۱. اختتامیه جذاب برگزار شود و از اهالی دعوت رسمی صورت گیرد:
برای مثال دانشجویان با حضور مبلغ و مسئولین روستا، اهالی را دعوت به شرکت در مراسم اختتامیه می‌کنند که این جلسه فرصت مناسبی برای دعوت مسئولین وايجاد حلقة ارتباطی مردم با آنان است.
۲. اسامی، نشانی و شماره تماس خانواده‌های علاقه‌مند، جمع‌آوری شود تا به وسیله سامانه‌های پیامک یا بسته‌های فرهنگی پستی پیوستگی ارتباط با آنان حفظ گردد.
۳. جشنواره ورزشی بین همه روستاهای منطقه برگزار شود: برای مثال، اولین روز حضور در اردو، اعلام شود که جشنواره‌ای ورزشی بین کودکان و نوجوانان همه روستاهای منطقه، برگزار می‌گردد و در آخرین روز از برگزیدگان در جشنواره ورزشی تجلیل به عمل آید تا اهالی از روز اول برگزاری اردو همراه شوند و مراسم وداع برای کودکان و نوجوانان خاطره انگیز برگزار شود.

آسیب دوازدہم: عدم حضور روحانی و مبلغ

□ ضرورت حضور مبلغ در میان اردو تا چه حد است؟

گروه‌های تخصصی جهادگران، ابزار تقویت کننده پیام

گروه مبلغین:

اردوهایی که کارشناس مذهبی و مبلغ دینی ندارند بیشترین احتمال خطرا در پیام‌رسانی فرهنگی تجربه خواهند کرد.

همیشه مدیرانی موفق بوده اند که در کنار خود روحانی با تجربه‌ای را به عنوان مشاور داشته‌اند، حضور مبلغان برادر و خواهر توانمند در اردوی جهادی نقش تأثیرگذاری در مدیریت معنوی اردو دارد.

در ذیل مواردی از ضرورت حضور کارشناسان مذهبی به عنوان مشاور فرهنگی، روحانی و طلاب خواهر و برادر در اردوهای جهادی ذکر می‌گردد:

۱. ایجاد روحیه جهادی، اخلاص، ایثار بین دانشجویان از هنرهای مبلغ توانمند است.

۲. از آنجاکه آرمان اصلی اردوهای جهادی، جریان سازی فرهنگی و

- تربیت نیروهای کارآمد است، زمانی جهادگر به اهداف بلند خود خواهد رسید که در تبلیغ جهادی خویش از متخصصین تبلیغ بهره‌مند شود.
۳. یکی از موانع ارتباطی در اردیو جهادی عدم اعتماد اهالی روستا به جهادگران است که حضور روحانی و مبلغ در کسب اعتماد عمومی بسیار تأثیرگذار خواهد بود.
۴. در ایجاد ارتباط گروه‌های جهادی و افراد نخبه منطقه و ارتباط بهتر و قوی تر بین گروه جهادی و مردم منطقه نقش موثری دارند.
۵. گروه‌های جهادی می‌توانند از تجربه‌های تبلیغی مبلغ در ارتباط با اهالی و روش انتقال پیام فرهنگی، بهره‌مند شوند.
۶. حضور مبلغان در اجرای برنامه‌های مختلف فرهنگی مثل برگزاری دعا و سخنرانی جهت ارتقای معنوی گروه و اهالی تجربه‌ی بسیار کارآمدی خواهد بود.
۷. مبلغان توانند در تبلیغ چهره به چهره و برگزاری جلسات معرفتی با جهادگران نقش سازنده‌ای خواهند داشت.
۸. حضور مستمر مبلغ در میان اردو سبب ایجاد تعامل و اثرباری بیشتر با اعضای گروه می‌شود.
۹. همه آثار و برکاتی که در ارتباط حوزه دانشگاه وجود دارد، در نمای کوچکی تحقق می‌یابد.^۱

۱. معمارکبیر انقلاب: «با وحدت این دو قطب متفکر کشور عزیز به رشد واقعی و ترقی و تعالیٰ حقیقی می‌رسد. علماء و دانشمندان این دو مرکز لازم است کوشش کنند در پیوند دادن این دو قشر عزیز و باید بدانند که نه دانشگاهی بدون روحانی می‌تواند به استقلال برسد؛ و نه روحانی بدون دانشگاهی» (موسوی خمینی، روح الله، صحیفه نور، ج ۱۰، ص ۸۳).

□ آیا آشنایی قبلی مبلغ با اعضای گروه جهادی لازم است؟

۱. آشنا شدن مبلغین با گروه و منطقه جهادی قبل از زمان برگزاری اردو، لازم و ضروری است. در بسیاری از موارد مبلغ جهادی، نظرات و تجربیاتی راهگشا دارد که انتقال این تجربیات به اعضای گروه و مسئولین، حرکتی یک پارچه و هماهنگ را در اردو درپی خواهد داشت.
۲. روحانیون و مبلغه‌های خواهرداری توانمندی و تجربه‌ی یکسان نیستند، جلسات پیش از اردو فرصت مناسبی است تا با توجه به میزان توانمندی روحانی و مبلغه از حضور او استفاده شود.
۳. مسئولین جهادی، چشم انداز فرهنگی، سیاسی، عمرانی، علمی گروه را تبیین می‌کنند تا فعالیت مبلغ و اعضای گروه در چارچوب‌های تعیین شده، تعریف شود.

□ عوامل موفقیت مبلغ در جذب هرچه بهتر افراد چیست؟

مبلغ فردی است که توان تطبیق محتوای تبلیغی خود را با شرایط خاص زمان و مکانی داشته باشند و در صورتی می‌تواند در جایگاه واقعی خود تداوم بخشد راه انبیای الهی گردد و از ارزش‌های اسلامی دفاع نماید که از نظر علمی، اخلاقی و عملی، واجد ویژگی‌های برجسته سیره اهل بیت ﷺ باشد.^۱ که در ذیل مثال‌های ذکر می‌شود:

اخلاص، آراستگی ظاهری، اخلاق خوش، رفق و مدارا، استقامت، جلب اعتماد، سمعه صدر، عمل‌گرایی، عفو و بخشش،^۲ مردم‌داری، تواضع

۱. رک: محمدی ری شهری، محمد، تبلیغ در قرآن و حدیث، صص ۲۳۵-۲۴۳.

۲. قال علی علیہ السلام: «أَحْسَنُ أَفْعَالِ الْمُقْتَدِرِ الْعَفْوُ؛ امِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیہ السلام می فرمائید: بهترین عمل انسان نیرومند و قوی، عفو و بخشش است» (آمدی، عبدالواحد، غرزالحكم، ص ۲۴۶).

و فروتنی، استفاده از تجربیات مبلغین قبلی منطقه، استفاده از شیوه‌های نوین تبلیغی، تعامل بیشتر با جوانان و نوجوانان برگزارکننده جشن‌ها و برنامه‌های شاد، شرکت در مراسمات اهالی، آشنایی با مخاطب و روانشناسی دینی.

□ روش برخورد مبلغ با آداب و رسوم ناپسند منطقه، چگونه باید باشد؟

۱. آداب و رسوم غلط به درستی شناسایی شوند.
۲. همراهی در آداب حلال، زمینه‌ی پذیرش مخالفت در رسومات خرافی و غیر شرعی را فراهم خواهد کرد.^۱
۳. تشویق افراد به عمل کردن به آداب و سنت نیکوبسیار موثرمی باشد.
۴. در مسائل پراهمیت با بیان منطقی و روشن، ابراز مخالفت شود.
۵. در برخی موارد مخالفت عملی لازم می باشد؛ مانند: عدم شرکت در مراسمات حرام و یا ترک مجلس به محض شروع فعل حرام.
۶. ایجاد جریان فرهنگی و جنگ روانی مثبت نیز بسیار کارآمد خواهد بود. برای مثال پیام مثبتی همچون نماز، به صورت همگانی توسط جهادگران مطرح شود و همه به دفعات از آن سخن بگویند.

۱. قال علی علیه السلام: «أَن لَا يُعَيِّرُ كُلُّ شَيْءٍ حَسَنَةً بَيْتَهُمْ بِإِحْدَاثِ طَرِيقَةٍ سَيِّئَةٍ»؛ حضرت علی علیه السلام به مالک اشتر می فرمایند: با آداب و رسومی که مخالف شرع نیست مبارزه نکن» (خوئی، حبیب الله، منهاج البراعة في شرح نهج البلاغة، ج ۳، ص ۱۷۸).

آسیب سزدهم: تنوع اهداف شرکت کنندگان

□ گروههایی مانند عمرانی، کشاورزی، بهداشتی و درمان و.. چه ارتباطی با فعالیت‌های فرهنگی اردو دارند و چگونه می‌توانند، در امر پیام رسانی فعالیت کنند؟

گروههای عمرانی، کشاورزی، بهداشتی و درمانی

عدم یک پارچگی اهداف، در بین گروههای تخصصی شرکت کننده باعث انحراف اردو در تأثیرگذاری خواهد شد.

برخی گروههای تخصصی با اردوهای جهادی همراه می‌شوند که هدف‌شان پیام رسانی فرهنگی نیست و وظیفه‌ی سازمانی خود را دنبال می‌کنند تفکیک گروههای تخصصی از جهادگران برای اهالی، کار دشواری است و گاهی الگوهای نامناسب توسط برخی از این گروه‌ها در منطقه ترویج می‌شود. (برای مثال بد حجابی، سیگار کشیدن، کم توجهی به نماز، بی توجهی پزشک به محروم و نامحرم)

همان طور که پیشتر به آن پرداخته شد هدف عالی و آرمانی اردوی های جهادی تربیت انسان‌های وارسته برای تحقق جامعه‌ای بر اساس عدالت و معنویت است و این آرمان کلان در جای جای اردوهای

جهادی خودنمایی می‌کند، اردوی جهادی فرصتی طلایی برای تربیت اهالی روستا و جهادگران است.

مسجد، حمام، مدرسه و خانه‌ی عالمی که ساخته می‌شود پیوسته نزول رحمت و برکت را برای جهادگران در پی خواهد داشت واز سویی دیگر، ابزار قوی ارتباط جهادگران با اهالی است.

وقتی پزشک جهادگر بیماری را معاینه می‌نماید، در واقع در حال تأثیرگذاری مستقیم فرهنگی بر اهالی است و کودکان او را به عنوان الگوی فردایشان می‌بینند.

از نگاه فرهنگی، جهادگران گروه‌های تخصصی مثل گروه‌های عمرانی و بهداشت و درمان از تأثیرگذارترین نیروها هستند.

حضرت عیسیٰ با حواریون خود وارد شهرها و روستاهای شود و بیماران را شفا می‌دهد تا به اهداف خود که تأثیرگذاری فرهنگی است نزدیک شود.

□ برای همسو کردن گروه‌های همراه در تأثیرگذاری فرهنگی رعایت جه نکاتی ضروری است؟

برگزاری دوره‌های کوتاه مدت آموزشی و کارورزی مشترک بین تمام گروه‌ها می‌تواند تمام اعضا را در پیشبرد اهداف مشخصی یکسو و متعدد نماید.

آموزش نکات ذیل به نظر ضروری است:

۱. همه‌ی اعضا الگوهای رفتار اسلامی را رعایت نمایند، چه بسا نوع پوشش یک جهادگر، نسل‌هایی را اصلاح و یا نابود نماید.

۲. بر طرف کردن بسیاری از آسیب‌های اجتماعی نیاز به گفتار ندارد، بلکه یک عمل به مراتب تأثیرگذارتر است برای مثال گروه عمرانی وقت نماز، کار را تعطیل کرده، با کمک اهالی روستا اذان بگویند و نماز را به صورت جماعت برپا کنند.

۳. محبت نمودن و شخصیت دادن به اهالی، توسط گروه‌های تخصصی نتایج چشم‌گیری خواهد داشت.

۴. عالی‌ترین معارف را می‌شود در کوتاه‌ترین جملات به مخاطبین ارائه داد. مثلاً برای مطرح کردن ضرورت نماز، فلسفه زندگی، حجاب و یا بسیاری از مفاهیم دینی، نیازی به سخنرانی نیست، بلکه جهادگر می‌تواند، جملات کوتاه و احادیثی جذاب و پر محتوا را انتخاب نماید و آنها را در خلال گفتگوهای خودمانی و حتی فعالیت‌های اجرایی برای مخاطب بیان نماید.

این جاست که هر کدام از جهادگران یک "پیام بر فرنگی" می‌شوند، حتی اگر در اردوی جهادی وظيفة عمرانی یا بهداشتی را عهد‌هدار باشد. اما می‌توانند یک اثر جاودانه از خود به جای بگذارند. در این راستا می‌توانند نمونه‌هایی از معارف عمیق در جملات کوتاه بیان کنند، مانند این جملات: "با خدا باش، با صفا باش- تکرار واژه ان شاء الله - امام زمان تک تک شما را می‌شناسند و شما می‌توانید یار حضرت باشید.^۱ روی ما خدا

۱. در توقیعاتی که توسط نواب چهارگانه و غیر ایشان ازاو صادر شده، امام زمان علیه السلام به این شناخت اعتراض نموده‌اند و حجت را برای همه تمام نموده‌اند، آن جا که می‌فرمایند: «فَإِنَّا نُحِيطُ عِلْمًا بِأَنَّبَائِكُمْ وَلَا يَعْزُبُ عَنَّا شَيْءٌ مِّنْ أَخْبَارِكُمْ . وَمَعْرِفَتُنَا بِاللُّدُلِ الَّذِي أَصَابَكُمْ مُدْ جَنَاحَ كَثِيرٌ مِنْكُمْ إِلَى مَا كَانَ السَّلَفُ الصَّالِحُ عَنْهُ شَاسِعًا وَ

را بیوس، خدا کارت داره"

□ در صورت مشاهده ناهنجاری در رفتار و پوشش برخی نیروهای میهمان،
وظیفه‌ی دیگر جهادگران چیست؟

- الف) نیروهای میهمان کاملاً گرینشی باشند. برای مثال در زمان دعوت از آنان، ویژگی‌های مورد نظر به عنوان شرایط ذکر شود.
- ب) قبل از اعزام به اردو جلساتی با حضور گروه‌های تخصصی، جهت آشنایی آنها با اهداف و مبانی حرکت‌های جهادی و فرهنگ اهالی روستا برگزار شود.
- ج) با رعایت شرایط شرعی، نهی از منکر شود.
- د) مسئول اردو و روحانی در جریان این امر گذاشته شوند.

□ با توجه به هدف فرهنگی اردو آیا معاینه‌ی جنس مخالف توسط گروه پزشکی ضرورت دارد؟

- الف) در صورت امکان از پزشک خانم برای خانم‌ها و از پزشک آقا برای آقایان استفاده شود و معاینه جنس مخالف فقط مختص به شرایط

نَبْدُلُوا الْعَهْدَ الْمُأْخُوذَ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّا عَيْرُ مُهْمِلِينَ لِمَرَاعَاتِكُمْ وَلَا نَأْسِيْنَ لِذِكْرِكُمْ وَلَوْلَا ذَلِكَ لَنَزَلَ بِكُمُ الْأَلْوَاءُ؛ ما از اخبار و اوضاع شما کاملاً آگاهیم و چیزی از آن بر ما پوشیده نمی‌ماند. ما از لغزش‌هایی که از برخی شیعیان سرمی‌زنند از وقتی که بسیاری از آنان می‌میل به بعضی کارهای ناشایسته‌ای نموده‌اند که نیکان گذشته از آنان احتراز می‌نمودند و پیمانی که از آنان برای توجه به خداوند و دوری از رشتی‌ها گرفته شده و آن را پشت سر انداخته‌اند اطلاع داریم، گویا آنان نمی‌دانند که ما در رعایت حال شما کوتاهی نمی‌کنیم و یاد شما را از خاطر نبرده‌ایم، و اگر جزاً بود از هرسوگرفتاری به شما رومی آورده و دشمنانتان، شما را از میان می‌برند» (طبعی، ابو منصور، احتجاج، ترجمه بهزاد جعفری، ج ۲، ص ۶۵۱).

ضروری باشد، چرا که هدف اصلی اردو، تغییر الگوی نامناسب فرهنگی است و این‌گونه معاینات تأثیر نامطلوبی خواهد داشت.

ب) در صورت عدم دسترسی به پزشک خانم، استفاده از پرستار خانم (یا شخصی دارای مهارت‌های اولیه بهداشتی و درمانی) توصیه می‌شود.

ج) در اکثر مراکز، خانه بهداشت وجود دارد و جهادگران می‌توانند بیمار را به آن مراکز انتقال دهند.

آسیب چاردهم: مستندسازی غیراصولی از اردوهای جمادی

□ مستندسازی غیرتخصصی چه آسیب‌هایی دارد راهکار برطرف نمودن
این آسیب‌ها چیست؟

گروه تصویربرداری

۱. تحقیر اهالی منطقه: برخی مستند‌ها برای تأثیرگذاری بیشتر در مخاطب خود، موجی از احساس حقارت را در مناطق روستایی ایجاد می‌کنند و صدمات جبران ناپذیری بر شخصیت اهالی و منطقه وارد خواهد کرد و جوان با نشاط دیروز، خود را به یکباره محرومی نیازمند خواهد شناخت.

اکثر مناطقِ به ظاهر محروم، دچار فقر مادی نمی‌باشند بلکه نوع آداب و رسوم زندگی آنها به صورت ساده و بی‌پیرایه است، برای خودشان، بزرگ و ریش‌سفیدی دارند و از زندگی‌هایشان احساس رضایت می‌کنند و تنها یک تصویربرداری غیراصولی کافی است، تا فرهنگ منطقه دچار آسیب‌های جبران ناپذیری گردد.

در پس ظاهر تصاویر و فیلم‌های گرفته شده از اردوهای جهادی،

پیام‌های مهمی انتقال پیدا می‌کنند. برای مثال پس زمینه مصاحبه تصویری برخی فیلم‌سازان از اردوهای جهادی، ساختمان‌های ویران و بناهای فرسوده است و با این شرایط فیلم‌برداری، این مصاحبه، گویای نشاط و شکوفایی روستا نیست و پیام فقر و فلاکت منطقه را به مخاطب مخابره خواهد کرد و ذهنیت او را بی‌اختیار نسبت به آن منطقه تغییر می‌دهد، توقعات اهالی بر مبنای رفتار مخاطبان و تصویرسازی این فیلم، کاملاً تغییر کرده و دیگر احساس رضایتمندی از زندگی نخواهد داشت.

۲. کاهش خودباوری منطقه: انتقال بسیاری از پیام‌ها و مفاهیم فرهنگی از دریچه دوربین اتفاق می‌افتد. برای مثال تصویر کودک خندان، به جای تصویر کودک گریان، نشان از جریان داشتن زندگی در روستا دارد. تصویر دور از کلاسِ خواهاران، نشان از عاری بودن اردو از هرگونه اختلال است و یا تصویر تقسیم نذری توسط اهالی و دریافت آن توسط جهادگران، گویای ایجاد شکوفایی و عزت ساکنان منطقه است.

۳. تبلیغ ناصحیح یک منطقه به همه‌ی کشور: در مصاحبه‌ها، بهتر است از جهادگران و اهالی فعالی استفاده شود که آشنایی کافی در مورد فعالیت‌ها و وضعیت روستا دارند.

□ گروه فیلم‌برداری چه دامنه‌ی فعالیتی دارد؟

۱. لازم است کارگردان نسبت به نمودار فکری گروه توجیه شود و بر اساس آن اقدام نماید.
۲. گروه تصویربرداری باید قبل از اعزام نسبت به اهداف فرهنگی و شرایط و ضوابط اردوی جهادی توجیه شده باشند.

۳. اردوی جهادی الگوی مناسبی برای نسل جوان است و تصویربرداری از صحنه‌هایی که با هنجرهای مبانی جهاد ناسازگار است الگوسازی منفی خواهد بود.

۴. تصویربرداری با هماهنگی قبلی مسئولین صورت گیرد.

۵. فقط به موضوعات از پیش تعیین شده مثل انعکاس پیشرفت فعالیت‌ها و رضایتمندی اهالی پرداخته شود نه موضوعات سلیقه‌ای مثل طبیعت‌شناسی یا گرایش سیاسی روستاییان.

آسیب پنزدهم: کمبود ابزارهای آموزشی و فرهنگی

□ اقلام فرهنگی مورد نیاز در اردوهای جهادی، چه ویژگی هایی دارند؟

اقلام فرهنگی یکی از ابزارهای پیام رسانی

با توجه به جذابیت برنامه های جریان باطل وجود فیلم، بازی، اینترنت، ماهواره و... پیام جریان حق نیز نیازمند ابزارهای نوینی است که کمبود آن ها از اثربخشی کلاس ها و آموزش ها می کاهد.

الف) ویژگی های اقلام فرهنگی:

۱. اقلام، مورد نیاز روستا، متنوع و متناسب با فرهنگ منطقه باشد.
۲. برخی اقلام فرهنگی به تنها یی نقش موثری در پیام رسانی فرهنگی را دارد، برای مثال تابلوی کوچک «بسم الله الرحمن الرحيم» ویژه سفره، کتاب داستان های معصومین علیهم السلام، شانه و مسوک، به ویژه اگر مسوک اسلامی (سوک) باشد، نمکدانی که روی آن برقسبی به این مضمون چسبانده شده باشد: پیامبر فرمودند: «اول و آخر غذا نمک بخورید»، چفیه، روسی بلند و جوراب ضخیم ویژه بانوان.

۳. اقلام مورد نیاز با توجه به مناسبت‌های فرهنگی نظری و لادت‌ها، شهادت‌ها یا برنامه جشن تکلیف به روستا برده شود.
۴. شکل ظاهری اقلام به گونه‌ای انتخاب شود که مروج فرهنگ بیگانه نباشد، مثلاً از دفترها و کیف‌هایی که عکس‌های نامناسب دارد استفاده نشود، یا چادرنمازها و جوراب‌های زنانه نازک، توزیع نگردد.
۵. مصرف گرایی در بین روستائیان ترویج نشود.
۶. پیشنهاد می‌شود اقلام در قالب نمایشگاه با تخفیف بالا، عرضه شود.
۷. دوربین جهت عکاسی صلواتی، یکی از جهادگران از اهالی عکس صلواتی می‌گیرد و با پس زمینه‌ی معنوی مثل حرم اهلبیت علیهم السلام تحویل‌شان می‌دهد.

ب) لیست برخی اقلام فرهنگی مورد نیاز:

۱. اقلام فرهنگی: لوح نواهای معنوی و مداعی، بلوتوب و پیامک‌های فرهنگی، رساله مراجع یا رساله دانشجویی.
۲. اقلام مناسبتی: قرآن و مفاتیح به تعداد لازم، بروشور، وسائل مورد نیاز برای تزئینات مناسبتی، بلندگوی همراه.
۳. اقلام کلاس داری: تخته وايت‌برد، ماژیک، کتاب‌های داستان، مقوای رنگی، ابزار جذاب سازی کلاس
۴. اقلام ایجاد ارتباط: تفنگ بادی، دارت، توب فوتbal و والیبال.
۵. اقلام پژوهشی: رایانه، نرم افزارهای پژوهشی، پرینتر، دوربین

فصل سوم

مہارت ہی پیام رسانی فرہنگی

آسیب شانزدهم: جذب غیراصولی اهالی

□ تأثیرات منفی جذب غیراصولی اهالی و اصول کلی جذب و ارتباط با آنان چیست؟

مهارت‌های پیامرسانی

مهارت شناسایی، جذب و ارتباط

تبعیض در شناسایی، جذب و ارتباط، هدیه دادن‌های غیراصولی، بی‌توجهی به بزرگان و نخبگان روستا باعث کاهش استقبال مردم و کم اثر شدن پیام‌های محتوای اردو می‌شود و برای برطرف نمودن این آسیب لازم است اصول ذیل رعایت گردد:

اصل اول: تنها انگیزه، در شناسایی، جذب و ارتباط‌گیری، انتقال پیام شریعت در راستای خشنودی خداوند باشد.

اصل دوم: مربی، خود را وسیله پیامرسانی بداند و به بت معنوی تبدیل نشود، تا اهالی، به منبع بی‌کران محبت اهل بیت ﷺ متصل گرددند.^۱

۱. «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعاً وَلَا تَفَرَّقُوا؛ به ریسمان الهی چنگ بزنید و متفرق نشوید». (آل عمران ۱۰۳).

اصل سوم: مربیان موفق، پیوسته از دو ابزار کارآمد، محبت و جذبه استفاده می‌کند.

اصل چهارم: جذب اهالی براساس، وظیفه و رسالت مداری باشد، نه دستور مداری.^۱

اصل پنجم: اصل صداقت،^۲ صراحت و صمیمیت در زبان و عمل، مشخص باشد.

اصل ششم: در ارتباط با مخاطب، پیوسته احترام متقابل و حیا حفظ شود.

اصل هفتم: از نگاه برتیری جویانه پرهیز شود.^۳

اصل هشتم: تقویت ارتباط، مربی با اهالی، براساس یافتن علاقه مشترک باشد.

اصل نهم: در مواجهه با اشتباہات رفتاری، با تغافل برخورد شود.

اصل دهم: نخبگان و سرگروه‌ها اولین حلقه شناسایی و جذب باشند

قال الصادق علیه السلام: «أَنْحُنْ حَبْلُ اللَّهِ الَّذِي قَالَ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ حَمِيعًا؛ امام صادق علیه السلام می‌فرماید: این ریسمان ما اهل بیت هستیم که خداوند در قرآن فرمود به آن چنگ بزنید» (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۲۴، ص ۸۳).

۱. «خَرِيقٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَوْفٌ رَّحِيمٌ؛ پیامبر نسبت به هدایت شما شتاب دارد و با مؤمنین رئوف و مهربان است» (توبه، ۱۲۸)

۲. قال النبی ﷺ: «خُسْنُ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيمَان؛ پیامبر گرامی اسلام ﷺ می‌فرمایند: خوش قولی از ایمان است» (حرانی، حسن بن علی بن حسین بن شعبه، تحف العقول، ص ۸۷)

۳. «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَنْتَا كُمْ؛ گرامی‌ترین شما در پیشگاه خدا پرهیزگارترین شماست» (حجرات، ۱۳)

چراکه هرگونه تحول اساسی به وسیله‌ی این افراد است.

□ در اردبیلی، برخی اهالی از برنامه‌ها استقبال نکردند و کلاس‌ها نیز خلوت بود، چه راهکارهایی برای اشتیاق بیشتر اهالی وجود دارد؟

۱. همان طور که در اصول جذب گفته شد، لازم است شروع ارتباط، با پیدا کردن وجه اشتراک در علایق مشترک باشد، برای مثال برگزاری مسابقه پیاده روی خانوادگی با رعایت تفکیک جنسیتی در روز دوم اردیو تبلیغات وسیع آن در روز اول اردو در سطح روستا، موج وسیعی از همراهی اهالی را رقم می‌زند.

۲. جهت جذب مشارکت اهالی، ایجاد احساس عزتمندی ضروری است، در جامعه تحقیر شده حرکت و مشارکت نیست.

۳. هرگونه همکاری جهادگران مشروط به برداشتن قدمی از جانب اهالی باشد، برای مثال گروهی از جهادگران قبل از شروع اردو به منطقه مورد نظر رفته و با رایزنی با شورای روستا خاطرنشان کنند در صورت کندن پی مسجد توسط اهالی، مصالح آن را تامین خواهند کرد و در مراحل بعد نیز از همین روش برای استمرار همراهی اهالی استفاده شود. چراکه هدف اردوی جهادی، شکوفایی اهالی با ابزار عمران و آبادانی است.

۴. برگزاری فروشگاه فرهنگی با تخفیف بالا: باید توجه داشت که اهدای جوايز، معمولاً بیشترین روش ایجاد انگیزه توسط مربی است که البته آسیب‌های فراوانی همچون شرطی شدن مخاطب را در پی خواهد داشت. از این رو شایسته است اقلام فرهنگی به روش بهتری توزیع شود و یکی از این روش‌ها برگزاری فروشگاه فرهنگی با تخفیف بالا است.

۵. تبلیغ چهره به چهره^۱ و حضور در جمع اهالی: در بسیاری از موارد ریشه عدم حضور اهالی دو پیش زمینه مهم است.

الف) احساس ضعف و حقارت در برابر جهادگران.

ب) برخی اهالی حضور جهادگران را در منطقه به عنوان توهینی به شخصیت خودشان می‌دانند. به عبارت دیگر به علت وجود آسیب‌های که در عرصهٔ معرفی اردوهای جهادی وجود دارد، برخی اهالی به اشتباه، هدف جهادگر را یتیم نوازی یا رسیدگی به فقرا می‌دانند که تصور این نوع نگاه، برای آنان به شدت آزاردهنده و رنج‌آور است.

برای رفع این گونه پیش‌زمینه‌های منفی لازم است جهادگران، با رفتاری صمیمانه در جمع اهالی حضور یابند^۲ و اهداف اردو را به اختصار توضیح دهند. در صورت بیان هدف پیام‌رسانی فرهنگی اردو، کسی احساس حقارت نخواهد کرد برای مثال می‌توانیم در پاسخ به این پرسش که هدف گروه‌جهادی از حضور در روستا چیست این گونه پاسخ دهیم که: آمده‌ایم برای کودکان کلاس قرآن و احکام بگذاریم.

۶. برنامه‌های جذاب، مورد علاقه و متناسب با نیاز و فرهنگ منطقه برگزار شود.

۱. در آیات قرآنی، تاکید ویژه‌ای بر تبلیغ فردی و چهره به چهره شده است، برای مثال: «وَأُمْرَأْهُلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَرِّعْلَيْهَا؛ خانواده‌ات را برخواندن نماز امرکن و برآن صبرکن» (هود، ۴۰). در این آیه به پیامبر امر شده تا چهره به چهره، خانواده خود را امر به نماز کند.

۲. حضرت علی عائشہ پیامبر ﷺ را پیشک معنوی دوره گرد، معرفی می‌نماید که خود را وقف مراجعه‌ی به نیازمندان کرده است: «طَبِيبُ دَوَّاً بِطِبَّهِ» (سید رضی، نهج البلاغه، خطبه، ۱۰۸).

۷. با بهره‌گیری از علاقهٔ فطری اهالی نسبت به اهل بیت ﷺ مراسم جشن و یا هیئت برگزار شود؛ جهادگران با حضور مبلغ و بزرگان و ریش سفیدانِ روستا، مردم را به شرکت در ویژه برنامه‌ها دعوت نمایند.

۸. برخی مردم حتی از پیامبرالله نیز استقبال شایانی نکردند.^۱ امام خمینی چه حکیمانه فرمود که ما مامور به وظیفه‌ایم نه نتیجه.

۱. «کُلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوِي أَنْفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يُقْتَلُونَ؛ هر زمانی که پیامبری می‌آمد، گروهی اور اتکذیب و انکار کردند و گروه دیگر او را بقتل می‌رسانند» (مائده، ۷۰).

آسیب‌هندم: عدم مشارکت اهالی در طرح‌ها پروژه‌ها

□ چه موانعی، ارتباط با اهالی را دشوار می‌کند و باعث عدم مشارکت آنان در پروژه‌ها خواهد شد؟

اردوهای جهادی در پی شکوفایی مناطق کمتر توسعه یافته است و این شکوفایی تنها با تقویت فرهنگ و آموزش مطالبه‌گری تحقق خواهد یافت، از این رو اجرای پروژه‌های عمرانی، کشاورزی، صنعتی و دامپروری تنها زمانی در راستای حرکت جهادی خواهد بود که مردم مشارکت جدی در اجرای پروژه داشته باشند.

اردوهای موفق پس از شناسایی، مسئولین ارد و حضورشان را در منطقه مشروط به حرکتی از سوی اهالی می‌نمایند برای مثال از شورای روستا می‌خواهند که اگر گودال پی مسجد کنده شود ما مسجد را خواهیم ساخت.

گام نخست در پیام‌رسانی فرهنگی، شناخت و رفع موضع ارتباط موفق است. پس از رفع موضع، پیشنهاد می‌شود ارتباط‌گیری به صورت تخصصی باشد. در ادامه به سرفصل‌های این دو عرصه می‌پردازیم:

الف) برطرف کردن موانع ارتباط فعال:

۱. فضای گفتگو، یک سویه و به دور از علاقه‌مندی مشترک باشد.
۲. به جای استفاده از اصل تربیتی تغافل، نقدها به صورت تند و مستقیم باشد.
۳. درستایش مخاطب زیاده‌روی شود.
۴. از لحن دستوری و آمرانه، استفاده شود.
۵. امکانات و تحصیلات شهر، عامل خودنمایی و فخر فروشی گردد.
۶. بحث‌ها، بی‌ارزش و کم‌ثمر باشند.
۷. پرسش‌های منفی و تحقیرکننده مطرح شود.

ب) ارتباط‌گیری تخصصی:

یکی از مباحث مهم و اساسی در انتقال مفاهیم فرهنگی استفاده از مهارت ارتباط می‌باشد. شروع ارتباطی موفق و تأثیرگذار، فقط با مخاطب‌شناسی دقیق به وجود می‌آید، برای مثال لازم است جهادگر بداند که مخاطبان دوگروه هستند: عده‌ای پیشرو و جریان‌ساز^۱ گروهی پیرو و مقلد دیگران.

شایسته است جهادگر متخصص بدون ایجاد احساس تبعیض در بین اهالی، نخبگانِ جریان‌ساز منطقه را جذب نماید و با همراهی مخاطبان پیش رو، همه منطقه جذب جهادگران خواهند شد؛ در ذیل به برخی مراحل جذب تخصصی می‌پردازیم:

۱. رک: سید رضی، نهج البلاغه، حکمت ۱۸۵.

ج) جذب تخصصی:

۱. مخاطبان پیشرو، با دقیقت لازم و با رعایت نکات تربیتی، شناسایی شوند، لازم به ذکر است که بهترین گزینه‌ها، نخبگان فکری و پس از آن الگوهای (لیدرهای) رفتاری هستند.
۲. علاقه مشترک مخاطب و جهادگر شناسایی شود، برای مثال تشابه در سلیقه‌ها، عینک، اسم، آب و هوای منطقه، فصل امتحانات، ورزش و کتاب‌های مورد علاقه.
۳. با تقویت علاقه‌های مشترک زمان حضور با او افزایش می‌یابد.
۴. با طراحی قبلی فضای رفاقت مخاطب با دیگر جهادگران فراهم شود.
۵. با ابراز تنفر نسبت به بدی‌ها و ابراز علاقه نسبت به نیکی‌ها، تغییر تدریجی صورت خواهد گرفت.
۶. مخاطب عضو مجموعه‌های فرهنگی همچون پایگاه بسیج، خانه قرآن سازمان تبلیغات گردد. البته ممکن است این احساس پیوند تشکیلاتی، بصورت غیرحضوری باشد.

آسیب‌های مخصوص تحقیر اهلی

□ اردوهای جهادی آمده است تا مردم را شکوفا کند یا آنکه به دستانشان نیاز را بیاموزد؟

روستائیان از زندگی خود احساس رضایت و شادابی می‌کنند، برای خود آداب و رسومی دارند و حتی ممکن است رفاه شهر را مانع نشاط خود بدانند، روش زندگی در روستا ساده و بی پیرایه است، ولی برخی جوانان با مقایسه‌ی روستا با شهر، سادگی آنجا را محرومیت می‌پندارند و با نگاه دلسوزانه به مردم می‌نگرند و به چه بسا محبت‌شان به کودکان روستا، محبت‌یتیم نوازانه است.

هر روستا، شهر و حتی کشور در مقایسه با منطقه‌ای دیگر دارای محرومیت‌هایی است و هرگز نباید این تفاوت‌ها نسبت به منطقه‌ی ضعیف‌تر نگاه و رفتار حقارت‌آلود ایجاد کند.

رفتار مبتنی بر نگاه فقرزادایی به مردم مناطق محروم، تلقین می‌کند که شما فقیر و نیازمند یاری هستید.

این نگاه آثار زیان باری همچون احساس حقارت، عدم توانمندی و رضایتمندی از زندگی ایجاد خواهد کرد.

برای پیشگیری از این آسیب لازم است جهادگران در دوره‌های آموختشی با مبانی اردوهای جهادی^۱ و مهارت‌های پیام‌رسانی فرهنگی آشنا شوند که در ذیل به اختصار به برخی مهارت‌های مرتبط با بحث خواهیم پرداخت:

مهارت ایجاد شکوفایی

□ یکی از آسیب‌هایی که اثر پیام‌رسانی فرهنگی را کاهش می‌دهد، احساس حقارت در برخی اهالی است. چگونه پیشگیری نماییم؟ برای پیشگیری از احساس حقارت و ایجاد شکوفایی، وظایف اهالی و جهادگران در دو مقطع زمانی قبل از شروع اردوی جهادی و هنگام برگزاری اردو تعریف می‌شود.

الف) اقدامات قبل از اردو

اولین ارتباط گروه شناسایی، هنگام ورود به منطقه بیشترین تأثیر را در شکل‌گیری نگاه اهالی و موضع‌گیری‌های بعدی آنان دارد و توقعات مردم در این ارتباط ابتدایی، شکل خواهد گرفت.

از این رو لازم است، از لحظات ابتدایی مواجهه با اهالی، تصور ذهنی جهادگران از مردم منطقه، تصویر مردمی عزتمند و غیور باشد. هر دیدگاه دیگری غیر از این، ناخودآگاه پیامدهای نامطلوبی در پی خواهد داشت.

۱. اخوان، محمدعلی، اصول مدیریت جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی.

در این مرحله، لازم است جلسه‌ای رسمی برای هماهنگی برنامه‌ها برگزار شود.

در تشکیل این نشست توجه به نکات ذیل ضروری است.

۱. تک‌تک شرکت‌کنندگانی که حضور آنان در تصمیمات کلان ضروری می‌باشد، به صورت رسمی دعوت شوند.

۲. روش برگزاری جلسه به صورت حلقه‌ای دوستانه باشد. معمولاً زمانی که در مناطق محروم جلسه‌ای مشورتی برگزار می‌گردد به طور طبیعی برخی اهالی منفعلانه در مقابل جهادگران می‌نشینند و منتظرند تا سخنان آنان را بشنوند. در چنین فضایی روح عزت و اقتدار لازم در اهالی، پدید نخواهد آمد و چه بسا حس حقارت و خودکوچک بینی جای آن را خواهد گرفت. پیامبرگرامی اسلام در جلسات مشورتی با یاران خود به صورتی می‌نشست که اگرکسی ایشان را از قبل نمی‌شناخت نمی‌توانست حضرت را در بینِ جمع، شناسایی کند.

۳. سعی شود، پذیرایی جلسه با هزینه و برنامه‌ریزی اهالی باشد تا با میزبانی، احساس عزتمندی کنند.

۴. پس از رایزنی‌ها و مشورت با بزرگان روستا، برنامه‌ریزی، برای روش اجرای طرح‌ها، آغاز شود.

۵. در این برنامه‌ریزی، مرحله‌ای از فعالیت‌ها قبل از شروع اردوی جهادی توسط اهالی انجام شود و حضور دیگر جهادگران در آنجا، مشروط به انجام این فعالیت، طبق زمان‌بندی مشخص باشد. برای مثال خاک برداری مسجد، با مشارکت عملیاتی اهالی، انجام گیرد. در چنین

شرايطی، مردمی که از ابتدای فعالیت، متصدی آن بوده‌اند، در ادامه با دلسوزی و پیگیری بیشتر، طرح را دنبال خواهند کرد.

ب) اقدامات هنگام برگزاری اردو:

باید در خلق ویژگی‌های عزت‌آفرین، کوشید و از عوامل تحقیرکننده اجتناب نمود. از این رو شناخت شاخص‌ها و مولفه‌های جامعه عزتمند و جامعه تحقیر شده، ضروری است.

□ جامعه عزتمند چه شاخص‌های دارد؟

۱. تجارت: یکی از مولفه‌های جامعه عزتمند برقراری روابط تجاری سالم و تعامل سازنده اهالی با دیگر مناطق است. دادوستد در این جامعه برپایه احترام متقابل و حفظ شخصیت افراد صورت می‌گیرد. اما اگر این رابطه یک طرفه باشد و حالت صدقه دادن به خود بگیرد، بی‌شک جامعه در موضع ضعف و تحقیر قرار خواهد گرفت. برای مثال پیشنهاد می‌شود فروشگاه‌های اقلام فرهنگی با تخفیف بالا و متناسب با روستا و اهالی ایجاد شود، این فروشگاه‌ها، تأثیر مثبتی در نحوه نگرش مردم روستا به ماهیت اردوهای جهادی، خواهد داشت.

۲. روحیه مشورت و هم‌یاری: مشورت از دیگر مولفه‌های جامعه عزتمند محسوب می‌شود. شرکت دادن بزرگان در مشورت‌ها امری مهم و ضروری است و نباید جنبه تشریفاتی داشته باشد، بلکه باید به طور جدی و مستمر صورت پذیرد. برای مثال در حلقه‌های دوستانه مسئول اردو به همراه روحانی و شورای روستا جلسات مشورتی جهت طرح‌ها برگزارکنند.

۳. مسئولیت‌پذیری: مسئولیت‌پذیری یکی دیگر از این شاخص‌هاست. گاهی جهادگران از سردل‌سوزی برای انجام تمام فعالیت‌ها داوطلب می‌شوند و فرصت را از اهالی می‌گیرند. در حالی که مسئولیت‌پذیری مردم روستا چه در بُعد عمرانی و چه در بُعد پیگیری طرح‌های فرهنگی، شور و نشاط و مشارکت آنها را در پی خواهد داشت. در برخی موارد مشاهده می‌شود به علت عدم رعایت این نکته توسط جهادگران، اهالی تلاش جهادی دانشجویان را وظیفه آنان می‌دانند.

□ رعایت چه نکاتی مناطق محروم را به سوی شکوفایی بیشتر نزدیک می‌کند؟

۱. به دلیل مقبولیت روحانیون در نزد اهالی، حضور پراکنده و مشارکت آنان در کارهای عمرانی و کشاورزی باعث استقبال اهالی روستا و مشارکت آن‌ها خواهد شد.

۲. اهالی نسبت به توانایی‌ها و ارزش‌های بومی‌شان آگاه شوند. برای مثال انتقال این مفهوم، که انسان می‌تواند، در اوجه مشکلات، فعالیت‌های خیرخواهانه داشته باشد.

۳. کمبودهای روستا و اهالی بیان نشود.

۴. زندگی شهرنشینی تبلیغ و تحسین نگردد.

۵. در لباس و تغذیه جهادگران، اصل سادگی لحاظ شود.

۶. در فعالیت‌های روزمره اهالی روستا مشارکت شود.^۱

۱. قال الصادق عليه السلام: «كُوئُوا دُعَاءَ النَّاسِ بِعَيْرٍ أَلْسِنَتُكُمْ لِيَرَوُا مِنْكُمُ الْجِتَهَا وَالصِّدْقَ وَالْوَرَعَ»؛ امام صادق عليه السلام فرمودند: مردم را بدون زبان خود بطرف ما بخوانید، آنها اگر از

٧. در تصمیم‌گیری‌ها با مردم روستا مشورت گردد.
٨. در مقابل اهالی، از عمق محرومیت‌های منطقه، ابراز شکفتی و حیرت نشود.
٩. با روشی هنرمندانه و جابجایی فضای گفتگو، فرصت طرح مشکلات جزئی و تحقیرکننده به اهالی داده نشود.
١٠. روش توزیع کمک‌های مالی و اجناس، به اهالی روستا به صورت صحیح و آبرومندانه باشد.
١١. نیروها در استفاده از امکاناتی که روستاییان از آن محروم می‌باشند، دقต کنند.
١٢. عکس و فیلم‌ها، فقط از محرومیت‌های روستا نباشد.
١٣. یک دوره سلسله نشست‌های مهارت‌های زندگی با محوریت شخصیت بانوان و تربیت فرزندان عزتمند، برگزار شود.

□ چه عواملی باعث ایجاد احساس خود کم بینی و حقارت، در اهالی و نوجوانان مناطق محروم، می‌شود؟

١. طرح موضوعات با بار منفی در کلاس‌های آموزشی؛ به عنوان نمونه طرح موضوع "مشکلات خود را ذکر کنید" برای موضوع انسا، نگاه ناامیدانه به زندگی را، در کودکان و نوجوانان ایجاد می‌کند.
٢. به رخ‌کشیدن ویژگی‌های شهرنشینی؛ حمل و نقل پیچیده، وجود آپارتمان‌های چند طبقه، بازارهای بزرگ، پارک‌های زیبا

شما عبادت، راستی و ورع را دیدند متوجه ما می‌شوند» (کلینی، ابو جعفر، اصول کافی، ج ۲، ص ۷۸).

و مدهای متعدد، همگی از ویژگی‌های زندگی شهرنشینی است. اگر نیروها در گفتار و منش خود ویژگی‌های شهری را به رخ دانش آموزان منطقه بکشند، منشاء ایجاد احساس حقارت در آنان خواهند شد.

۳. بالابدن توقعات و سخن از اهداف خارج از دسترس؛ به عنوان مثال دختری که امکان ادامه تحصیل در دوره راهنمایی راندارد، اگر به ادامه تحصیل تا سطوح عالیه، تشویق کنند و موفقیت او را در زندگی را با تحصیلات عالیه گره بزنند، احساس شکست، در او ایجاد خواهد شد و طبیعتاً به جهت عدم دسترسی به تحصیلات دانشگاهی، موفقیت را برای خود محال می‌بیند. از این رو آموزش این نکته، لازم است که برای رسیدن به موفقیت راه‌های بسیاری وجود دارد که او هم می‌تواند بسیاری از آنها را پیماید.

۴. برخورد مغورانه؛ شخصیت ندادن و رفتار مغوررانه با کودکان و نوجوانان، احساس حقارت را در آنان به وجود می‌آورد. تواضع، راه رسیدن به قلب مخاطب و عامل از بین بردن مشکلات وی می‌باشد.

۵. مقایسه کردن؛ نباید استعداد و توانایی‌های افراد با سایر همسالانشان مقایسه شود.

□ فهرستی از عوامل شکوفایی جوانان در نگاه آیات قران کریم و روایات چیست؟

۱. تقویت شناخت؛ طرح مباحثی در راستای تحرکیم اعتقادات و باورهای بنیادی لازم است برای مثال:

الف) تبعیت کورکورانه از مردم، نفی شود.^۱

ب) فرق انسان با حیوان، در تفاوت نگاه این دو به حیات دنیا می‌باشد.^۲

۲. ایجاد فرهیختگی علمی: طرح مباحثی که انگیزه آنان را نسبت به کسب علم و پیرو آن، عمل خالصانه تقویت کند.

۳. خود باوری: از جوانان در عرصه تصمیمات روستا استفاده شود و به آنان مسئولیت اعطای گردد.

۴. ارتباط با خداوند: تشکیل هیئت یکی از راه‌کارهای جذب حداکثری جوانان و عامل شکوفایی معنوی آنان خواهد شد.

۵. آرامش و امنیت از مقدمات مهم شکوفایی است.

۶. دوست شایسته انتخاب کنند.^۳

۷. برنامه‌ریزی دقیق داشته باشند.^۴

۱. «وَإِنْ تُطْعِنَ أَكْثَرَهُمْ فِي الْأَرْضِ يُضْلُوكُ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ؛ اگر از اکثر مردمی که در روی زمین هستند پیروی کنی، تو را از راه حق گمراه و منحرف خواهند ساخت» (انعام، ۱۱۶)

۲. انسان برای آزمایش و کنکوری کوتاه به دنیا آمده است «كَانُوهِمْ يَوْمَ يَرَوْهَا لَمْ يَلْبُسُوا إِلَّا عَنِيَّةً أَوْ صُحَاحًا؛ آنها در آن روز که قیام قیامت را می‌بینند چنین احساس می‌کنند که گوئی توافقشان (در دنیا) جرز شامگاهی یا صبح آن بیشتر نبوده است!» (نازعات، ۴۶). رک: مطهری، مرتضی، انسان و ایمان.

۳. رک: محمدی ری شهری، محمد، حکتname جوان.

۴. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «لوازمات موقعيت در پنج چیز است: ۱. سلامتی

۲. امنیت ۳. برکت روزی ۴. همراه موافق (همس، فرزند و دوست) ۵. برنامه کامل که

اگرچهار نعمت اول نبود، پنجمی به تنها یکی در بردارنده همه آنان است» (حر

عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۵۲).

□ فهرستی از موانع شکوفایی جوانان مناطق محروم، ذکر نمایید؟

یکاری، اعتیاد، همنشین بدن، شهوت جنسی، دام‌های شیطان، آفت‌های فرهنگی و سیاسی، احساس حقارت، اجبار والدین، توهمندی رقابت، سیاستی و تبلیغی^۱، خود بزرگ بینی، ندیدن فضایی برای رفع نیازها، کمبود محبت (از طرف خانواده یا اطرافیان).

□ راهکارهای ایجاد شکوفایی در کودکان و نوجوانان چیست؟

۱. کودکان و نوجوانان به گروه‌های کوچک، دسته‌بندی شوند و یکی از نخبگان گروه به عنوان سرگروه، انتخاب شود.
۲. با انجام پروژه‌های دسته جمعی مثل کاردستی، ساخت کیت‌های الکترونیکی آموزشی، رقابت سالم ایجاد شود.
۳. پذیرش مسئولیت توسط کودکان، اعتماد به نفس آنان را افزایش می‌دهد. چراکه هر کودک و نوجوان با توجه به توانایی‌ها، استعدادها و ظرفیت‌های وجودی خوبیش سعی می‌کند موفقیتی را نصیب خویش سازد و در این زمینه شکوفایی استعدادها و اعتقاد به خود فراهم می‌شود.
۴. حس کنجکاوی آنها برانگیخته شود: یکی از رسالت‌های مهم جهادگرانِ خلاق، برانگیختن حس کنجکاوی و نوجویی کودک و نوجوان

۱. قال الباقر علیه السلام: «إِيَّاكَ وَالْكَسْلَ وَالضَّجْرَ فَإِنَّهُمَا مُفْتَاحُ كُلِّ شَرِّ مِنْ كَيْلَ لَمْ يُؤَدِّ حَقًا وَمَنْ ضَحَّرَ لَمْ يَضْبِرْ عَلَى حَقٍّ؛ امام باقر علیه السلام می‌فرمایند: از تبلیغ و خستگی پرهیز نما؛ به درستی که این دو کلید هر بدی هستند، کسی که تبلیغ کند، حق را ادانمی کند و کسی که خسته شود، بر حقیقت صبر ننماید» (مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۱۷۵).

روستا می‌باشد. برای مثال نشست تئاتر فکر برگزار شود، در این نشست، مربی نقش یک مخالف را اجرا خواهد کرد و سوالاتی اساسی را برای مخاطبان ایجاد می‌نماید. ضروری است از طرح پرسش‌هایی که جنبه شبیه افکنی دارد خود داری شود، در مهارت مدیریت اندیشه توضیحات تکمیلی ارائه می‌گردد.

□ آیا رفتارهای ناهنجار و غیر متعارف برخی نوجوانان مناطق محروم، ریشه‌های علمی دارد؟

این رفتارها، یکی از راه‌کارهای دفاعی جبران احساس حقارت^۱ آنان است که معمولاً به صورت‌های ذیل خود نمایی می‌کند:

فخر فروشی^۲، سرزنش خوبیش، سرزنش دیگران، همانندسازی،^۳ دلیل تراشی،^۴ والایش که برای جبران شکست در رفتارهای دیگر اقدام به جبران می‌کند،^۵ توهمندی فقدان تندرنستی، توهمندی فقدان هوش واستعداد (مثل اینکه دیگران را باهوش‌تر بداند)، توهمندی فقدان تحصیلات بالا، توهمندی بدشانسی و بداقبالی^۶

۱. قال علی بن محمد عائیلاً: «مَنْ هَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فَلَا تَأْمُنُ شَرَّهُ؛ امام هادی عائیلاً فرمودند: هر که برای خود شخصیت و ارزشی قائل نشود، از گزند او آسوده خاطر نباش» (حرانی، حسن بن علی بن حسین بن شعبه، تحف العقول، ص ۴۸۳).

۲. قال علی عائیلاً: «الإِفْتِخَارُ مِنْ صَغْرِ الْأَقْدَارِ؛ امام علی عائیلاً می فرمایند: فخر فروشی ناشی از کوچک بودن (کم بودن) توانایی‌های است» (آمدی، عبد‌الواحد، غرالحكم،

ص ۳۰۷)

3 . Boastiny

4 . Identification

5 . Rationalization

6 . Sublimation

7. دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم، ره توشه راهیان نور، ج ۳۲، صص ۱۱۸ - ۱۱۹.

□ برخی اهالی مناطق محروم، دچار بحران هویتند. مهمترین کلیدها و سر فصل‌های موفقیت و پیروزی، چیست؟

در لابلای حرف‌های خودمانی و جلسات علمی، بحث‌های ذیل مطرح شود:

۱. هدف انسان، در زندگی تبیین شود و در قالب مسابقه‌ای از آنان بخواهند که هدف‌شان را مشخص و مکتوب نمایند.

۲. اهمیت ایمان راسخ به عنوان موتور محرک پیروزی بیان شود.^۱

۳. راهکارهای کسب اعتماد به نفس بیان گردد.

۴. از بلند همتی و راه‌های کسب آن، بحث‌هایی مطرح شود.^۲

۵. با حقایق زندگی آشنا شوند.

۶. روح امید و موفقیت در آنان دمیده شود و هر ناکامی یک قدم به سوی کامیابی معرفی گردد.^۳

۷. آرزوی‌های بلند را فراموش نمایند و راهکارهای قناعت مطرح شود.^۴

۸. روش برنامه‌ریزی بیان شود.^۵

۱. قال الصادق علیه السلام: «لَا إِيمَانَ إِلَّا بِعَمَلٍ؛ اِمَامٌ صَادِقٌ علِيَّ فَرِمَدَنَد: اِيمَانٌ وَاقِعٌ فَقْطَ بِعَملٍ هُمَّرَهُ اسْتَ» (همان، ص ۲۸۲).

۲. دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم، ره توشه راهیان نور، ج ۳۲، ص ۱۰۳.

۳. رک: عروسی حوزی، عبدالعلی بن جمعه، تفسیر نورالثقلین، ج ۱۱، ص ۶۰۴.

۴. قال علی علیه السلام: «مَنْ أَتَسْعَ أَمْلَهُ قَصْرَ عَمَلُهُ؛ امير المؤمنان علیه السلام می فرماید: کسی که آرزویش بلند است، اعمالش کوتاه می شود» (مفید، محمد بن نعمان بغدادی، ارشاد، ج ۱، ص ۳۰۴..).

۵. قال الصادق علیه السلام: «خَمْسٌ خَصَالٌ مَنْ فَقَدَ وَاحِدَةً مِنْهُنَّ لَمْ يَرْجُلْ نَاقِصُ الْعَيْشِ زَائِلَ الْعُقْلِ مَشْغُولُ الْقُلْبِ فَأَوْهَنَ صَحَّةُ الْبَدَنِ وَالثَّانِيَةُ الْأَمْنُ وَالثَّالِثَةُ السَّعْةُ فِي الزَّرْقِ وَ

□ برخی اهالی برای خودنمایی از پوشش نادرست استفاده می‌کنند. چگونه می‌توان برای پوشش صحیح فرهنگ سازی نمود؟

۱. بهترین عامل در تغییر الگوهای ناپسند، رفتار و پوشش مناسب و صحیح جهادگران است.^۱

۲. با رفتارهای صحیح اهالی، برخورد تشویقی شود.

۳. فروشگاه فرهنگی، حجاب و پوشش، با تخفیف ویژه برگزار شود.

۴. لباس‌هایی که کامل‌کننده پوشش آن هاست؛ مثل جوراب ضخیم، آستینک، روسربند و چادر هدیه داده شود، چراکه همراه با مهرورزی،^۲ تغییرات فرهنگی ایجاد خواهد شد.^۳

الرَّابِعُ الْأَيْمَنُ الْمُوَافِقُ قُلْتُ وَمَا الْأَيْمَنُ الْمُوَافِقُ قَالَ الرَّوْجَةُ الصَّالِحَةُ وَالْوَلْدُ الصَّالِحُ وَالْجَلِيلُ الصَّالِحُ وَالْحَامِسَةُ وَهِيَ تَجْمَعُ هَذِهِ الْخَصَالُ الدَّاعَةُ. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «الوازمات موقفيت در پنج چیز است: ۱. سلامتی ۲. امنیت ۳. برکت روزی ۴. همراه موافق (همسر، فرزند و دوست) ۵. برنامه کامل که اگرچهار نعمت اول نبود، پنجمی به تنها یی در بردارنده همه آنان است» (حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۵۲).

۱. قال الصادق علیه السلام: «كُونوا دعاةَ النَّاسِ بِغَيْرِ الْسِّيَّئَاتِ لِيَرْوَى مِنْكُمُ الْإِجْتِهَادُ وَالصِّدْقَ وَالْوَرَعَ؛ امام صادق علیه السلام فرمودند: مردم را بدون زبان خود بطرف ما بخوانید، آنها اگر از شما عبادت، راستی و روع را دیدند متوجه ما می‌شوند» (کلینی، ابو جعفر، اصول کافی، ج ۲، ص ۷۸).

۲. قال رسول الله ﷺ: «تَهَادُوا تَحَبُّوا فَإِنَّ الْهِدِيَّةَ تَضَعُفُ الْحُبَّ وَتَذَهَّبُ بِعَوَائِلِ الصَّدَرِ؛ پیامبر اعظم علیه السلام فرمودند: به یک دیگر هدیه بدھید تا با هم مهربان شوید زیرا هدیه بر محبت، می‌افزاید و بدیها را از سینه دور خواهد کرد» (پاینده، ابو القاسم، نهج الفصاحة، ص ۳۹۲).

۳. «فُلِ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّعِنُونِي؛ بِگو که اگر عاشق خدا شوید پیرویش خواهید کرد» (آل عمران، ۳۱) طبق فرمایش قرآن کریم، زمانی که محبت ایجاد شود، اطاعت به دنبال آن خواهد آمد.

۵. فلسفه و ضرورت داشتن پوشش مناسب و مضرات پوشش نامناسب، در قالب کلاس‌ها، حلقه‌های دوستانه و سخنرانی‌های مبلغین مطرح گردد. پیشنهاد می‌شود برای تأثیرگذاری بیشتر، همه مبلغین و مربیان، با هماهنگی لازم، فضاسازی تبلیغاتی وسیعی در منطقه انجام دهند.

۶. برای تمامی رده‌های سنی خواهران، مسابقاتی در مورد حجاب برگزار شود؛ مانند مسابقه نقاشی با محوریت حجاب ویژه کودکان و مسابقه زیباترین جمله درباره پوشش.

آسیب نوزدهم: کم تجربگی سروها دار تباط و پرورش کودکان و نوجوان

□ کم تجربگی و کم اطلاعی نیروها نسبت به مهارت‌های پیام رسانی چه آسیب‌هایی خواهد داشت و راهکار برطرف نمودن این آسیب‌ها چیست؟

آسیب‌های کم تجربگی نیروها:

۱. ضعف مربی در پیام رسانی، در کودکان و نوجوانان احساس دلسردی و یاس بوجود خواهد آورد.
۲. اهالی به بهانه‌ی حضور جهادگران، به آنان نزدیک می‌شوند و بخاطر رفتارهای نسنجدیده برخی نیروها، نه تنها از آنان بلکه از کلیه‌ی نیروهای ارزشی فاصله خواهند گرفت.
۳. اطلاعات غلط یا ناکافی، گاهی نسل‌هایی را به انحراف می‌کشاند.
۴. بدینی نسبت به نظام ایجاد خواهد شد.

راهکارهای رفع آسیب‌ها:

۱. استفاده از مشاورین فرهنگی، روحانی و مبلغه‌ی با تجربه، در بین نیروها.
۲. فراهم سازی ابزارهای جذاب سازی پیام.
۳. برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی با نظارت متخصصین آن عرصه باشد.
۴. برگزاری دوره‌های آموزش مهارت‌های آموزشی و پیام‌رسانی. همچون مهارت کلاسداری، مدیریت اندیشه، جذاب‌سازی آموزش
۵. خشن لوحه‌ای فشرده جذاب، پیرامون مهارت اردوداری

□ کلیدهای شروع جذاب و پایان موفق، در کلاسهای کودکان، چه مواردی است؟

مهارت کلاسداری:

۱. "بسم الله الرحمن الرحيم" حتماً گفته یا بر روی تخته نوشته شود^۱ و در قالب اشعار زیبا، کلاس شروع شود. مانند:
به نام خداوند رنگین کمان خدای من و تو، خدای جهان
خداوند زیبایی و عطر و رنگ خداوند پروانه‌های قشنگ

* * *

۱. إنَّ رَسُولَ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ حَدَّثَنِي عَنِ الْمُؤْمِنِ عَزَّوَ جَلَّ: أَنَّهُ قَالَ كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لَا يُذْكُرُ بِسْمِ اللَّهِ فِيهِ فَهُوَ أَوْتَرُ، بِسْمِ اللَّهِ حَدَّثَنِي عَنِ الْمُؤْمِنِ عَزَّوَ جَلَّ: هُرَامِي مَهْمِي كَهْ نَامْ خَدَادَانْ بِرَدَهْ نَشُودْ، نَاقَصْ، خَواهَدْ بُودْ وَبَهْ سَرَانِجَامْ وَاقَعِي نَخَواهَدْ رَسِيدْ» (حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشيعة، ج ۷، ص ۱۷۰)

خدایی که سرشار آرامش است
خدایی که ازبیوی گل بهتر است
۲. دقایق ابتدایی هر کلاس، مهم‌ترین زمان برقراری ارتباط است. از
این رومربی، همراه با حفظ جذبه لازم، سلام و احوالپرسی صمیمانه با
مخاطبین را از یاد نبرد. در این قسمت استفاده از شعر، عبارات زیبا و
دلنشیین، همراه با همخوانی جمعی، به جذابیت کلاس می‌افزاید. برای
مثال:

- بنام خداوند، گوئیم کلام پس از آن، سلام و سلام و سلام
۳. شروع کلاس و ورود به هر بحث، با نکته‌ای جذاب باشد. مثل
داستان، معما یا سوال مناسب.
۴. با رعایت تناسب محتوای کلاس، بیشتر در حال حرکت باشد.
۵. در اکثر موضع از تابلو استفاده نماید.
۶. موقع استفاده از تابلو، از رنگ‌های مختلف استفاده شود.
۷. موقع استفاده از تابلو، مایل به تخته باشند تا به کلاس اشراف کافی،
داشته باشد.
۸. موقع استفاده از تابلو، ارتباط کلامی را با بچه‌ها قطع نکند.
۹. چکیده مباحثت، در پایان کلاس مرور شود.
۱۰. کلاس با شعرهایی در قالب دعا و صلوات به پایان رسد؛ مانند:
ای تشنه لبان جرعه آب حیات
وی منتظران مقدم باب نجات
از مهروصفای دل و جان بفرستید
برخاتم انبیاء محمد صلوات
۱۱. در پایان کلاس، حتماً تابلو را پاک نماید.

► ۱۵۰ آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی

□ مربيان جهادی، معمولاً با مشکل فضای آموزشی مناسب مواجهند.
فضای مناسب برای کلاس‌های کودک و نوجوان، چه ویژگی‌های دارد؟
جهت برگزاری کلاس، فضاسازی ظاهری و معنوی انجام گیرد:

الف) فضاسازی ظاهری:

۱. صدای مربی، بصورت مطلوب به افراد منتقل شود و صداهای مزاحم به حداقل برسد.
۲. مکان باید مرتب و منظم باشد و در آن از رنگ‌های شاد نیز استفاده شود. برای مثال نقاشی کودکان به دیوار نصب گردد.
۳. نور فضا کافی باشد.
۴. مخاطبین به صورت حلقه‌های صمیمانه بنشینند.

ب) فضاسازی معنوی:

۱. پس از نام خدا، دعای سلامتی امام زمان علیه السلام، به صورت گروهی خوانده شود.
۲. مسجد، یکی از بهترین مکان‌ها برای کلاس است.
۳. گفتار مربی توحیدی باشد. برای مثال از کلمات ان شاء الله، به اميد خداوند، خدا کمکت خواهد کرد، خدا را خوشحال کردید، استفاده شود و در لابلای مباحث، یادآوری شود سرچشمۀ همه نعمت‌ها از خداوند و ریشه‌همه بدی‌ها از گناهان است.^۱

۱. «ما أَصَايَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمَنَ اللَّهُ وَمَا أَصَايَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمَنْ تَفْسِكَ؛ تمام نیکیها و پیروزیها و حسناتی که به تو می‌رسد از ناحیه خدادست و آنچه از بدیها و ناراحتیها و شکستها دامنگیر تو می‌شود از ناحیه خود توست» (نساء، ۷۹)

۴. پایان کلاس با وقت نماز جماعت همراه گردد و پس از کلاس، دانش آموزان به همراه مربيان در نماز جماعت شرکت کنند.

□ با آنکه در کلاس داری، تجربه‌ی کافی دارم، در برخی مناطق محروم، نتوانستم کلاس را کنترل نمایم، چه راهکارهای وجود دارد؟

۱. ضعف برخورد با مخاطب در اولین جلسه، ریشه بسیاری از این مشکلات می‌باشد. برای مثال لازم است تصویر مربی در ذهن مخاطبان: جدیت، قدرتمندی، دلسوزی و مهربانی باشد.

۲. قبل از طرح بحث، برای کلاس قوانین مشخصی وضع شود. مثلاً یکی از قوانین درباره روش پاسخگویی باشد و صحبت کردن را منحصر به بلند کردن دست و اجازه مربی، بداند.

۳. در شرایطی که کلاس دچار همهمه است، بدون توجه به هم‌همه دانش آموزان و بدون تلاش برای فهمیدن سخن مخاطبان، چند لحظه صبر کرده^۱ تا بچه‌ها متوجه عدم رضایت مربی شوند. در صورت بی‌اثر بودن، مطالبی جذاب و پراهمیت در قالبِ داستان مطرح شود تا ذهن مخاطبان را مدیریت نماید.

۴. مربی به افراد شلوغِ کلاس نگاه‌های معنادار کرده و از اطرافیانش سؤال‌هایی بپرسد.

۱. امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید: «ای طالب علم همانا دانشمند را سه علاحت است: علم، خویشن‌داری و خاموشی. و عالم نما را سه علاحت است: با نافرمانی نسبت بهما فوق خود کشمکش کند، و بوسیله چیزگی به زیر دست خود ستم کند و از ستمکاران پشتیبانی نماید» (کلینی، ابو جعفر، اصول کافی، ج ۱، ص ۳۷).

۵. با برنامه‌ای هدفمند، درهنگام بیان مطالب، فرد شلوغ را مورد خطاب محبت‌آمیز و محترمانه قرارگیرد.
۶. از مخاطب شلوغ خواسته شود تا آب یا مازیک بیاورد.
۷. در مقابل سوالات مغضبانه و هنجارشکن مخاطبان، آن را به یک خاطره زیبا پیوند زده و فضای منفی به سمت فضای مثبت هدایت شود.
۸. پاسخ برخی سوالات حاشیه‌ای به بعد کلاس موکول گردد.

- با توجه به فقر برخی مخاطبین، جایزه دادن، آنان را به سرعت شرطی^۱ می‌کند چه راه حلی برای شرطی نشدن اهالی وجود دارد؟
۱. زمانی که مخاطب، انگیزه درونی لازم را برای شنیدن پیام مربی دارد، هرگزار مشوق‌های خارجی مثل جایزه استفاده نشود. جایزه برای ایجاد انگیزه در زمان خمودگی و خستگی کلاس است.
 ۲. جایزه در قالب‌های نوین باشد، برای مثال مربی یک دفتردارد و اعضای کلاس را می‌شمارد و می‌گوید دوازده نفرید حال اگر من تنها یازده دفتر داشته باشم که هدیه بدهم یکی کم می‌آید، چه کسی داوطلب است تا دفترچه رانگیرد و ایشارکند؟ پس از شناسایی ایشارگر، مربی می‌گوید: می‌خواستم جایزه ایشاربدهم، به نظر شما چه کسی لائق است؟ مربی آن دفتر را به ایشارگری که می‌گوید من دفتر، نمی‌خواهم، تقدیم می‌کند.^۲

۱. شرطی شدن یعنی، بدون پاداش، انگیزه‌ای برای تکرار آن عمل ندارد.

۲. در این جلسه می‌توانیم دروغ رانیز آموزش دهیم و بگوییم: جمله اگر سوالی یا جمله شرطی باشد دروغ نیست و جمله ابتدایی مربی، مثال مناسبی است (اگر من تنها یازده دفتر داشته باشم....).

۳. جایزه نباید محدود به زمان و مکان خاصی باشد و هر روز یا همیشه پس از پاسخ درست، جایزه داده نشود.
۴. سعی شود جواب‌بیشتر جنبه معنوی داشته باشد. برای مثال می‌گوییم: برای سلامتی والدین کسی که پاسخ این را بدهد صلوuat می‌فرستیم.

- اولین جلسه‌ی کلاس مهم‌ترین جلسه‌ی آن است، ولی بخاطربی تجربگی برخی جهادگران، اولین کلاس در اردوهای جهادی معمولاً خوب رقم نمی‌خورد، چه راهکارهای وجود دارد؟
- برگزاری جلسه اول حتماً با رعایت شاخصه‌های زیر باشد:
۱. قوانین کلاس گفته شود و مربی بگوید هر زمان فردی سخنی دارد از قبل اجازه بگیرد.
 ۲. معرفی مربی و اهالی: ^۱ تک‌تک اعضای کلاس، نام خود را بگویند و در طول این مدت، نگاه مربی کاملاً به معرفی کننده باشد.
 ۳. معرفی برنامه‌های کلاس در طول دوره: در سخنان ابتدایی لازم است مربی کاملاً جدی سخن بگوید و جذبه خود را حفظ کند تا هم در آینده، کلاس قابل کنترل گردد و هم مهرورزی مربی برایشان ارزشمند باشد.

۱. قال رسول الله ﷺ: «إِذَا أَخْبَتْ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ فَيَسْأَلُهُ عَنِ اسْمِهِ وَاسْمِ أَيْهَ وَاسْمِ قَبِيلَتِهِ وَعَشِيرَتِهِ فَإِنَّ مِنْ حَقِّهِ الْوَاجِبِ وَصَدْقُ الْإِخَاءِ أَنْ يَسْأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ وَإِلَّا فَإِنَّهَا مَغْرِفَةٌ حُمْقٌ؛ رسول خدا ﷺ فرمودند: از جمله حقوق واجب وصدق وصفای در دوستی این است که نام، نام پدر و نژاد و فامیلیش را پرسید» (کلینی، ابو جعفر، اصول کافی، ج ۲، ص ۶۷۱)

۴. توصیف فضای کلی روستا، توسط اهالی: با رعایت کسب اجازه از مربی روستا را تشریح کنند.

۵. آشنایی با سلیقه‌های اهالی: شناسایی این علائق ما را در جذب نخبگان، کمک خواهد کرد.

۶. اجرای جذاب‌ترین برنامه‌ها برای شروع آشنایی: جدول‌های جذاب علمی، معماهای پرهیجان مثل معما کاغذی (در این روش مربی سوالی می‌پرسد و مخاطبان تا شماره ده فرصت دارند پاسخ را تحويل دهنند یکی از اهالی کاغذها را جمع آوری و عده‌ای تماشاگر از یک تا ده‌ها را بلند، می‌شمارند) لازم به ذکر است این روش شور و نشاط فوق العاده‌ای ایجاد خواهد کرد

شاپیته است علاوه بر شادابی کلاس، عوامل شادی آفرین را با رعایت شرایط مخاطب، به آنان یادآوری کنند.

مهارت مدیریت اندیشه

□ به علت محرومیت شدید فرهنگی در برخی مناطق، لازم است جهادگر ساختار اندیشه‌ی مخاطب، را تغییر دهند، رعایت چه اصولی توصیه می‌شود؟

لازم است مسئولین اردو قبل از شناسایی اولیه منطقه، ابتدا برای اردو هدف‌گذاری کنند و متناسب با آن هدف‌گذاری، منطقه شناسایی شود و تمام برنامه‌ریزی‌های اجرایی نیز در راستای هدف باشد و این نمودار جهادی، تنها زمانی در منطقه تحقق می‌یابد که اهالی نیز متناسب با هدف، پرورش یابند و مبانی فکری آنان همراه با اهداف اردو باشد. در

ذیل نمونه‌ای ذکر می‌شود:

گروه جهادی دانشگاهی برای تحقیق حاکمیت جهانی عدالت و معنویت، هدفش را مبارزه با فرقه‌های گمراه می‌داند و برایین اساس منطقه‌ی روستایی که دارای اعتقادات انحرافی است شناسایی می‌کند و پس از شناسایی تکمیلی و تعریف پژوهه‌های عمرانی، کشاورزی، بهداشت و درمانی؛ چشم انداز کوتاه مدت و بلند مدت اردو را مشخص می‌نمایند برای مثال علاقه‌مندی اهالی به اهلیت پیامبر ﷺ و بیان نرم خرافات فکری دو چشم انداز کوتاه اردو و تغییر و مدیریت اندیشه مخاطبان چشم انداز بلند اردوست.

در ذیل برخی از اصول مدیریت اندیشه بیان می‌گردد:

۱. همراهی با مخاطب در اندیشه‌های صحیح، راه را برای نفوذ در اندیشه‌های مخاطب هموار می‌کند.
۲. تغییر ساختار اندیشه مخاطب در زمان کوتاه اردو، کاردشواری است و مربی با ایجاد فضای محبت و طراوت در مباحثت، با شناسایی علائق مشترک، مخاطب را نسبت به اندیشه‌های جدید علاقه‌مند می‌نماید، و در طرح استمرار به اهداف خود دست خواهد یافت.
۳. با طرح تخصصی سوالات و شباهات اساسی نسبت به اندیشه باطل، تلاش کند ذهن مخاطب را درگیر اندیشه‌های جدید نماید.
۴. تغییر نوع مدیریت حلقه‌های علمی از استاد محوری به شاگرد محوری، طوری که همه کودکان و نوجوانان در مباحثت شرکت داشته باشند.^۱

۱. پیامبر ﷺ همیشه با اصحابشان، به صورت حلقه‌ای می‌نشستند که هم نشان تواضع پیامبر بود و هم به این معنی است که گوینده خود را از دیگران بالاتر نمی‌داند و

۵. "چه" گفتن مهم نیست، بلکه "چگونه" گفتن مهم است. از این‌رو مدت حلقه‌های فکری، طولانی‌تر از نیاز و فراتراز حد آمادگی ذهنی و جسمی دانش آموز نباشد.

۶. برگزاری این‌گونه حلقه‌ها در اماکن معنوی همچون زیارتگاه‌ها و مساجد^۱ اثربخش‌تر است.

۷. ارائه مفاهیم در قالب‌های عملی-کاربردی همراه با داستان، بیان مثال، شعر و تئاتر باشد.

۸. برای تأثیرگذاری بیشتر از فضاهای جذاب مثل طبیعت واردوهای آموزشی تفریحی استفاده گردد.

۹. زمان گفتگو مدیریت شود و به منظور جلوگیری از دل‌زدگی، کمی قبل از خستگی مخاطب با ایجاد تشنگی، نسبت به ادامه بحث، برای فردا آماده شوند.

۱۰. در صورت جلب اعتماد و پذیرش کامل مرتبی، سعی شود در فضای علمی‌تر، مثل کلاس مباحث دقیق‌تری مطرح گردد.

□ چگونه با ایجاد سوال، اندیشه‌ی مخاطب را تحریک کنیم؟

۱. انتخاب سوال به‌گونه‌ای باشد که دانش آموزان و اداره‌به تفکر شوند.

دیگران هم می‌توانند مطالب خود را بگوید و حق سخن گفتن دارد، تا جایی که هر روز پیامبر از جمع حاضر به طور مثال این سوال را می‌نمودند که آیا کسی از شما سخنی ندارد که بگوید. اگر کسی حرفی نداشت، خود پیامبر شروع به سخن می‌کردند (مجلسی، محمد باقر، بحارالأنوار ج ۵۸، ص ۱۷۷).

۱. رک: مطهری، مرتضی، داستان و راستان.

۲. سوال، طوری باشد که در دانش آموزان، انگیزه مشارکت را بالا ببرد.
۳. دانش آموزان به صورت داوطلبانه، شروع به پاسخ دادن نمایند.
۴. اولین داوطلب در پاسخگوئی تحسین شود تا جرأت و جسارت مشارکت ایجاد شود.
۵. زمان پاسخگوئی افراد مدیریت شود.
۶. روند پاسخگوئی به گونه‌ای هدایت شود که آهسته‌آهسته به پاسخ مطلوب برسد.
۷. باید با مراقبت زیاد و عدم تبعیض، مانع تمسخر دانش آموزان نسبت به یکدیگر شد.
۸. در انتخاب افراد برای پاسخگوئی ابتدا از دانش آموزان، شلوغ‌تر شروع شود.
۹. اگر پاسخی، بی مورد بود، مورد تحریر واقع نشود.
۱۰. در پایان جلسه، جمع‌بندی کوتاه و جامعی صورت گیرد.

□ برخی جهادگران تعریف مشخصی از علوم پایه‌ی مورد نیاز برای تغییر ساختار فکری و رفتاری کودکان و نوجوانان ندارند، لطفاً توضیح فرمایید؟

پیامبر گرامی اسلام ریشه‌های شخصیتی انسان را در فراغی‌تری سه علم اعتقادات، اخلاق و حکام می‌دانند.^۱

۱. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّمَا الْعِلْمُ ثَلَاثَةُ آئُهُ مُحْكَمَةٌ أَوْ فَرِيقَةٌ عَادِلَةٌ أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ وَمَا خَلَقْنَا فَهُوَ فَصُلٌّ؛ پیامبر گرامی اسلام ﷺ فرمودند: در حقیقت علم سه دسته است: آئه محکمه (علم عقاید)، فریضه عادله (علم اخلاق) و یا سنت قائمه (علم حکام) و

علم اعتقادات: همه رفتار و کردار انسان، برخاسته از عقاید اوست و عقاید سالم، سعادت دنیا و آخرت را تضمین می‌کند. همانگونه که در منابع اسلامی آمده است کسی که سه علم (از کجا آمده؟ در کجا زندگی می‌کند و چه وظایفی دارد؟ و به کجا خواهد رفت؟^۱) را داشته باشد مورد رحمت خداوند است و به کمال راستیین دست خواهد یافت.

از جمله مسائل علم اعتقادات، پاسخ اساسی‌ترین سئوالاتی است که برای هر انسان آگاهی، مطرح می‌شود: مبداء هستی کیست؟ پایان زندگی چیست؟ از چه راهی می‌توان بهترین برنامه زیستن را شناخت؟ اگر پاسخ این سوالات و پرسش‌هایی نظری این، روشن نگردد ویا جواب نادرستی به آنها داده شود، چه بسا نه تنها آنسان در مسیر تعالی و کمال قرار نگیرد بلکه راه انحرافی را طی کند.

از این‌رو، بررسی مسائل عقیدتی و رفع شباهات آنان، واجب‌ترین و ارزنده‌ترین بحث علمی می‌باشد. علمی که در صدد اثبات عقائد و پاسخ به شباهات اعتقادی است "علم عقائد" یا "علم کلام" نام دارد.

علم احکام: پس از تحقیق و انتخاب دین اسلام و اعتقاد به قرآن کریم، کتاب آسمانی مسلمانان، علم دیگری که برگرفته از آن کتاب مقدس است، فراروی بشر، قرار می‌گیرد، این علم مجموعه‌ای، از بایدها و نبایدهایی است که راه رسیدن به کمالات انسانی، عمل به آنها می‌باشد.

غیر از این سه علم بقیه علوم فضل و زیاده‌اند» (کلینی، ابو جعفر، اصول کافی، ج، ص ۳۳).

۱. «رَحِمَ اللَّهُ إِمَرَءٌ ... عَلِمٌ مِنْ أَيْنَ وَفِي أَيْنَ وَإِلَى أَيْنَ». (مفتاح السعادة فی شرح نهج البلاغه، ج ۵، ص ۱۲۸).

علم اخلاق: علمی که پیرامون صفات نفسانی بحث می‌کند، نیک و بد و خیر و شر را به انسان تعلیم می‌دهد، راه چگونه زیستن را به او می‌آموزد، "علم اخلاق" نام دارد. موضوع آن، نفس و روح انسان و هدف آن، پیراستن نفس از پستی‌ها، آراستان آن به فضایل و خصلت‌های اخلاقی، توجه دادن به خودشناسی و درنتیجه، رساندن انسان به کمال و سعادت است. از این‌رو، علم اخلاق یکی از ضروری‌ترین علوم برای انسان است.

در ادامه به بررسی بیشتر این سه علم و روش بیان آن‌ها خواهیم پرداخت:

دروس اعتقادی

□ درک مفاهیم اعتقادی برای برخی مناطق محروم بسیار مشکل است
چگونه این‌گونه مفاهیم را به آنان آموزش دهیم؟

شروع مطلوب و جذاب مربی، اشتیاق مخاطب را برای حضور و ادامه کلاس بر می‌انگیرد. برای انتقال مفاهیم عمیق و مشکل، از روش‌های ذیل کمک بگیرید:

۱. چینش هنری مطالب: بهتر است اساسی‌ترین مباحث مورد نظر مربی زمانی طرح شود که مخاطب از نظر توجه، در مطلوب‌ترین وضعیت باشد. به طور مثال اگر قرار است مربی، مباحث خداشناسی، احکام و داستان اخلاقی را مطرح کند، بهتر است اول مبحث خداشناسی با روش جذاب، مطرح شود، بعد به منظور استراحت ذهنی، داستان‌گویی داشته باشد و در قسمت بعد احکام بیان گردد.

۱۶۰ ▶ آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی

۲. استفاده از جدول:

الف) مباحث مورد نیاز را قبل از برگزاری حلقهٔ صمیمانه در جدولی تنظیم نمایید.

ب) بین سوالات جدول از معماهای طنز، استفاده کنید.

ج) جدول را در برگهٔ یا تخته بکشید.

د) مباحث علمی و مورد نیاز را به صورت راهنمایی، برای پیدا کردن پاسخ معماهای جدول، مطرح کنید.

۳. گنجاندن شعرو بازی: برای پیشگیری از خستگی مخاطب در خلال مباحث از هم خوانی، بازی، دست زدن به بهانه‌های مختلف استفاده شود.

۴. استفاده از کارت: مفاهیم مورد نظر را روی مقوا بنویسید و برخی حروفش را نشان دهید، در قالب راهنمایی مخاطب برای یافتن کلمهٔ روی کارت، نکات مهم بحث و داستان‌های آن را ذکر کنید.

۵. استفاده از روش داستان‌گویی:

الف) داستان جذاب و پر محتوایی را با ابهام فراوان آغاز کنید.^۱

ب) پس از شروع جملاتی از داستان، از کودکان و نوجوانان بخواهید نکات داستان را بنویسند یا حفظ کنند.

ج) در پایان، هر کسی بیشترین نکات را استخراج کند مورد تشویق قرار خواهد گرفت. در ذیل داستانی برای نمونه ذکر می‌شود که شروع خوبی برای بحث اعتقادات است:

۱. کتاب داستان و راستان، شهید مطهری، منبع مناسبی است.

در باغچه‌ای درخت چناری بود و در کنار درخت چنار، پیچک کدویی نوپا، سراز خاک برآورد و با تکیه بر چنار، هر روز که می‌گذشت قد می‌کشید و به خاطر سرعت رشدش، به به و چه چه سرمی داد پس از بیست روز، پیچک خوش‌ساقه، نگاهی به زیر پایش کرد و خود را به بلندی چنار سر به فلک کشیده یافت و سرمست و مغور صدا زد چنار! چند ساله‌ای؟ چنار تنومند و استوار با تواضع و فروتنی جواب داد که سی ساله‌ام، پیچک به خنده افتاد و گفت: سی سال داری و این قدر کوتاه مانده‌ای؟ عمر من کمتر از یک ماه است و تا ماهی دیگر سر به آسمان خواهم کشید، چنار در پاسخ علف هرز، تنها لبخندی زد و گفت:

بگذار برم و تو و زد، باد مهرگان

آنگه شود پدید که نامرد و مرد کیست^۱

چند ماهی گذشت و اولین بادهای پاییزی وزیدند چنار با صلابت واستوار ایستاده است و هیچ لرزه و تکانی احساس نمی‌کند ولی پیچک بیچاره، آرام آرام، درحال خشک شدن و جدای از درخت چنار است در لحظه آخر، که ریشه‌های علف هرز بد اقبال، درحال خروج از زمین بود، گریه کنان فریاد زد و این جمله را سرداد: که ای چنار فرق من و تودریک واژه چهار حرفی است، که تو داشتی و من نه، توبه قد قامت ریشه در خاک داری و من همه وجودم تنها، ساقه است و هیچ ریشه‌ای در خاک ندارم.

۱. رک: مرتضی مطهری، آشنایی با قرآن ج ۲؛ نقل از اشعار ناصر خسرو

رک. ابراهیم: ۲۴.

پیامبر اعظم ﷺ انسان موفق را در سخنی به کوه سربه فلک کشیده‌ای تشبیه می‌کند^۱ که به اندازه بلندای خود ریشه و عمق دارد، اگر قله کوه، با شکوه و استقامت مثال زدنی، سر به آسمان ساییده و درخت چنار، محکم و استوار، در برابر طوفان حملات ایستادگی می‌کند، تنها به خاطر وجود ریشه‌های عمیق در دل خاک است.

انسان نیز، دارای سه ریشه شخصیت‌ساز است، که این سه ریشه عبارتند از اعتقادات، احکام و اخلاق.

دروس اخلاق و احکام

□ متاسفانه در منطقه‌ای، برخی دختران با نامحروم دوست بودند، بهترین و مناسب‌ترین روش، جهت بیان مسائل شرعی و اخلاقی از این قبیل، برای دختران، چگونه است؟

۱. رفتار هر انسانی بر مبنای اندیشه و عواطف اور قم می‌خورد، کودکان تا یازده سالگی بر اساس گرایش و عواطفشان حرکت می‌کنند و پس از آن رفتارها بیشتر برآمده از بینش‌های از این رو شایسته است، با شناخت مخاطب و طرح مباحث متناسب با گروه سنی با استدلال، عقل او را قانع نمایید و از سویی با بهره‌گیری از تحریک عواطف، نفرت نسبت به رفتارهای منفی در دل مخاطب ایجاد گردد که برای مثال ابراز تنفر مریبی نسبت به بد‌حجابی.

۲. مسائل احکام و اخلاق، باید کاربردی و جذاب بیان شوند.

۱. دیلمی، حسن بن ابی الحسن، إرشاد القلوب الى الصواب، ترجمه طباطبائی، باب ۵، ص ۱۴۹.

برای اشاره به مشکل ارتباط با جنس مخالف دو مثال ذکر می‌گردد:

الف) علت کم شدن خواستگاری‌ها، رایگان شدن برخی دخترهاست، اگر در روستایی ازده مغازه، پنج عدد آنان اجناشان را رایگان بدھند، هم خودشان ورشکسته خواهند شد و هم مغازه‌های دیگر مشتری ندارند.

ب) بچه‌ها، کدام واژه چهارحروفی است که حضرت علی^{علیہ السلام} می‌فرماید: دختران خوب، آن را دارند و حرف اول آن "غ" و دوم "ر" است.^۱

۳. مطالب باید به نحوی بیان شوند، که دانش‌آموز را به تفکر و اراده برای مثال، حجاب را به گلبرگ گل تشبیه کرده و از مخاطب بخواهید شباهت گلبرگ و حجاب را بنویسد.

۴. یکی از بهترین راه‌های طرح مسائل احکام و اخلاق، بیان عبرت‌ها و داستان‌های پندآموز است که به طور غیرمستقیم باعث القای مفاهیم عمیق می‌شود. در این روش می‌توانید، به وسیله داستان‌های جذاب و پندآموز و یا بهره‌گیری از اشعار، عواطف او را تحریک کنید و به او بیاموزد که کسب محبت و لطف خداوند در دوری از این روابط است که ذکر آیات و روایات تأثیر فوق العاده‌ای خواهد داشت.

۱. قال علی^{علیہ السلام}: «خَيَّرُ خَصَالِ النِّسَاءِ شَرَّارُ خَصَالِ الرِّجَالِ الرَّفْوُ وَالْجُنُونُ وَالْبُخْلُ؛ امام علی^{علیہ السلام} می‌فرمایند: بهترین صفات زنان، بدترین صفات مردان محسوب می‌شود: تکبر (در مقابل نا محروم)، ترس (از بیگانان) و بخل (و اقتصاد در خانواده)» (سید رضی، نهج البلاغه، حکمت ۲۳۴)

۵. مربی به تنهایی باید الگوی عمل به شریعت و اخلاق باشد تا از طرف دانش‌آموز مورد پذیرش واقع شود.^۱
۶. یکی از راه‌های دیگر ایجاد ترس از ارتباط با نامحرم است. برای مثال در موضوع دوستی‌های نامشروع، داستان‌هایی تلخ از صفحه حوادث جراید بیان شود.
۷. ممکن است در مدت کوتاه اردو، تغییر تمام رفتارهای صد اخلاقی مخاطبان محقق نشود بنابراین باید با سعهٔ صدر، منتظر تغییر الگوی منطقه در آینده بود.^۲

مهارت جذاب‌سازی آموزش^۳

- در اردویی، مجبور بودم، مدتی طولانی با بچه‌ها باشم و این حضور طولانی مدت، من و آنان را خسته کرده بود، چگونه می‌توانستم جذابیت کلاس‌ها و روحیه‌ی، شاد کودکان را حفظ نمایم؟
- استفاده از روش‌های جذاب‌سازی کلاس، می‌تواند باعث موفقیت مربی‌گردد، برای مثال:
۱. طرح سوال شفاهی.
 ۲. طرح سوال کتبی.

-
۱. «يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِمَّا تَقْرُؤُونَ مَا لَا تَنْعَلِمُونَ؛ إِنَّ كَسَانِيَ كَهْ ايمَانَ آورده‌اید! چرا سخنی می‌گویید که عمل نمی‌کنید؟» (صف، ۲)
 ۲. امام خمینی: «اگر انسان به وظیفه الهیه موفق شود نتیجه حاصل است، چه به نتیجه منظوره برسد یا نه» (موسوی خمینی، روح الله، صحیفه نور، ج ۲، ص ۸۶).
 ۳. رک: اخوان، محمد علی و قنبری، مرضیه، ره نامه آموزشی، دفتر دوم

۳. طرح معماهای جذاب.
 ۴. اجرای مسابقه.
 ۵. خاطره‌گویی.
 ۶. درخواست از یکی از دانشآموزان جهت اجرای مربی‌گری به مدت کوتاه.
 ۷. پرسش و پاسخ آزاد.
 ۸. در بین فعالیت‌های مهیج، مثل بازی‌های گروهی، ارائه مفاهیم کلیدی، در کوتاه‌ترین زمان.^۱
 ۹. اختصاص زمانی کوتاه به دانشآموزان، تا در همان محل کلاس، به استراحت بپردازند.
- از آفت‌های کلاس در مناطق محروم، سروصدahای حیوانات مختلف، تراکتورو... است، چگونه می‌توانیم، توجه دانشآموزان را با وجود سرو صدahای خارج از کلاس، جلب نماییم؟
۱. اگر امکان کنترل و قطع صدahای مزاحم وجود داشته باشد، بهتر است کلاس بدون صدahای اضافی برگزار شود.
 ۲. در شرایطی که ناگزیر از بعضی صدahا، مثل صدای حیوانات،

۱. قال علی علیٰ: «خَيْرُ الْكَلَامِ مَا لَا يُمْلِئُ وَ لَا يُقْلِلُ؛ امام علی علیٰ می‌فرماید: «بهترین سخن آنست که ملالت نیاورد و کم نباشد. یعنی پر زیاد نباشد که باعث ملالت شنونده شود، و پر کم نباشد که خوب وفا بآدای مطلب نکند. و ممکن است که «بقل» بصیغه مجھول از باب افعال خوانده شود و معنی این باشد که: کم شمرده نشود، یعنی مردم آنرا کم نشمارند» (شرح آقا جمال الدین خوانساری بر غررالحکم، ج ۳، ص ۲۴).

تراکتور، عبور و مرور و سایل نقلیه هستیم، مربی می‌تواند با ابتکار عمل، از همه این صدایها در انتقال مفاهیم بهره‌گیرد، ویژگی یک مربی موفق، خلاقیت و نوآوری حداکثری، برای استفاده از منابع متنوع است. مثلاً در برخی قصه‌خوانی‌ها از منابع صدا، به عنوان شخصیت‌های قصه استفاده نماید.

۳. با طرح یک سوال بسیار جذاب نظر همه دانش آموزان را جلب کند و از این طریق ذهن آن‌ها را آماده بحث نماید.

۴. رفتار مربی به گونه‌ای باشد که صدای اضافی را جزئی از اجزای کلاس، و به صورت امری عادی نشان بدهد تا کنترل کلاس، به سهولت انجام شود.

□ برخی مربیان تنها به برگزاری مسابقه، اکتفا می‌کنند، برای برگزاری مسابقه در حلقاتی صمیمانه، رعایت چه نکاتی ضروری است؟

۱. مسابقه، فرصت مناسبی جهت آموزش است برای مثال می‌توانیم آداب نادرست مسابقات، مثل شرط‌بندی، به صورت غیرمستقیم تذکر داده شود.

۲. کل جلسه را در برنگیرد و تنها برای تغییر فضا و رفع خستگی باشد مثلاً در مسابقه تیراندازی معماهای احکام را می‌پرسیم و هر کسی که پاسخ داد شلیک می‌کند، به عبارت دیگر مسابقات ابزارهای پیام‌رسانی هستند نه خود پیام.

۳. دارای بار منفی نباشد و کسی در آن تمسخر یا تحقیر نشود.^۱

۱. «رَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضِهِمْ ذَرَجَاتٍ لِيَتَّخَذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ» (زخرف، ۳۲) طبق آیه قرآن مربی نباید زمینه‌ای را پیش بیاورد که موجبات مسخره شدن را ایجاد کرده باشد، زیرا خدا چنین قرار داده که با کم و زیاد

۴. شور و نشاط و هیجان متناسب با سن و ظرفیت افراد باشد.^۱
۵. در انتخاب افراد برگزیده دقت شود. برای مثال کودکان و نوجوانانی که احساس ضعف شخصیتی می‌کنند، انتخاب شوند و به آنها به خاطر کوچکترین موفقیت، احترام فراوانی گذاشته شود.
۶. در اهداء جوایز و تشویق، به "شرطی نشدن" مخاطب دقت شود.

شندن جایگاه انسانها، شرایط امتحان برای مسخره کردن بیشتر فراهم شود تا مردم بهتر شناخته شوند. بعضی را بر بعضی برتری دادیم تا یکدیگر را مسخرکرده (و با هم تعاون نمایند)؛ و رحمت پروردگاری از تمام آنچه جمع آوری می‌کنند بهتر است! ۱. «لَا يَكِلُّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا». خداوند هیچ کسی را بیشتر از ظرفیت و توانایی اش تکلیف نمی‌کند» (بقره، ۲۸۶).

آسیب‌پذیریم:

کارگشتن و تبلیغ متفقی برخی اهالی والدین نسبت به طرح ها و کلاس ها

□ یکی از مشکلات آموزشی مناطق محروم، عدم همراهی برخی والدین و اهالی است. برای کسب اعتماد آنان، جهت حضور فعال فرزندشان، در حلقه های کلاسی چه راهکارهای وجود دارد؟

مهارت ارتباط با والدین

ممکن است گروهی از اهالی درک درستی از اردوهای جهادی نداشته باشند و اقدام به تخریب چهره‌ی جهادگران نمایند و از حضور اعضا خانواده‌یشان در برنامه‌ها جلوگیری کنند که برای پیشگیری از این آسیب لازم است:

۱. آموزش‌های مهارت‌های ارتباط با مخاطب قبل از ارد و برجزار شود به ویژه برای نیروهای شناسایی.
۲. همراهی با روحانی وارسته در جذب مشارکت عمومی تأثیر فراوانی دارد.

۳. روز اول اردو مربیان بحث احترام به والدین را برای کودکان و نوجوانان مطرح کنند.
۴. دیدار خانه به خانه به همراه بزرگ روستا، در روز اول اردو بسیار تأثیرگذار است.
۵. مسابقه نامه‌ای به پدر و مادر برگزار شود. در این روش مربی ابتدا آیات، روایات و حکایات احترام به والدین را با بهره‌گیری از مهارت جذاب‌سازی مطرح می‌نماید و در ادامه با توزیع برگه از آنان می‌خواهد به پدر و مادرشان نامه‌ای بنویسنند و پس از نمره‌گذاری مربی، همراه با پاکت زیبایی که ساخت آن نیز برای آنان جذابیت ویژه‌ای دارد، به والدین شان تقدیم شود.
۶. این نگارش علاوه بر کسب اعتماد والدین، باعث نهادینه شدن پیام فرهنگی احترام به والدین می‌گردد.
۷. برای رفع مشکلات کودکان و نوجوانان، جلساتی با والدین شان برقرار شود.

□ با والدین درباره مسائل تربیتی فرزندانشان چگونه تعامل برقرار نماییم؟
۱. مبلغان اردو در سخنرانی‌های عمومی وظيفة تربیتی والدین را تذکر دهند.^۱

۱. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوْلُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِكُمْ نَارًا وَقُوْدُهَا النَّاثُرُ وَالْجِحَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غَلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمْرَهُمْ وَلَا يَعْلَمُونَ مَا يُؤْمِنُونَ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید خود و خانواده‌تان را از آتشی که هیزم آن، انسانها و سنگهاست نگه دارید؛ آتشی که فرشتگانی بر آن گمارده شده که خشن و سختگیرند و هرگز فرمان خدا را مخالفت

۲. به کودکان و نوجوانان، تکالیفی تلفیقی که موجب مشارکت والدین است داده شود. برای مثال از دخترها خواسته شود از مادرشان ده کلید خانه داری موفق را بپرسند و آن را در کلاس بیان کنند.
۳. گزارش کارهای کودکان به صورت کتبی یا شفاهی از یکی از والدین آنها گرفته شود و یا مثلاً بگوییم دفترتان را والدین امضا کنند.
۴. اردوی مشترک با حضور فرزندان و مادران برگزار شود.

نمی‌کنند و آنچه را فرمان داده شده است (به طور کامل) اجرامی نمایند!»
(تحریر، ۶).

كتابنامه

١. قرآن کریم
٢. رضی، سید محمد، نهج البلاغه، اول، قم، دارالهجره، بی‌تا، وزیری، ۵۲۷ ص.
٣. کلینی، ابو جعفر محمد بن یعقوب، اصول کافی، چهارم، تهران، دارالکتب الإسلامية، ۱۳۶۵ش، وزیری، ۴۳۴۰ج، ۸ ص.
٤. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۴ق، وزیری، ۱۱۰ج، ۳۸۹۴۲ ص.
٥. پاینده، ابو القاسم، نهج الفصاحة، چهارم، تهران، دنیای دانش، ۱۳۸۲ش، ۸۶۱ ص.
٦. دیلمی، حسن بن ابی الحسن، إرشاد القلوب الى الصواب، اول، شریف رضی، ۱۴۱۲ق، وزیری، ۴۴۵ ص.
٧. آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحكم و درر الكلم، اول، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۶ش، وزیری، ۴۴۲ ص.
٨. طبرسی، ابوالفضل علی بن حسن، مشکاة الأنوار، دوم، نجف، حیدریه، ۱۳۸۵ق، رقعي، ۳۳۵ ص.

۹. حرانی، حسن بن علی بن حسین بن شعبه، تحف العقول، دوم، قم، اسلامی، ۱۴۰۴ق، وزیری، ۵۱۵ ص.
۱۰. مفید، محمد بن محمد بن نعمان بغدادی، الأمالی (للشيخ المفید)، دوم، قم، کنگره جهانی شیخ مفید قم، ۱۴۱۳ق، وزیری، ۳۵۵ ص.
۱۱. —، الإرشاد، اول، قم، کنگره جهانی شیخ مفید قم، ۱۴۱۳ق، وزیری، ج ۱، ۳۵۶ ص.
۱۲. محدث نوری، حسین، مستدرک الوسائل، اول، قم، آل البيت لایحاء التراث، ۱۴۰۸ق، وزیری، ج ۱۱، ۳۹۳ ص.
۱۳. عروسی حویری، عبدالعلی بن جمعه، تفسیر نورالثقلین، تهران، اسلامیه، ۱۴۰۹ق، وزیری، ج ۱۱.
۱۴. صدق، محمد بن علی بن بابویه قمی، الأمالی (للشيخ الصدق)، چهارم، اسلامیه، ۱۳۶۲ش، وزیری، ۶۸۰ ص.
۱۵. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، اول، قم، آل البيت لایحاء التراث، ۱۴۰۹ق، وزیری، ج ۲۰، ۵۶۷ ص.
۱۶. امام صادق علیہ السلام، مصباح الشریعه و مفتاح الحقيقة، اول، الأعلمی للطبعات، ۱۴۰۰ق، رقعي، ۲۰۵ ص.
۱۷. مطهری، مرتضی، تعلیم و تربیت، بیست و سوم، صدرا، ۱۳۷۳ش، رقعي، ۴۳۰ ص.
۱۸. —، انسان و ایمان، هشتم، صدرا، ۱۳۷۱ش، رقعي، ۷۴ ص.
۱۹. —، آشنایی با قرآن، چهارم، صدرا، ۱۳۷۰ش.

٢٠. —، داستان راستان، دهم، صدرا، ۱۳۶۷ش، ۲۶۰ ص.
٢١. امینی، ابراهیم، اسلام و تعلیم و تربیت، اول، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۴ش.
٢٢. طبرسی، ابو منصور احمد بن علی بن ابی طالب، احتجاج، ترجمه بهزاد جعفری، اول، تهران، اسلامیه، ۱۳۸۱ش، ج ۲، ۶۷۹ ص.
٢٣. گلابی، سیاوش، جامعه شناسی سازمان‌ها، تهران، میترا، ۱۳۷۹ش، ۱۳۵ ص.
٢٤. احمد بن حنبل، مسند احمد، بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی‌تا.
٢٥. القشیری النيشابوری، ابوالحسین مسلم بن الحجاج، صحیح مسلم بشرح النووی، بیروت، دارالکتاب العربی، ۱۴۰۷ق، وزیری.
٢٦. محمدی ری شهری، محمد، حکتname جوان، اول، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۴ش، وزیری، ۴۶۳ ص.
٢٧. خوئی، حبیب الله، منهاج البراعة فی شرح نهج البلاغة، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۲۴ق، وزیری.
٢٨. صابری یزدی، علی رضا، الحكم الزاهرة، ترجمه محمدرضا انصاری محلاتی، دوم، قم، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۵ش.
٢٩. موسوی خمینی، روح الله، صحیفه نور، چهارم، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رهنی ۱۳۸۶ش، ج ۲۱.
٣٠. مفتاح السعادة فی شرح نهج البلاغه، طهران، مکتبة المصطفوی.

۳۱. درآمدی بر مبانی حرکت‌های جهادی، اول، تهران، معاونت سازندگی و کارآمدسازی سازمان بسیج دانشجویی، بهار ۱۳۸۹.
۳۲. ره‌توشه راهیان نور، اول، قم، بوستان کتاب.
۳۳. نجاتی، محمد مهدی، الفبای کارفرهنگی، اول، مشهد، کتابدار توos، تابستان ۱۳۸۸.
۳۴. راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، اول، دمشق، بیروت، دار القلم، الدار الشامیة، ۱۴۱۲ق، وزیری، ۹۰۱ص.
۳۵. کرمی، رضا علی، روش تبلیغ، ششم، قم، انتشارات راه قرآن، ۱۳۸۳.
۳۶. إربلی، علی بن عیسیٰ، كشف الغمة، تبریز، مکتبة بنی هاشمی، ۱۱۴۲ق، وزیری، ۱۳۸۱ص.